

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Filip Křížek

Kriminalita četnictva v Praze a okolí v letech
1918 – 1921

*Criminal offences committed by the Czechoslovak gendarmerie in
Prague and the outskirts 1918 – 1921*

Praha 2016

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného vysokoškolského titulu.

V Praze dne 31. července 2016

Podpis

ANOTACE / SYNOPSIS

Téma kriminality příslušníků ozbrojených složek patří obecně mezi závažné a zároveň málo zpracované problémy moderních dějin. Cílem této bakalářské práce je prozkoumat protizákonné chování a kázeňské přestupky četníků v meziválečném období v Praze a v jejím okolí. Autor se pokusí analyzovat jednotlivé typy trestné činnosti četníků a následně je porovná s kriminalitou civilních osob. Práce bude sledovat motivy protizákonného chování četnictva, jeho důsledky a jeho trestání četnickými nadřízenými či vojenskou justicí. Pramennou základnu budou tvořit v první řadě trestní spisy četnictva, četnické rukověti a předpisy.

Klíčová slova: československé četnictvo; četnictvo; ozbrojené složky; vojenská justice; vojenské soudy; kriminalita; Československo

The subject of the criminality of armed forces is serious and belongs to less processed problems of modern history. The goal of this bachelor thesis is to examine illegal behaviour and offences of the gendarmes in interwar period in Prague and the outskirts. The author will make an effort to analyse different types of criminal activities of the gendarmes and compare them with criminality of civil persons. The motives for illegal behaviour of the gendarmerie will be inquired in this thesis, its results and punishment by the gendarmerie officers or military courts will be inquired as well. The base of the historical sources comprises mostly of criminal files of the gendarmes, handbooks for the gendarmerie, directives and regulations.

Key words: Czechoslovak gendarmerie; gendarmerie; armed forces; military judiciary; court martial; military courts; criminality; Czechoslovakia

Úvod.....	6
Praha ve sledovaném období, veřejná správa a bezpečnost.....	10
Právní systém a četnictvo, zákon o četnictvu a další předpisy.....	12
Vojenské trestní právo a vojenská justice, jejich vztah k četnictvu.....	16
Vojenské trestní právo procesní a hmotné.....	16
Vojenská justice.....	18
Fungování četnického aparátu v kázeňských věcech – disciplinární komise.....	23
Případy kriminality četnictva v Praze a okolí v letech 1918 – 1921.....	25
Okresní strážmistr Josef Povondra – Dtr 94/19.....	25
Výpomocný četník (polní četník) Karel Marian – P330/1920.....	29
Stížnost na strážmistra Václava Korejse.....	31
Strážmistr Václav Kotáb – T9/20.....	32
Stížnost na strážmistra Bohumila Karase.....	34
Závodčí Karel Kundrt – T22/20.....	35
Závodčí Václav Hendryck – T24/20.....	38
Strážmistr polního četnictva Emil Plešák – T42/20.....	40
Závodčí Karel Zítek – T66/20.....	45
Závodčí Josef Kyselka a výpomocný četník Miroslav Jech – T69/20.....	52
Strážmistr František Řezáč – T85/20.....	53
Strážmistr František Žemla – T116/20.....	55
Stížnost na kapitána Josefa Riedla (1920/1921).....	55
Strážmistr František Gleich – T24/21.....	58
Vrchní strážmistr Jan Štefánek – T27/21, P165/22.....	61
Strážmistři František Synek a Karel Švojgr – T32/21.....	63
Strážmistr František Wolráb – T71/21.....	66
Strážmistr Ludvík Rozehnal.....	74
Vrchní strážmistr Touš, strážmistři Pašek a Kloubský – T124/21.....	75
Kriminalita četnických důstojníků v trestním rejstříku.....	83
Jednotlivé případy kriminality důstojníků.....	84
Nástin dalších možností zkoumání kriminality četnictva.....	86
Statistika.....	88
Shrnutí a analýza získaných poznatků.....	96
Závěr.....	102
Příloha.....	104
Seznam pramenů a literatury.....	109
Literatura:.....	109
Prameny:.....	110

Seznam zkratek:

č. – číslo

čet. odd. – četnické oddělení

čs. – československý

ČST – četnická stanice

GVČ – generální velitel četnictva

just. sl. – justiční služba

MNO – ministr národní obrany, Ministerstvo národní obrany

MV – ministr vnitra, nebo Ministerstvo vnitra

NA – Národní archiv

RČS – Republika československá

VČO – velitelství četnického oddělení

VÚA – VHA – Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv

v. tr. ř. – vojenský trestní řád

v. tr. z. – vojenský trestní zákon

ZČV – zemský četnický velitel, nebo zemské četnické velitelství

čet. na zk. – četník na zkoušku

zav. – závodčí

strážm. – strážmistr

vrch. strážm. – vrchní strážmistr

por. – poručík

npor. – nadporučík

kpt. – kapitán

pplk. – podplukovník

plk. – plukovník

gen. – generál

Úvod

Téma bakalářské práce „*Kriminalita četnictva v Praze a okolí v letech 1918 – 1921*“ jsem si zvolil po úvaze ve druhém ročníku. Původně jsem chtěl zpracovávat tematiku vojenských dějin. Později mě napadlo zabývat se kriminalitou vojáků, nebo příslušníků ozbrojených složek. Rozhodl jsem se pro četnictvo, když jsem zjistil, že v Národním archivu v Praze na Chodovci jsou dobře dostupné prameny. Brzy jsem zjistil, že díky systematickému uspořádání fondů a zachování většiny spisů od roku 1920 je možné se této problematice věnovat.

Základem pro napsání této práce se tedy stala řada trestních spisů Zemského četnického velitelství v Praze. Spisy jsou vedeny od roku 1903 do roku 1938. V mnou sledovaném období jsou záznamy z let 1918 až 1920 dochovány pouze zlomkovitě. Téměř kompletní je až rok 1921. Podle počtu spisů probíhalo od roku 1919 v Čechách téměř každý rok více než sto vyšetřování. Pro snazší orientaci zařazuji do příloh přehled případů, které jsou popsány na následujících stranách. Práce si klade za cíl popsat kriminalitu a nesprávné chování četníků ve větší šíři, a proto zkoumá i některé stížnosti (nikoliv pouze trestní oznámení), které k potrestání nevedly. Vzhledem k úzkému vymezení tématu i faktu, že kriminalita ozbrojených složek se řadí mezi málo zpracované problémy moderních dějin, nemohl jsem podložit tuto práci dostatkem literatury na téma kriminality příslušníků ozbrojených složek.¹ Existuje pouze jeden článek o kázeňských záležitostech četnických důstojníků.² Také vojenské trestní právo čeká na badatele, kteří zpracují jeho problematiku. Na následujících stranách nabídnu pouze mnou zpracovaný úvod do světa vojenské justice a bibliografii skromného množství publikovaných studií. K dané problematice existuje zato velké množství pramenů nikoliv pouze správní či normativní povahy. Velké

¹ Případy kriminality vojáků za první republiky či dezercí a další kriminality příslušníků pohraniční stráže a armády popisuje historik Ivo Pejčoch. Nesystematičtější zkoumání dezercí provedl v knize PEJČOCH, Ivo. *Vojáci na železné oponě*. Cheb: Svět křidel, 2012. Kriminaltu však nezkoumá v celé šíři, ale vybírá jednotlivé případy, nebo delikty (především dezerce). Na téma šikany v armádě vyšel následující článek: TOMEK, Prokop: Šikana: skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969. *Historie a vojenství*. 2012, č. 2, s. 30-41.

² BARTEČKOVÁ, Ivana a Ondřej KOLÁŘ. Kázeňské záležitosti četnických důstojníků v agendě Generálního velitelství četnictva ve dvacátých letech 20.století. *Historica olomucensia*. 2013, č. 45, s. 141-151.

možnosti skýtá například dobový tisk, který zde použiji k doplnění chybějící pramenné základny. Další možnosti skýtají vzpomínky lidí, kteří v dané době žili. Především mám na mysli memoárovou literaturu, tu ale nevyužiji prakticky vůbec, protože mi nejsou známa vhodná díla.

Práce je územně vymezená na obvody okresních četnických velitelství v Karlíně, na Smíchově (tedy obvod četnického oddělení číslo 1 bez okresního velitelství v Brandýse nad Labem a okresního velitelství v Mělníku) a na Královských Vinohradech, Žižkově, v Říčanech (obvod četnického oddělení číslo 20 bez okresních velitelství v Českém Brodě, Kolíně a Benešově). Obvody okresních četnických velitelství se rovnají obvodům politických okresů. Zkoumané období vymezují léta 1918 – 1921. Případy, ke kterým v daném období došlo, ale byly uzavřeny později, nezahrnu do práce. Mapu ukazující vymezenou oblast nalezne čtenář v příloze.

Hlavním cílem je poznat strukturu četnické kriminality z hlediska spáchaných činů a jejich celkové množství, potažmo počet pachatelů z řad četníků. Pak bude možno přistoupit ke zodpovězení další klíčové otázky, která zní, jak závažný problém nesprávné chování četníků znamenalo. Od těchto otázek se pak odvíjejí další. Jaké byly motivy a důsledky takového počínání četníků? Jak postupovali nadřízení četníků při trestání kázeňských přestupků? Jak vyšetřovali závažnější činy (přečiny, zločiny)? Jak probíhalo řízení vojenských soudů s četníky? Jaká byla kriminalita příslušníků služeb četnictva (tedy účetních, intendantů a dalších mužů, kteří zajišťovali zázemí pro ty, kteří prováděli bezpečnostní službu)? V čem se lišila kriminalita četníků od kriminality civilních obyvatel? Jak nesprávné chování četníků vnímalo okolí a jak ovlivňovalo život četníků a všech obyvatel republiky? Vzhledem k tomu, že kriminalita ozbrojených složek v době první republiky není dostatečně prozkoumaná, nemůže si tato práce klást otázku, v čem se lišila kriminalita četníků od kriminality vojáků a příslušníků dalších ozbrojených sborů. Pokusím se pouze o kvantitativní srovnání kriminality četníků a vojáků.

Účelem prvních kapitol je pouze uvést téma práce do širších souvislostí. Považuji za správné poskytnout případnému čtenáři základní informace o vojenské justici, četnických disciplinárních komisích a právních normách, které

měly pro četnictvo klíčový význam. Čtenář by díky nim měl lépe pochopit kontext práce.

Základ práce představují jednotlivé případy popsané v kapitole „*Případy kriminality četnictva v Praze a okolí v letech 1918 – 1921*“ a kapitole věnované kriminalitě důstojníků zaznamenané ve specifickém prameni. Některé případy vzhledem k nedostatku pramenných informací nelze podrobně hodnotit a do práce jsou zahrnuty pro úplnost. Práce obsahuje popis všech případů, které se mi podařilo dle výše popsaného zadání nalézt.

V posledních kapitolách shrnuji a analyzuji získané poznatky a pokusím se je uvést v souvislost. Vynasnažím se, abych kriminalitu četníků zhodnotil i kvantitativně. V práci nejsou popsány dějiny četnictva ani v nástinu, jelikož na toto téma vzniklo několik knih a diplomových prací. Jako úplně základní přehled musím doporučit článek Československé četnictvo od Ladislava Vojáčka,³ případně kvalitní přehledovou literaturu – sérii čtyř monografií Pavla Macka a Lubomíra Uhlíře s názvem Dějiny policie a četnictva pokrývající období od roku 1526 do roku 1989.⁴ Pro získání přehledu o dějinách první republiky vznikla celá řada monografií i článků, osobně jsem využíval práce Zdeňka Kárníka.⁵ Chci říci, že účelem práce nebylo očernit četnictvo, ke kterému se po dobu psaní práce můj vztah upevnil, ani znevažovat náš první moderní a demokratický stát. V práci popisuji stinné stránky četnictva i prvního moderního státu Čechů, Slováků a dalších národů, ale činím tak s vědomím, že tento stát v zpětné kritice ob stojí jako stát demokratický, vyspělý, civilizovaný a právní, kde platila spravedlnost a právo bylo vymahatelné.

Citovaný text jsem se kvůli udržení co nejautentičtější výpovědi pramenů rozhodl transkribovat, místo transliterování, které bývá při citování moderních pramenů obvyklejší. Chtěl jsem tak co nejúplněji uchovat výpověď, kterou nám prameny o době první republiky přinášejí. Doufám, že čtenáře citace zaujmou, či dokonce pobaví, nebo mu poskytnou námět k zamyšlení třeba nad tím, jak se od té

³ VOJÁČEK, Ladislav. Československé četnictvo. *Historický obzor*. 1997, č. 5-6, s. 123-128.

⁴ Pro tuto práci především MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II: Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police History, 1999.

⁵ Především třídílné „*České země v éře první republiky (1918 – 1938)*“ pro tuto práci pouze první díl KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918 – 1938): Díl první (1918 – 1929)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2000.

doby proměnil mluvený i psaný jazyk. Na určitých místech považuji zachování chyb v textu za důležité.

Praha ve sledovaném období, veřejná správa a bezpečnost

V této kapitole chci také uvést, že ve sledovaném období se Praha měnila, probíhala práce na spojení Prahy a jejího blízkého okolí k vytvoření tzv. Velké Prahy, která de iure vznikla zákony č. 114-117 Sb. z. a n. ze dne šestého února 1920. Většina z nich nabyla účinnosti stejného roku. Výjimku představoval zákon č. 117 Sb. z. a n.

Podle § 1 zákona č. 114/1920 Sb. z. a n. došlo čtvrtého září 1920 ke sloučení následujících obcí s Prahou:

Obce Bohnice, Hloubětín, Karlín, Kobylisy, Prosek, Střížkov, Troja a Vysočany v samosprávném okrese karlínském,

Břevnov, Bubeneč, Dejvice, Hlubočepy, Jinonice, Košíře, Liboc, Motoly, Radlice, Sedlec, Smíchov, Střešovice, Veleslavín a Vokovice v samosprávném okrese smíchovském,

Braník, Hodkovičky, Hostivař (bez osad Miličova a Hájí), Krč, Michle, Nusle, Podolí, Král. Vinohrady, Vršovice a Záběhlice v samosprávném okrese vinohradském,

osada Malá Chuchle a část obce Modřan, zvaná Zátíší (jež se zároveň spojilo s obcí Hodkovičkami), v samosprávném okrese zbraslavském,

Hrdlořezy, Malešice, Staré Strašnice a Žižkov v samosprávném okrese žižkovském byly sloučeny s hlavním městem Prahou v jednu obec pod společným jménem „*Hlavní město Praha*“⁶

Podle § 13 stejného zákona se obvod „[...] *policejního ředitelství pražského rozšíří se na celý obvod, stanovený v § 1* [...]“⁷

Prakticky je za milník vzniku Velké Prahy považován rok 1922, kdy vešel v účinnost zákon č. 117/1920 Sb.z. a n. o organizaci a působnosti ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy a místních výborů

⁶ Zákon č. 114/1920 Sb. z. a n.

⁷ Tamtéž.

Roku 1910 bylo provedeno sčítání obyvatel, podle nějž měla Praha 223 741 obyvatel. Podle stejného sčítání žilo na území Velké Prahy 616 631 obyvatel.⁸ Podle sčítání z roku 1921 na území Hlavního města Prahy (tedy Velké Prahy) žilo celkem 676 657 obyvatel.⁹

V Praze v roce 1918 čítal personál uniformované stráže bezpečnosti policejního ředitelství v Praze 1 450 mužů a 40 mužů neuniformované stráže bezpečnosti. Počet mužů narůstal, roku 1928 to bylo již 2 272 mužů uniformované a 113 mužů neuniformované stráže bezpečnosti.¹⁰

⁸ Statistická příručka Republiky československé. Praha: Státní úřad statistický, 1920, s. 94.

⁹ Statistická příručka Republiky československé II. Praha: Státní úřad statistický, 1925, s. 360.

¹⁰ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II: Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police History, 1999, s. 22.

Právní systém a četnictvo, zákon o četnictvu a další předpisy

V Československu platily dvojce zákony, vlastně troje zákony. V českých zemích rakouské, na Slovensku a Podkarpatské Rusi uherské. Po vzniku státu vznikaly i společné zákony platné pro celé území republiky. Stejně tak moravské, české, slezské zemské zákoníky platily i po vzniku republiky.

Z právního hlediska představuje pro takzvané budovatelské období první republiky základní dokument ústava. Jako první vyhlásil Národní výbor zákonem č. 37/1918 prozatímní ústavu, velmi stručný dokument pojednávající téměř výhradně o Národním shromáždění, o presidentu republiky a o moci výkonné. Národní shromáždění prozatímní ústavu upravilo zákonem č. 217/1919 Sb. z. a n. Úplnou ústavu přinesl teprve zákon č. 121/1920 Sb. z. a n. s účinností od šestého března 1920. Ta již (spolu s dalšími ústavními zákony) obsahovala všechny řádné náležitosti, včetně ochrany základních práv občanů.

Jedním z hlavních pramenů pro studium četnictva je zákon o četnictvu, tedy základní právní norma týkající se tohoto sboru. Pro danou práci jsou relevantní dva zákony o četnictvu. Zákon o četnictvu království a zemí na říšské radě zastoupených č. 1/1895 ř. z.¹¹ § 10 zákona o četnictvu platného od roku 1895 zní následovně:

„Osoby ve svazku četnickém postavené jsou podrobeny trestním zákonům vojenským a předpisům disciplinárním touž měrou jako příslušníci aktivní zeměbrany.“

Pro předlitavské četnictvo platil uvedený zákon až do nahrazení zákonem ze dne 14. dubna 1920 o četnictvu Sb.z. a n.

K zákonu č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu existuje přehledná důvodová zpráva. K § 1, který pojednává o vojenské organizaci četnictva nacházíme následující komentář:

„Důležité úkoly, které jest četnictvu plniti, nebezpečí, kterým jest mu čeliti, nutnost bezpodmínečně poslechnouti obdržených rozkazů, rozhodnost a důraz, s nimiž třeba v kritických okamžicích zakročit a konečně nutnost, vystoupiti v

¹¹ Jako zajímavost uvedu, že zákon podepsal Alfred August Windischgrätz, předseda předlitavské vlády a vnuk generála Alfreda Windischgrätze.

případě potřeby také proti osobám vojenským, vyžadují nezbytně, aby četnictvu zachována byla organisace vojenská.

Vládě nezůstaly tajny hlasy volající po civilisaci a "odmilitarisování" četnictva, avšak hořejší důvody, jakož i to, že civilisace četnictva se posud nikde neosvědčila, ba že státy, které ji uvedly ve skutek, ji později opět nahradily vojenským organismem, vedly ku přítomnému stanovisku. Odstranění vojenského pořádku a vojenské kázně u četnictva bylo by snadné a dalo by se provésti vždy a rychle; kdyby však po špatných zkušenostech, učiněných s touto změnou, mělo se zase přikročiti k zavádění vojenského pořádku a kázně, vyžadovalo by dlouholeté námahy a drakonických opatření, kdyby měly dosíci nynějšího stupně svého.

Při tom ovšem zamýšlí vláda podržeti z organisace jen to, co je pro četnictvo nutno, a vyhrazuje si učiniti cestou nařizovací opatření, by vojenská organisace zbytečně příslušníků četnictva netížila, a se vyvarovala všech výstřelků, ke kterým by snad bezohledné, bezmyšlenkovité a přemrštěné zdůrazňování vojenského charakteru četnictva mohlo vésti.

*Vláda si přeje, aby se hlásili k četnictvu lidé co nejlépe kvalifikováni a již z toho důvodu vynasnaží se, aby nebyla služba četnická jen obtížným zaměstnáním, nutným k uhájení živobyті, nýbrž aby četnictvo v konání svých povinností mohlo nalézt uspokojení a cíl životní.*¹²

K zákonu č. 299/1920 Sb. z. a n. se vztahují i judikáty.¹³ Těm se věnuje kapitola Nástin dalších možností zkoumání kriminality četnictva.

K pochopení vztahu vojenské justice k četnictvu je zásadní § 12 zákona o četnictvu:

*„Četnictvo podléhá vojenským trestním zákonům a soudům a platí pro ně vojenský služební řád. Disciplinární předpisy stanoví pro ně ministerstvo vnitra.“*¹⁴

Též k němu najdeme vyjádření v důvodové zprávě:

¹² Tisk 2212 pro zasedání Národního shromáždění československého, vládní návrh zákona o četnictvu, důvodová zpráva k § 1. Judikáty mají v kontinentálním právu platném u nás spíše pomocnou funkci.

¹³ Rozhodnutí soudu, které má význam pro další rozhodování obdobných věcí.

¹⁴ Zákon č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu, § 12.

„Přání, projevenému s některých stran, aby četnictvo podléhalo civilním trestním zákonům a byly pro ně příslušny civilní trestní soudy, nemohlo býti vyhověno. Nehledíc ani k organisaci vojenské u četnictva zavedené, jsou tu četné jiné závažné důvody pro zachování dosavadního stavu. Četníku se ukládají povinnosti, jakých jiní zřízení státní z pravidla nemají, četník musí čeliti každému nebezpečí a nesmí se mu vyhnout ani v tom případě, když se musí obávat o svůj život. K tomu však je třeba také přísných ustanovení.

Nesplní-li civilní zřízenec státní v takovém případě své povinnosti, je trestán na nejvýše propuštěním; četník však si musí býti vědom, že nesplnění povinnosti jest u něho v takovém případě zločinem a že bude také jako zločin trestáno.

Kromě toho by vyšetřování a trestání četníka u soudu civilního a uvěznění jeho s vězni civilními nijak nepřispělo ke zvýšení vážnosti četnictva.

Konečně také velká práva, kterými je četník vybaven proti ostatním strážcům veřejného pořádku, vyžadují, aby každé porušení povinnosti bylo u něho přísněji trestáno, než u jiných osob.

Na druhé straně dlužno též uvážiti, že četník, proti němuž bylo třeba na základě neodůvodněného nařčení zavedeno pro úřední výkon trestní řízení, nalezne jako člen vojenského sboru u soudu vojenského spíše porozumění a ochrany, než u soudu civilního. Soudy vojenské, složeny jsou z odborníků a vyřizujíce vzhledem ke svému velkému obvodu poměrně často trestní záležitosti četníků, zabezpečují četnictvu stejnoměrnější posuzování jeho činů, než se tak může státi u civilního soudu, zejména u soudu okresního, kde by byla trestní věc četníka případem zcela mimořádným jednou za mnoho let se vyskytujícím.“¹⁵

Pro pochopení záměrů různých politických stran a skupin bude důležité prozkoumat další návrhy zákona o četnictvu a popsat kontext jejich vzniku. Takový výzkum by byl přínosný pro poznání záměrů jednotlivých politických stran a mocenských skupin ve státě v letech bezprostředně po vzniku republiky. Na tomto místě zmíním snahy MNO a armády podřídit četnictvo resortu MNO.¹⁶

¹⁵ Tisk 2212 pro zasedání Národního shromáždění československého, vládní návrh zákona o četnictvu, důvodová zpráva k § 1.

¹⁶ NA, f. GVČ, karton 2, návrh MNO zákona o četnictvu.

Objevovaly se i zcela opačné snahy četnictvo demilitarizovat, izolovat je co nejvíce od armády a vytvořit z něj čistě policejní sbor.

Zákon č. 28/1928 Sb. z. a n. doplnil a změnil zákony o četnictvu a sborech stráže bezpečnosti. Rozšířil právo příslušníků sboru stráže bezpečnosti a četníků k použití střelné zbraně. K četnictvu a ozbrojeným sborům se vztahovalo více zákonů, pro potřeby zkoumání kriminality četnictva nemají ale význam. Význam má vojenské trestní právo, kterému se věnuje následující kapitola.

Základní služební předpis představovala četnická služební instrukce uveřejněná ministerským nařízením č. 43/1895 ř. z. Byla však pouze úpravou (novelou) předchozí instrukce z roku 1873. Roku 1923 doznala četnická služební instrukce změn a nadále pracovali odborníci z řad četnictva na jejích úpravách. Četnická služební instrukce přežila konec četnického sboru, užíval ji totiž Sbor národní bezpečnosti.

Význačný úřední dokument představují věstníky Ministerstva vnitra, které sloužil ke zveřejnění a rozšíření nových služebních předpisů a informací.

Vojenské trestní právo a vojenská justice, jejich vztah k četnictvu

Vojenské trestní právo procesní a hmotné

Československý stát sice převzal Rakousko-Uherské zákony, hned v zápětí však bojoval s převzatým dualistickým uspořádáním habsburského soustátí. Zákonem číslo 9/1918 Sb.z. a n. zrušil rozdíly mezi soudy společného vojska a zeměbrany, daný zákon ale neurčoval, který vojenský trestní řád jako norma **práva procesního** bude užíván čs. vojenskými soudy. Praxe rozhodla pro zeměbranecký.

V období první republiky platil vojenský trestní řád z roku 1912.¹⁷ Pro četnictvo v Rakouské části habsburského soustátí platil vojenský trestní řád pro zeměbranu vyhlášený zákonem č. 131/1912 ř.z. o vojenském trestním soudním řádě pro zeměbranu. Nastoloval zásady moderního evropského práva.).¹⁸ Vojenský trestní řád platil do roku 1950, kdy byl nahrazen trestním řádem, který byl všeobecně platný.

Kromě všeobecných ustanovení stanovoval především **rozsah vojenské trestní pravomoci**. Jsou to stručně (a zjednodušeně):

- 1) aktivní osoby vojska a četnictva
- 2) některé neaktivní osoby, které se v určitých vlastnostech nacházejí ve vojsku, nebo u četnictva
- 3) invalidi vojska a četnictva ubytovaní ve vojenských invalidovnách
- 4) všechny osoby ve vojenských věznicích a trestnicích
- 5) všichni z aktivní služby uprchlí zběhové
- 6) všechny mobilizované osoby

¹⁷ 5.7.1912 vyšla řada zákonů: 128/1912 zákon, jímž zavádí se nový zákon branný, 129/1912 zákon o c.k. domobraně, 130/1912 zákon o vojenském trestním soudním řádě pro společnou brannou moc, 131/1912 zákon o vojenském trestním soudním řádě pro zeměbranu.

¹⁸ Zároveň ale, alespoň podle mého laického názoru, zákon č. 131/1912 ř. z., kterým se tento trestní řád vyhlašuje některé právní principy porušuje („*lex retro non agit* – zákon nepůsobí zpětně“) a jiné zásady si přizpůsobuje („*lex posterior derogat priori* – zákon pozdější ruší zákon dřívější“). Totéž například činí i některé novelizace vojenského trestního zákona.

7) všichni zajatci pod ochranou čs. vojsk

a dále (opět velmi zjednodušeně) pro určité činy i civilisté, pro nenastoupení povolávacího rozkazu, nebo v ohrožení státu například pro vyzvědačství nebo činy, kterými by ozbrojená moc došla újmy.¹⁹

Vojenský trestní řád určoval místní příslušnost případu. **Podle vojenského trestního řádu případ zpravidla náležel k soudu, v jehož obvodu byl pachatel dopaden.** Pokud nedošlo k dopadení, řídila se příslušnost podle místa činu.²⁰ Řízení smělo být pro usnadnění nebo z jiných závažných důvodů postoupeno soudu místa, kde se čin stal. **Pokud se pachatel dopustil více trestných činů, nebo když se činu účastnilo více osob, stane se příslušným soudem ten, který jako první započal s řízením.**

Na velký počet trestních řízení, se kterými se v trestních spisech četnictva setkáme se vztahovala amnestie prezidenta republiky. Prezident republiky údílel amnestie plošně (např. na druhy trestných činů podle sazby), ale i v konkrétních případech (jednotlivým osobám).

Vojenský trestní zákon, kodifikace **hmotného práva**, vydaný císařským patentem 19/1855 ř. z. ve znění pozdějších úprav platil v Československu až do roku 1950, tedy 95 let. Vojenský trestní zákon se sestával z pěti dílů a dodatků. Jeho obsah prakticky odpovídal civilnímu trestnímu zákonu, pouze druhý díl pojednával o vojenských trestných činech. Právě druhý díl jej odlišoval od civilního trestního zákona. Čtvrtý díl pojednával o jiných zločinech, než vojenských, pátý o obecných přečinech. Dodatky obsahovaly například branný zákon.

Trestní sazbu za konkrétní činy popsané trestním zákonem určovaly paragrafy následující pod paragrafy s popisem skutkové podstaty činů.

Nejvhodnější literaturu k seznámení s vojenským trestním zákonem představuje příspěvek Vojenské trestní právo od Heleny Matulové.²¹ Soustavu

¹⁹ Z toho vyplývá, že příslušníci finanční stráže a sboru stráže bezpečnosti (policie) a dalších ozbrojených složek mimo resort MNO spadali do trestní pravomoci nevojenských trestních soudů. Vystává určitá právní otázka, pokud jde o příslušnost příslušníků finanční stráže a policie začleněných do stráže obrany státu.

²⁰ Hafner, Josef, ed. *Příručka vojenského trestního soudního řízení pro potřeby čs. četnictva podle platných nyní zákonů*. Praha: Šváb, 1922, s. 9.

²¹ MATULOVÁ, Helena. *Vojenské trestní právo*. In: Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 – 1938) a jejich místo ve střední Evropě. Praha: Karolinum, 2010. s.

vojenských soudů velmi stručně popisuje kniha *Soudnictví v českých zemích v letech 1918 – 1938*.²² Vojenská justice²³ a vojenské trestní právo²⁴ se dočkaly také zpracování v diplomových pracích. Z vydaných pamětí musím zmínit vzpomínky generála Kunze (především na období, kdy sloužil jako vojenský soudce ve Vídni), které vyšly v několika publikacích.²⁵ O nejzávažnějších trestních případech vojáků i civilistů za první republiky pojednává kniha Jiřího Plachého a Ivo Pejčocha nazvaná *Masarykovy oprátky*, kterou autoři zpracovali také z trestních spisů vojenských soudů.²⁶

Vojenská justice

Vzhledem k potřebám tématu diplomové práce zde nebudou popsány polní soudy, které působily na Slovensku roku 1919 a v celém Československu v roce 1938. Stejně tak nebude věnován prostor polnímu soudu a prokurátoru u velitelství legionářského armádního sboru z Itálie v Uherském Hradišti. Následující text se tedy věnuje stálým vojenským justičním orgánům.

Vojenské justiční úřady se dělily na:

1. vojenské soudy
2. vojenské úřady prokurátorské
3. vojenské věznice a trestnice

Sít vojenských justičních úřadů se v období první republiky měnila. Úřadů spíše ubývalo a také se stěhovaly. Pro potřeby práce si pouze řekněme, že v sídlech brigádních soudů sídlili i funkcionáři vojenského prokurátora (žalobce) a

843-874.

²² PRINC, Michal. *Soudnictví v českých zemích v letech 1918 – 1938: Soudy, soudní osoby, dobové problémy*. Praha: Wolters Kluwer, 2015.

²³ STASZKO, Dominik. *Vojenské soudnictví po II. světové válce*. Diplomová práce. Brno, 2013. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra dějin státu a práva.

²⁴ KOLARÍK, Jan. *Vojenské trestní právo v Rakousku a ČSR*. Diplomová práce. Plzeň, 2012. Západočeská univerzita, Právnická fakulta, Katedra právních dějin.

²⁵ Například KUNZ, Jaroslav. *Kus českého života*. Praha: J. Otto, 1929. O generálu Kunzovi vznikl následující odborný článek: GALANDAUER, Jan. Generál Jaroslav Kunz: Příběh českého vojenského právníka. *Historie a vojenství*. 2014, č. 3, s. 78-90.

²⁶ PLACHÝ, Jiří a Ivo PEJČOCH. *Masarykovy oprátky*. Cheb: Svět křídel, 2012.

vojenské věznice. Méně bylo divizních soudů, při kterých sídlili vojenští prokurátoři (žalobci).

Vojenské soudy se dělily na:

- 1. brigádní**
- 2. divisní**
- 3. Nejvyšší vojenský soud v Praze**

Brigádní soudy jako soudy první instance soudily přestupky a přečiny osob jim podléhajících s výměrou trestu nižší než šest měsíců vězení.

Divisní soudy byly nalézacími soudy v pro ostatní přečiny a pro zločiny a dále odvolací instancí pro brigádní soudy.

Nejvyšší vojenský soud rozhodoval jako soud druhé instance (v senátech složených z generálů a plukovníků just. sl.), především jako konečný zrušovací, často také jako odvolací (pro divisní soudy). Rozhodoval i o dalších v zákoně uvedených stížnostech: o stížnostech poškozeného a soukromého žalobce na odepření trestního stíhání vojenským prokurátorem (či jeho funkcionářem), na soudní zastavení vyhledávacího řízení, o stížnostech mimoprocesuálních, dále o návrzích na obnovu trestního řízení ukončeného právoplatným rozsudkem, o zmatečných stížnostech na zachování zákona (podaných Generálním vojenským prokurátorem proti právoplatným rozsudkům první stolice) a na každé protizákonné usnesení či postup soudů první stolice. Nejvyšší vojenský soud řešil též spory o příslušnost mezi vojenskými soudy navzájem a po dohodě s Nejvyšším soudem i mezi vojenskými a civilními trestními soudy. Konečně spolupůsobil při amnestičním řízení vydáváním posudků. Nejvyšší vojenský soud jednal a usnášel se v senátech, skládajících se z předsedy a čtyř radů.²⁷

Vojenské úřady prokurátorské se dělily na:

- 1. úřady funkcionářů vojenského prokurátora**
- 2. úřady vojenského prokurátora**
- 3. Úřad nejvyššího vojenského prokurátora v Praze**

²⁷ VÚA-VHA Praha, f. Nejvyšší vojenský soud Praha 1918 – 1939, inventář.

Vojenský prokurátor (či funkcionář vojenského prokurátora) posuzoval veškerá trestní oznámení a nařizoval trestní stíhání příslušným soudem. Právě k němu se obraceli vojenští a četniční nadřízení podezřelých s trestním oznámením, či například žádostí o zprávu o průběhu konkrétního soudního řízení. Vojenský prokurátor spolupůsobil při vyšetřování trestných činů, mohl například vyhledávat důkazy, vyslýchat svědky a předávat získané poznatky soudu, kde se účastnil soudního řízení.²⁸ Pro přesnost je třeba uvést, že roku 1920 doznalo změny pojmenování prokurátorských úřadů, předtím se totiž nazývaly úřady vojenských žalobců (například „*Funkcionář vojenského žalobce*“).²⁹

Kromě vojenského žalobce připouštěl vojenský trestní řád (i civilní trestní řád) i soukromého žalobce, kterým mohl být kdokoli. Soukromým žalobcem se člověk směl stát pro takové činy, které dle trestního zákona smějí být stíhány pouze na žádost některého účastníka, pokud tohoto účastníka k podání žádosti opravňuje trestní zákon (a konkrétní příslušný §). Například to umožňoval civilní (nevojenský) trestní zákon u některých mravnostních deliktů. Třeba u zvláštních případů smilstva, např. Milostný styk domácí sloužky s nezletilým mužem v domácnosti měla výhradně právo žalovat dospělá osoba v takové domácnosti.

Další orgány vojenské justice představovalo i **justiční oddělení na MNO**, které vedle jiných úkolů mělo hlavně na starosti personální věci sboru justičních důstojníků a administrativu, která s výkonem spravedlnosti ve vojsku souvisela a **Sbor vojenských justičních důstojníků**, který se výlučně doplňoval jen z důstojníků, kteří měli předepsané vysokoškolské právnické vzdělání (nejméně 3 státní zkoušky). Justiční důstojníci četnictva se doplňovali z řad justičních důstojníků vojska. Byli zařazeni jako justiční referenti velitelů, mimo to jim byly přikázány zvláštní funkce v kárném řízení před disciplinárními výbory a komisemi.

V první polovině dvacátých let zastával pozici jednoho z justičních referentů četnictva generál Josef Hafner. Ke 13. oddělení MV jej přidělili v květnu 1920. Ještě jako plukovník napsal Příručku vojenského trestního soudního

²⁸ Hafner, Josef, ed. *Příručka vojenského trestního soudního řízení pro potřeby čs. četnictva podle platných nyní zákonů*. Praha: Šváb, 1922, s. 10.

²⁹ Změna pojmenování justičních úřadů dle výnosu MNO č. j. 534344/32 ze dne 5.2.1920 v NA, f. ZČV Praha, karton 990, č. j. 7531 pob.

řízení pro potřeby čs. četnictva.³⁰ Napsal více knih, které sloužily jako učebnice a pomůcky pro četníky především v oblasti vojenského trestního práva.³¹ Zároveň zkoušel adepty skládající zkoušku v četnické hodnostní škole (aspirovali na povýšení mezi četnické důstojníky správní) z právních předmětů. Generál Hafner je také jedním z mála generálů, kteří se octli před soudem. Jeho případ nepatří mezi případy této práce, ale vzhledem k jeho výjimečnosti jej zkráceně uvádím zde. Pokud je mi známo, byl jediným generálem četnictva (ač byl vlastně vojenským justičním důstojníkem převedeným k četnictvu), který se ocitl roku 1923 před Divizním soudem v Praze. Soud první instance sice zavedené řízení zastavil, ale proti tomuto usnesení podala poškozená stížnost. Obžaloba měla tři body. Generál Hafner se měl roku 1921 dopustit nedokonaného svádění ke zločinu vyhnání plodu, roznášení pohlavní choroby a zmrhání pod příslibem manželství. Jisté ženě prý slíbil, že si ji vezme, opakovaně s ní souložil a pak s ní přerušil známost. Nejvyšší vojenský soud vydal usnesení, podle kterého generál Hafner jako neplodný nemohl zplodit dítě, ačkoliv se k souloži přiznal. Příslib manželství nešlo s jistotou dokázat. Zvláštním a zajímavým právním argumentem, který Nejvyšší vojenský soud uznal, byl ten, že dotyčná nebyla soukromou žalobkyní ani poškozenou a proto nemohla vznést legitimní stížnost. Generál Hafner navíc v dané době kapavkou netrpěl a ona žena nebyla nakažena. Stížnost byla Nejvyšším vojenským soudem v Praze jako neodůvodněná zamítnuta.³² 21. července 1919 jej ještě jako plukovníka přistihli ve vlaku sice s legitimací, ale bez platného cestovního průkazu (pro možnost cestovat na náklady eráru).³³ Oznámení kontrolního velitelství na nádraží v Brně došlo do kanceláře GVČ 28. července 1919. Generál Hafner odešel do výslužby v prosinci roku 1926.³⁴

³⁰ Hafner, Josef, ed. *Příručka vojenského trestního soudního řízení pro potřeby čs. četnictva podle platných nyní zákonů*. Praha: Šváb, 1922.

³¹ Mezi jeho další díla patří například:

Hafner, Josef, ed. *Vojenský trestní zákon podle nyní platných zákonů: [vyd. pro čs. četnictvo]*. Praha: Josef Šváb, 1922.,

Hafner, Josef, ed. *Trestné činy; I. Obžaloby soukromé; II. Trestné činy návrhové; III. Trestné činy stíhatelné se zmocněním*. Kroměříž: J. Gusek, 1926.

³² VÚA-VHA Praha, f. Nejvyšší vojenský soud Praha 1918 – 1939, krabice číslo 7 z roku 1923, spis P384/23.

³³ NA, f. GVČ, k. 2, č.j. 362 dův, datováno 23. července 1919.

³⁴ MASKALÍK, Alex. *Elita armády: Československá vojenská generalita 1918 – 1992*. Košice: HWSK, 2012, heslo Hafner, Josef.

Součástí vojenských justičních orgánů byly rovněž **vojenské trestnice** a **vojenské věznice**. Vojenské trestnice sloužily k odpykávání trestů vězení delších než jeden rok. Odpykávali si v nich tresty všichni vězňové a trestanci, u nichž délka trestu, kteří po hlavním líčení museli ještě odpykat, nepřesahoval 12 měsíců. Vojenské věznice, jež se nacházely v sídlech vojenských justičních úřadů, pak sloužily k odpykání trestů kratších a k účelům vyšetřovací a prozatímní vazby. Jedinou vojenskou trestnicí, která fungovala v celém období 1918 – 1939, byl Terezín. Další vojenské trestnice se nacházely v Borech u Plzně (zrušena 1920)³⁵ a možná i v Leopoldově (opuštěna armádou 1923).³⁶

³⁵ Vojenské trestnice v Borech u Plzně a v Terezíně obsahuje i rozdělovač Zemského vojenského velitelství Čechy z 15.8.1919 v NA ČR, fond GVC, karton 2, č. j. 406/19 dův. Shodnou informaci obsahuje i práce STASZKO, Dominik: Vojenské soudnictví po II. světové válce. Diplomová práce na Katedře dějin státu a práva na PF Masarykovy university obhájená roku 2013., strana 16. Jan Kolařík naproti tomu tvrdí: „*Vojenská trestnice v dobách „první republiky“ byla jen jedna, a to na tzv. malé pevnosti v Terezíně.*“ In: KOLAŘÍK, Jan: Vojenské trestní právo v Rakousku a ČSR. Diplomová práce na Katedře právních dějin na PF Západočeské university v Plzni obhájená roku 2012.

³⁶ VÚA-VHA, inventář fondu MNO-PREZIDIUM-III-1918 – 1923. V tomto případě se mohlo jednat o civilní trestnici pouze střeženou vojskem, což odpovídalo tehdy běžné praxi.

Fungování četnického aparátu v kázeňských věcech – disciplinární komise

Vojenský trestní řád (hlava I, § 2.) vymezoval možnost disciplinárního trestání následovně: Přečiny a přestupky jejichž ustanovený trest představuje pouze peněžitá pokuta, nebo trest omezující svobodu³⁷ jehož nejvyšší výměra nepřesahuje šest měsíců a nejnižší výměra nečiní více než jeden měsíc, a jeví-li se potrestání disciplinární cestou dostatečným. Disciplinární potrestání je vyloučeno má-li nastat ztráta šarže a přitom nemůže být vyslovena disciplinární cestou. Pokud byl nějaký trestný čin vyřízen cestou disciplinární, musí být dodatečně zavedeno soudní řízení, pakliže trestnost skutku ještě nezanikla. Nastane-li pro takovýto čin odsouzení k dočasnému trestu omezujícím svobodu, je disciplinární trest na svobodě započítán do celkové doby trestu omezení svobody. Setkají-li se disciplinární přestupky, nebo takové trestné činy, které mohou být vyřízeny cestou disciplinární, s trestnými činy, u nichž vyřízení cestou disciplinární je vyloučeno, mají být pojaty do soudního trestního řízení, pokud se nenařídí, aby byly vyloučeny.

Práci disciplinárních komisí pro nižší a vyšší důstojníky četnictva i pro gážisty mimo hodnostní třídy upravovaly vojenské disciplinární předpisy. V době bezprostředně po převratu pravděpodobně armáda i četnictvo užívalo původní. Roku 1919 pak MNO vydalo Zatímní kázeňský řád,³⁸ který pravděpodobně platil po celé sledované období. Uvádí velmi pestré množství trestů, avšak gážistům bez hodnostní třídy (tedy také četníkům) a důstojníkům armády šlo udělit pouze písemnou nebo ústní důtku či domácí vězení v délce do 30 dnů. Dále řád umožňoval přesazení četníka. Jako příklad práce disciplinární komise může čtenáři posloužit případ strážmistra Wolrába popsany v této bakalářské práci.

Nadřízení četníků velmi dohlíželi na chování a kázeň svých podřízených. Pro upevnění morálky četníků vydávala Zemská četnická velitelství poučné denní rozkazy. Jejich namět představovaly jednotlivé případy trestných činů četníků, jako například tento: „*Brigádní soud v Hradci Králové uznal rozsudkem [...]*

³⁷ V tehdejším vyjadřování „trest na svobodě“, dnes „trest odnětí svobody“.

³⁸ NA, f. ZČV, karton 990, Zatímní kázeňský řád.

13.1.1923 práem, že stržm. K. jest vinen, že v prosinci 1919 zmrhal v D. pod nesplněnou přípovědí manželství M. R., čímž dopustil se přečinu proti veřejné mravopočestnosti podle § 779 v. tr. z. a odsoudil jej podle §§ 779, 94 a 57 v. tr.z. Bezpodmínečně k přísnému profosnímu [sic!] vězení v délce jednoho měsíce. Poškozená a její otec odkázáni byli zároveň se svými soukromoprávními nároky podle § 403 v tr. ř. na pořad práva soukromého [soudce zároveň odkázal poškozenou, aby újmu na cti hojila u občasnokoprávního soudu, pozn.].

Obdobné rozkazy vydával i GVČ, ty se někdy vztahovaly zvláště na důstojnický sbor.

Nelze nezmínit povinnost četníků chovat se morálně a především si zachovávat osobní čest. Četníci museli v případě, že je někdo nespravedlivě z něčeho nařknul, či urazil, soudně vymáhat omluvu, nebo potrestání takové osoby.

Případy kriminality četnictva v Praze a okolí v letech 1918 – 1921

Okresní strážmistr Josef Povondra – Dtr 94/19

Zcela prvním případem z hlediska doby, kdy proběhl, se stal případ okresního strážmistra³⁹ Josefa Povondry uložený ve složce pod číslem Dtr 94/19 ve fondu Divisního soudu Praha 1918 – 1939.⁴⁰

Ještě dlouho po revoluci lidé upozorňovali na různá skutečná či smyšlená příkoří, která se děla v dobách Habsburského panství (především v době války). Boj proti „*rakušáctví*“ na straně Čechů se projevil především v národnostně smíšených oblastech ale i v Praze.⁴¹ Takto si na okresního strážm. Povondru sloužícího na Královských Vinohradech dopisem k Národnímu výboru stěžoval Karel Vik.⁴² V jeho stížnosti adresované NV v Praze píše:

„Dovoluji si stěžovati na okresního četnického strážmistra na Král. Vinohradech p. Josefa Povondru, který bezdůvodně udal mě u zemského četnického velitelství ze špehounství, což mělo za následek že [sic!] jsem byl v garnisonním vězení v Terezíně vězněn.

Před vypuknutím války zdržoval jsem se, jako uč. tělocviku na Rusi, v mé domovině na Hoříčkách okr. hejtm. Náchod, odkudž nebylo mi více možným se do svého působiště vrátit.

Motivi [sic!], které tohoto pána přiměly k tomuto činu byla zášť proti osobám, které dle jeho správného názoru nebyli [sic!] (proti)⁴³ smýšlení českému

³⁹ Viz přílohu – tabulka hodnotí C.K. četnictva.

⁴⁰ VÚA-VHA Praha, f. Divisní soud Praha 1918 – 1939, karton 3, spis Dtr 94/19.

⁴¹ S obtížemi, jež působili mladému státu četníci jiných národností (a soužití různých národů obecně) než Češi a Slováci, se v Praze ani Středních Čechách nesetkáme. Zato v národnostně smíšených oblastech zaujímají dané obtíže velkou část agendy státního aparátu. Naštěstí je dnes tento aspekt každodenního i politického života našeho prvního demokratického státu zkoumán a reflektován často a na různých úrovních.

⁴² Určitou paralelu představuje případ stížnosti GVC na četnického Majora Josefa Woitsche ve spisu P63/19 ve fondu Nejvyššího vojenského soudu v Praze. GVC ale mohly motivovat ke stížnosti jiné důvody. Danou problematiku popsal: KLEČACKÝ, Martin: Převzetí rakouského četnictva československým státem 1918 – 1919. Rigorózní práce na Ústavu českých dějin na FF University Karlovy obhájená roku 2011. Zajímavým pohledem i na násilné konflikty veřejnosti a četnictva v době kolem převratu kromě trestních spisů je kniha: KNAIBL, Jan: Vzpomínky státního zástupce. Olomouc: Hanácká knihtiskárna s.r.o., 1932.

⁴³ Zde závorka v originálním textu.

protichůdnými, jako on sám, snad i snaha zalíbiti se svým německým představeným pobudila jej k tomuto činu.

Dle údajů mého bratra Ferdinanda Vika, který u četn. odd. na Král.V. byl přidělen co písař a tudíž pod jeho velením po 2 roky sloužil, jednal vždy vůči slovanskému nár. p J. Povondra velice urážlivě.

Z těchto že [sic!] okr. str. Povondra nezaslouží by při jeho podvratném smýšlení setrval na tak čelném místě v Československém státě.

Blíží [sic!] ohledně této záležitosti která [sic!] není ojedinělou, nalézt lze v záznamech četnického oddělení čis. 20 na Král. Vinohradech.“⁴⁴

Dopis podepsal dne 30. listopadu 1918 Karel Vik, toho času náčelník Sokola na Hoříčkách.⁴⁵ Za pozornost stojí administrativní cesta, po níž si úřady předávaly stížnost Karla Vika. Z druhé strany nalézáme, jak je tomu obvyklé u soudních a úředních dokumentů předávaných mezi úřady, množství razítek, poznámek a podpisů, které dokládají přijetí, odeslání, nebo přečtení dokumentu určitou osobou na daném úřadě. Na druhé straně dopisu tak můžeme vidět razítko „*Prezidium ministerské rady*“, „*došlo dne 5. XII. 1918*“ Z Prezidia stížnost zaslali prvního ledna 1919 na Ministerstvo národní obrany. Na MNO došla dne 4. ledna, dále osmého ledna zaslána Vojenskému zástupci v Praze k zahájení trestního řízení. Vojenskému zástupci v Praze došla stížnost desátého ledna 1919. Na konec dorazila jedenáctého ledna k Diviznímu soudu v Praze s poznámkou „*Ve věci §143 voj.tr.ř k provedení řízení vyhled. [vyhledávacího, pozn.] pro podezření, že bezdůvodně udal Karla Vika ze špehounství.*“⁴⁶ Rukopisné poznámky a razítka nám tak umožňují sledovat cesty jednotlivých listin, důkazů a osob i pomáhají datovat průběh případu. K přehlednému sledování případu jsou klíčová nařizovací akta, korespondenční arch⁴⁷ a deníky.

Ve složce případu u Divizního soudu v Praze ve věci okresního strážm. Josefa Povondry vypadá pořadí dokumentů následovně: nařizovací arch/akta, deník, korespondenční arch, dopis Karla Vika Národnímu výboru, výslech obžalovaného, dva výslechy svědků, nařizovací arch vyšetřujícího soudce, dopis

⁴⁴ VÚA-VHA Praha, f. Divisní soud Praha 1918 – 1939, karton 3, spis Dtr 94/19, list označený Dtr 94/19/2, dopis Karla Vika.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Německy Korrespondenzbogen.

Divisního soudu v Praze Státnímu zastupitelství v Kutné Hoře podepsaný vyšetřujícím soudcem, dopis Divisnímu soudu v Praze od okresního strážm. Josefa Povondry, průvodní list k trestnímu spisu Karla Vika Divisnímu soudu v Praze od vojenského zástupce v Terezíně, dopis z kanceláře zemského četnického velitele v Praze Divisnímu soudu v Praze-tím složka končí. Po dopisu Karla Vika Národnímu výboru následují ve složce případu u Divizního soudu v Praze výpovědi Josefa Povondry, jako obžalovaného a Karla Vika i Ferdinanda Vika jako svědků. Začneme výpovědí obžalovaného, jelikož je stručná, ačkoliv jako první jsou vyslýcháni bratři Vikové.

Okresní strážmistr Povondra (narozený 19. března 1871 v Malesicích, okres Stříbro, příslušný do Radlic v okrese Kolín, ženatý, absolvoval 4 třídy reálky) vypovídá jako první. Pamatoval si, jak začátkem války učinil hlášení na Zemské četnické velitelství, že strážmistr Ferdinand Vik má bratra, který při vypuknutí války přijel z Ruska a často jej navštěvoval. S odvoláním na nařízení, aby se pátralo po lidech, kteří se vrátili z Ruska a dalších Rakousku-Uhersku nepřátelských zemí, prezentuje okresní strážm. Povondra jako jednání dle jeho povinnosti. Vidíme zde rozdíl mezi dopisem Karla Vika který píše: „[...] *bezduvodně udal mě [Povondra, pozn.] u zemského četnického velitelství ze špehounství [...]*“ a výpovědi okresního strážm. Povondry: „[...] *učinil jsem hlášení na zemské četnické velitelství [...] To učinil jednaje dle své povinnosti, ježto bylo nařízeno, aby se pátralo po lidech kteří se vrátili z Ruska po případech vůbec z některé z nepřátelských zemí. [...]*“ Okresní strážm. Povondra zakončuje výpověď slovy: „[...] *Že bych jinak se prohřešil proti národu nevím, a nejsem si ničeho vědom, čehož důkazem mohou býti, jak moji představení, tak i výchova mých dětí.*“⁴⁸

Jako dalšího vyslechl soud (vyšetřující soudce František Rybák) 1. února 1919 Karla Vika (narozený roku 1884⁴⁹ v Hoříčkách, okres Česká Skalice, rodinný stav svobodný, jako povolání uvádí učitel tělocviku, bytem v Hoříčkách). Karel Vik vypovídal následovně: „*V prvních dnech červnových 1914 přijel jsem z Ruska, kdež jsem působil jako učitel tělocviku, do Čech na prázdniny a bydlil*

⁴⁸ VÚA-VHA Praha, f. Divisní soud Praha 1918 – 1939, karton 3, list označený Dtr 94/19/3, výpověď obviněného („*Vernehmung des Beschuldigten*“) Josefa Povondry ze dne 29.1.1919.

⁴⁹ U výslechu udává věk 35 let.

jsem v Hoříčkách. Před vypuknutím války navštívil jsem několikrát svého bratra Ferdinanda, který sloužil jako vicestrážmistr u četnictva v Praze. Po vypuknutí války jsem byl, pokud pamatuji, ještě jednou u bratra a asi 10.srpna jsem byl v Hoříčkách zatčen a dodán k voj. soudu do Terezína a po 8 dnech⁵⁰ aniž bych byl vyslýchán opět propuštěn. Proč jsem byl ve vazbě vězněn, jsem se nedozvěděl. Až teprve po delší době mně sdělil bratr, že jsem byl zatčen na základě udání o.strážmistra Povondry. Bližšího o strážmistru Povondrovy [sic!] může pověděti můj bratr Ferdinand.“ Výslech bratrů Vikových započal v deset hodin dopoledne a skončil po půlhodině. Posledním vyslýcháným se stal mladší bratr Karla Vika a bývalý podřízený okresního strážm. Povondry Ferdinand Vik (narozený 1887 v Hoříčkách, okres Česká Skalice, bydlí v četnických kasárnách na Praze III).⁵¹ Vypovídá, že před válkou sloužil na Královských Vinohradech jako vicestrážmistr „[...] u okresního četnictva“. Krátce před vypuknutím války ho asi dvakrát „[...] v úřadě [...]“ navštívil jeho bratr Karel, který přišel na prázdniny z Ruska. O návštěvě Ferdinanda Vika okresní strážmistr Povondra věděl, dokonce mu vicestrážmistr Vik vyprávěl, že bratr je v Rusku zaměstnán. Po vypuknutí války vicestrážmistra Vika přidělili k ZČV, ale po čtrnácti dnech byl převelen do Čakovic, poněvadž zatkli jeho bratra. Proč bratra zatkli se nedozvěděl. Až v roce 1916, kdy se opět vrátil služebně na Královské Vinohrady, se mu podařilo najít koncept oznámení psaného okresním strážm. Povondrou. V oznámení psal, že Karel Vik jezdí podezřele často do Prahy, že by mohl provádět vyzvědačství, a že by mu mohl vicestrážmistr Ferdinand Vik být ve vyzvědačství nápomocen. Výpověď uzavírá Ferdinand Vik větou: „O Povondrovi mohu udati tolik, že byl čistě rakouského smýšlení, takže my Češi jsme se báli před ním něco politického promluvit!“⁵²

⁵⁰ Zde dopsána poznámka: „Přišel do vězení 14./8. 19 [sic!], propuštění nařizeno 16/8 14“.

⁵¹ Kasárna na Malé Straně. Pravděpodobně jde o četnická kasárna umístěná v budově ZČV (dnes Muzeum hudby) v Karmelitské ulici č. 2. Četníci byli výjimečně ubytováni v různých vojenských objektech a kasárnách.

⁵² VÚA-VHA Praha, list označený Dtr 94/19/5, výpověď svědka (Zeugenvernehmung) strážm. F. Vika ze dne 29.1.1919. Ferdinanda Vika uvádí jako velitele stanice v Týnici nad Sázavou (okresní velitelství v Benešově) HORKÝ, František: *Příručka, schematismus a dislokace četnictva*. Kroměříž: J. Gusek, 1924.

Okresní strážmistr Josef Povondra sloužil u četnického oddělení číslo 20 dál až do roku 1921⁵³ a v této bakalářské práci hraje vícekrát nadřazeného, který vyšetřuje poklesky podřízených četníků.⁵⁴

Výpomocný četník (polní četník) Karel Marian – P330/1920

Případ výpomocného⁵⁵ četníka Karla Mariana je stručně popsán v této práci, protože ačkoliv Karel Marian sloužil na Slovensku, byl zatčen v Praze.⁵⁶ Při zajišťování Slovenska a Podkarpatské Rusi Československo nasazovalo armádu, kterou bohužel v té době nešlo označit jako úplně pravidelnou kvůli způsobu, jakým vznikala.⁵⁷ Československé síly potřebovaly, ostatně jako jakákoliv konvenční armáda, svou bezpečnostní složku. Naneštěstí disponovala československá armáda dvěma takovými sbory, kromě polního četnictva ještě vojenskou policií.⁵⁸ Účel obou bezpečnostních sborů zřejmě spočíval v zajišťování vnitřní bezpečnosti vojska, oba sbory především zabraňovaly dezercím a celkově potíraly kriminalitu vojenských osob, lišily se především personálním složením. Polní četnictvo se zpravidla skládá v první řadě z profesionálních četníků, kteří slouží jako běžní četníci, pouze v případě války jsou určeni ke službě u polního četnictva a přecházejí pod vojenské velení. Ti bývali posílení vojáky, kteří praxi s bezpečnostní službou neměli. Četnictvo mohlo být doplňováno výpomocnými

⁵³ *Památník četnické stanice Kunratice u Prahy čís. 4.*

⁵⁴ Konkrétně vystupoval v případech T24/20 závodčího Hendrycka a T66/20 závodčího Zítka.

⁵⁵ Četnictvo dostávalo v době první světové války a v následujících letech vojenské posily náhradních a výpomocných četníků, více informací o nich nalezne čtenář v kapitole „Statistika“.

⁵⁶ VÚA-VHA Praha, f. Nejvyšší vojenský soud 1918 – 1939, krabice číslo 7 z roku 1920, spis P330/20. Ve VÚA-VHA je ve fondu Divizní soud Praha, 1918 – 1939, karton 42, složka Dtr3088/19. Nepovažoval jsem ale za nutné ji prostudovat, jelikož k základnímu seznámení s případem stačí složka odvolacího soudu, která obsahuje i rozsudek soudu první stolice.

⁵⁷ Československá armáda vznikla ze dvou hlavních zdrojů – části rakousko-uherské armády a z československých legií. Zároveň byla podporována dalšími ozbrojenými složkami státu a dobrovolnickými jednotkami (především z členů Sokola a DTJ). Rozmanitá nebyla jen výzbroj a výstroj, ale také kvalita vojáků.

⁵⁸ Vojenská policie vždy tvořila součást armády a nelze ji spojovat s policií (stráží bezpečnosti). Vojenští policisté jsou pouze vojenskými osobami a obvykle nemají pravomoc nikoho zatknout. Za první republiky mohly vojenské osoby zatýkat jen za přísně určených okolností, pravomoc k zatýkání bylo podmíněno např. přítomností zástupce civilní moci u každé hlídky. VP v Československu fungovala pouze v prvních letech existence státu. Činnost VP poznamenaly pře o působnost s četnictvem (z čehož mezi mužstvem vznikaly spory a docházelo k nedorozumění) a různé obtíže způsobené stížnostmi z různých stran. Po zániku VP převzalo starost o vnitřní bezpečnost armády četnictvo. VP není věnována žádná seriózní historiografická publikace.

četníky, zpravidla z řad vojska. Fungovalo to například takto, že skupinu polních četníků vede četník z povolání a jeho muži jsou z řad vojáků.

Od dubna 1919 sloužil u polního četnictva (kam jej přidělili od čs. námořního oddílu) na Slovensku, v květnu pak k velitelství III. čs. brigády.⁵⁹ „*Jako takový byl v neustálém styku s nepřitelem.*“⁶⁰ Během řízení u Divisního soudu v Praze ho prokurátor obžaloval, že 1. v noci z 13. na 14. června uprchl z ubikace ve vesnici „*Nagyvesreszc*“,⁶¹ kde oddíl přenocoval, když maďarská hlídka tuto ves napadla,⁶² 2. že během útěku rozhlašoval poplašné zprávy o ústupu československé pěchoty i dělostřelectva, čímž znepokojil velitele ležení těsně za frontou tak, že vydal rozkaz k ústupu, 3. že se svým útekem vyhnul službě, 4. že v noci z 15. na 16. listopadu 1919 na Chodově⁶³ ukradl z uzamčené stáje Karlu Friedovi, nájemci velkostatku, postroj v ceně 2 000 K a z jiného postroje ohlávku a podocasník. 16. listopadu jej zadržela policejní hlídka.⁶⁴

Divisní soud uznal vinu četníka Mariana⁶⁵ ve všech bodech obžaloby a odsoudil ho za zločin zbabělosti, zločin prvního zběhnutí ve válce a zločin krádeže k žaláři v trvání čtyř roků zostřenému jednou měsíčně tvrdým lůžkem,

⁵⁹ III. brigáda pod velením majora Aujeského působila v rámci skupiny plukovníka Angiona v bojích o Miškovce. 18. května zahájila svůj postup do Maďarska a 21. května po znovudobytí Miškovce maďarskou rudou armádou se stahovala zpátky na Slovensko, přičemž byla téměř zničena. Přesto musela bojovat dál v ústupových bojích. Dne 30. května zahájila maďarská rudá armáda velkou ofenzivu na sever. 1. června italští důstojníci předali velení příslušníků francouzské mise. Situace se dále zhoršovala a 10. června dosáhla maďarská rudá armáda Polských hranic, čímž rozdělila československé vojsko. Situace se začala stabilizovat až v polovině června. 30. června se po diplomatických zásazích vítězných států první světové války maďarská rudá armáda začala stahovat. Podle: HRONSKÝ, Marian: *Vojenské akce proti Maďarské a Slovenské republice rad.* In: PROCHÁZKA, Zdeněk a kol. *Vojenské dějiny Československa, III. díl (1918-1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 58-76.

⁶⁰ VÚA-VHA Praha, f. Nejvyšší vojenský soud 1918 – 1939, krabice číslo 7 pro rok 1920, spis P330/20, č. j. 0- 10069/19, obžalovací spis vojenského zástupce (prokurátora) v Praze.

⁶¹ Tamtéž. Takto chybně uvádí prokurátor obec Nagyveszverés, slovensky Veľká Poloma, dnes Gemerská Poloma severně od Rožňavy.

⁶² Podle výpovědi jeho velitele vrch. strážm. Františka Streibla výpomocný četník Marian uprchl jako jediný. Když nastal v noci výzvědný útok maďarské hlídky. Střelbou probuzený četnický oddíl na rozkaz vrch. strážm. Streibla ustoupil i se setninou, která konala polní službu. Když setnina zastavila ústup a zaujala postavení, rozvinul se četnický oddíl v kordon na zachycování zběhů. Kvůli poplašné zprávě připisované výpomocnému četníku Marianovi „*trén*“ ustoupil o dva kilometry.

⁶³ Zřejmě Chodov na jih od Prahy, roku 1922 se stal součástí Velké Prahy.

⁶⁴ VÚA-VHA Praha, f. Nejvyšší vojenský soud 1918 – 1939, krabice číslo 7 pro rok 1920, spis P330/20, rozsudek Divisního soudu v Praze Dtr 3088/19 z osmého června 1920. Soudu předsedal major pro justiční službu JUDr. Vít Vrba. Žalobcem byl npor. pro just. sl. Jaroslav Seibert, obhájcem obžalovaného advokát JUDr. Jan Fabris.

⁶⁵ Tamtéž, z rozsudku divisního soudu: „*[...]nar.1894 v Dol. Kamenicích, okres H. Týn, v Čechách, tamže přísl., ř.k., svob., dělník, výp. četn dosud netrestaný[...]*“.

„tmavou komorou“ po dobu 24 hodin dne 14. června v každém roce trestu a samovazbou ve dvanáctém měsíci každého roku trestu. Do trestu mu započítali šest měsíců a 19 dnů trvající vyšetřovací vazbu. Kromě toho ztratil volební právo do obcí na tři roky.⁶⁶

Proti rozhodnutí sice jeho obhájce podal zmateční stížnost k Nejvyššímu vojenskému soudu v Praze, ta však byla ale jako zčásti neodůvodněná a zčásti nepřípustná zamítnuta.⁶⁷

Stížnost na strážmistra Václava Korejse

Kromě obtíží, jež vyvolávala poválečná doba, se politické úřady a četnictvo musely potýkat i s bytovou krizí. Uvidíme to na následujícím případě, který sice není přímo kriminální, ale představuje stížnost na počínání četníka. Případ je o to zajímavější, že do něj vstupuje politická správa. V Odolené Vodě (v listinách ZČV nazývané „Vodolka“) 22. listopadu 1919 započal spor strážmistra Václava Korejse ze stanice Odolená Voda⁶⁸ se správou místního velkostatku.⁶⁹

Strážmistr Korejs si na velkostatek docházel pro mléko. Pro všechny zdejší lidi platilo, že každá rodina odebírající mléko (bez výjimky) posílá jednu osobu na sklízení řepy. Strážmistr Korejs se dotázal správce statku Rudolfa Číže, zda-li platí toto také pro jeho osobu, na což správce odpověděl ano. Korejs se rozčílil, nemaje kromě manželky nikoho, koho by na řepu poslal. Vytkl správci, že kdyby měla jít na řepu jeho žena, tak by také musely jít paní ředitelová s paní správcovou, které spotřebují nejvíce mléka. V reakci na výstup Korejse ředitel velkostatku Chadraba nařídil, aby Korejs neobdržel žádné mléko. Ředitel velkostatku nezměnil své rozhodnutí ani tehdy, když jej obecní úřad v Odolené Vodě na rozkaz okresní politické správy v Karlíně vyzval, aby mléko Korejsovi vydal. Strážmistr Korejs se hájil, že ředitel velkostatku je proti němu již delší

⁶⁶ Tamtéž, rozsudek divisního soudu.

⁶⁷ VÚA-VHA Praha, f. Nejvyšší vojenský soud 1918 – 1939, krabice číslo 7 pro rok 1920, spis P330/20 rozsudek Nejvyššího Vojenského soudu v Praze z 18. prosince 1920. Soudu předsedal plk. pro just. sl. Cyril Tille. Žalobu vedl náměstek Generálního vojenského prokurátora pplk. pro just. sl. Hugo Soukup.

⁶⁸ Čet. odd. č. 1 v Karlíně, okresní četnické velitelství tamtéž.

⁶⁹ NA, f. ZČV Praha, karton 299, č. j. 86 dův., Korejs Václav, strážmistr, odřeknutí dodávání mléka.

dobu zaujatý, poněvadž zabavil pytel mouky u jistého řezníka v Bohnicích, který ředitel poslal jistému řídícímu učiteli v Bohnicích (není rozvedeno proč, lze se jen domnívat, že šlo o tzv. keťasení, či snad o úplatek pro učitele ředitelových dětí).

Mléko však strážmistr nějaký čas dostával, problém se ukázal ve chvíli, kdy správce velkostatku oznámil strážmistrovi rozhodnutí ředitele velkostatku a mléko mu nevydal. Při tom věci také zůstaly. Dokument nasvědčuje tomu, že nadřizení zamýšleli Korejse přesadit, ale politická správa žádala, aby se vzhledem k současné bytové tísní⁷⁰ od přesazení upustilo a zároveň nepovažovala jeho další působení v Odolené Vodě ani za nemožné ani nebezpečné pro výkon bezpečnostní služby. Korejs prý sice je popudlivé povahy, ale vina je na straně velkostatku a konečně Korejs už odebírá mléko u jiných rolníků, tím pádem na velkostatek není vázán.⁷¹

Strážmistr Václav Kotáb – T9/20

Chronologicky následujícím případem je krádež, vlastně série krádeží podle §§457, 459, 466 vojenského trestního zákona. Spáchal ji na konci prosince 1919 a začátku ledna 1920 strážmistr Václav Kotáb v četnických kasárnách na Praze III (Malá Strana), kam jej přidělilo zemské četnické velitelství. Divisní soud v Praze jako soud nalézací (tedy zde vystupoval jako soud první stolice) nalezl, že strážmistr Kotáb je vinen, že z neuzamčených světnic v kasárnách na Malé Straně, kde byl v té době přidělen, bez vědomí „[...] spolučetníků odcizil:

- a) *Františku Stehnovi jeho vojenský plášť důstojnický s jedním plátěným kapesníkem a rukavicemi jelenicemi*
- b) *Josefu Hlavatému jeden vlastní vojenský plášť s jedním párem rukavic*
- c) *Františku Kousalovi jeden jeho plášť s bílými rukavicemi*
- d) *Josefu Kubů kožený opasek*

⁷⁰ Na tomto místě pozorujeme velmi dobře propojení velkých hospodářských dějin s dějinami všedního života obyvatel českých zemí během první republiky. Pro Prahu znamenala bytová krize opravdu značný problém a mnoho chudších lidí v té době obývalo různé chatrče a přístřešky. Na periferii Prahy vznikaly dělnické kolonie, jejichž domky byly dost nuzné. Ve zprávách o poměrech u četnictva v roce 1922, uložených ve fondu ZČV v kartonu 90, se píše: „Bytová krise je čím dále, tím horší, někteří příslušníci četnictva jsou snad již od převratu bez bytů.“. Nedostatek bytů zmiňují i zprávy o projednávání zvláštních příspěvků četníkům, kteří nemohou bydlet s rodinou.

⁷¹ NA, f. ZČV Praha, karta 299, č. j. 86 dův., Korejs Václav, strážmistr, odřeknutí dodávání mléka.

e) *Františku Moravcovi jeho vojenský plášť*

f) *Františku Tůmovi jeden jeho plášť*

tedy cizí věci movité v ceně 50 K, 200 K převyšující avšak 2 000 Kč nedosahující [...] „⁷² Krádež pláště strážmistra Josefa Němečka a kapesníku i rukavic v kabátu uložených obžalovaný rozhodně popíral a tudíž ho soud zprostil. Vzhledem k tomu, že okradení četníci tvrdili, že v jejich pláštích byly různé drobné výše jmenované věci (kapesníky a rukavice), soud uznal, že je obžalovaný Kotáb odcizil, byť to nedoznal.

Obžalovaný sám tvrdil, že následkem přetrpěného břišního tyfu trpěl v té době vysokými horečkami a že trestní činy spáchal „*v přechodném pomnutí smyslů*“. Obě svědkyně⁷³ u hlavního přeličení potvrzují, že obžalovaný Kotáb v té době nebyl příčetným a normálním. Naproti tomu svědek plukovník lékař Dr. Röschler, jenž obžalovaného v té době ošetřoval, potvrzuje, že obžalovaný byl v té době nemocným, avšak příčetným. Oba lékaři znalci⁷⁴ u hlavního přeličení podali na základě ohledání obžalovaného dobrozdání, že obžalovaný trpí sice hysteronevrosou, avšak jinak je příčetný. Soud se k náhledu znalců přiklonil a přechodné pomnutí smyslů⁷⁵ vyloučil.

Obžalovaný byl odsouzen dle §§ 468, 125 a 92 v. tr. z. do žaláře v době tří měsíců zostřeného prvních a posledních 14 dnů trestu samovazbou a jednou měsíčně tvrdým lůžkem. Současně se vylovuje propuštění z četnictva a ztráta volebního práva.⁷⁶ Toto odsouzení je dle § 13 zákona 562/1919 podmíněné a zkušební doba stanovená na dva roky. Výnosem generálního velitele četnictva ze dne 10. ledna 1921 propouští se strážmistr Kotáb z četnictva a zbavuje se hodnosti v něm dosažené.

Při výměru trestu přitěžovalo obžalovanému opakování činu a několikanásobná kvalifikace, polehčovalo pak doznání, zachovalost,⁷⁷ částečná náhrada škody a částečné pomatení smyslů.⁷⁸ Soud přihlédl k okolnostem, které

⁷² NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T9/20 strážmistr Kotáb Václav, opis rozsudku Divisního soudu v Praze Dtr 208/20 ze dne prvního prosince 1920.

⁷³ Růžena Holecová/Hobcová a Lola Hodrová.

⁷⁴ Dr. Vojtěch Vítěk a Dr. Hugo Pokorný.

⁷⁵ dle § 3:b v.tr.z.

⁷⁶ Podle §§ 3 a 4 zákona 75/1919, kterým vydává se řád volební v obcích republiky Československé.

⁷⁷ Tedy předchozí beztrestnost.

⁷⁸ Dle §114:d v. tr. z.

spíše polehčovaly a jednak vyměřil trest pod zákonnou sazbu a jednak uznal na mírnější stupeň žaláře. Aby netrpěla výživa otce, o kterého se obžalovaný stará, byl trest zostřením⁷⁹ zkrácen. Podle §§ 47 a 35 bylo vysloveno jako následek odsouzení vyloučení z četnictva. Ztráta volebního práva⁸⁰ byla vyslovena, jelikož obžalovaný spáchal čin z pohnutky nízké a nečestné. Vzhledem k dosavadní zachovalosti měl soud při vynesení rozsudku za to, že obžalovaný na příště povede spořádaný život a proto vyslovil odsouzení ve formě podmíněné. Kvůli tomu, že v dané světnici v kasárnách se kradlo vícekrát a obžalovaný Kotáb nepřiznává krádež Němečkova kabátu a k tomu, že místnost byla průchozí, soud vzal za prokázáno pro nedostatek důkazů, že obžalovaný krádež nespáchal. Proto byl obžalovaný od této krádeže právem dle §306:4 vojenského trestního zákona pro nedostatek důkazů osvobozen.⁸¹ Rozsudek z prvního prosince 1920 je platný protože ani vojenský prokurátor ani obžalovaný v zákonné lhůtě⁸² opravný prostředek neoznámili.⁸³

Stížnost na strážmistra Bohumila Karase

Stížnost na jednání tří četníků 13. a 14. v Lahovicích u Zbraslavi vyvolává otázku, zda některé chyby četníků nezůstaly nepotrestány. 13. ledna 1920 odpoledne pronásledoval přísežný lesní hajný Talián, zaměstnaný u jistého velkostatku ve Zbraslavi, místního mladíka, který kradl zajíce na pozemcích dvora v Lahovicích u Zbraslavi. Hajný se pokoušel zjistit jméno onoho mladíka, a tak vešel až do zmíněného dvora. Ve dvoře se nacházeli dělníci, kteří se s hajným dostali do sporu a situace snad v jednu chvíli vypadala, že hajný bude odzbrojen. Strážmistr Bohumil Karas z četnické stanice v Libsicích nad Vltavou, přidělený jako prozatímní velitel stanice ve Zbraslavi, na žádost správy velkostatku a hajného Taliána začal událost vyšetřovat již 13. ledna odpoledne.

⁷⁹ Dle § 92 v. tr. z.

⁸⁰ Zde můžeme vidět důsledek toho, že četníci se až do roku 1927 mohli účastnit politiky.

⁸¹ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T9/20 strážmistr Kotáb Václav, opis rozsudku Divisního soudu v Praze Dtr 208/20 ze dne prvního prosince 1920.

⁸² Zákonná lhůta zde trvá tři dny.

⁸³ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T9/20 strážmistr Kotáb Václav, č. j. 15298 pob/20.

Příštího dne dopoledne pokračoval ve vyšetřování doprovázen strážmistrem Rudolfem Šlajerem a výpomocným četníkem Janem Dvořákem.⁸⁴ Ve dvoře v Lahovicích zatkli četníci dva dělníky pro shluknutí a následnou urážku hajného. Oba dělníky s patřičným oznámením odevzdali okresnímu soudu ve Zbraslavi. Jak zakročení hajného Taliána, tak vyšetřovací postup strážmistra Korouse nepůsobil dobrým dojmem. Zatčení dělníci popírali vinu. Navíc si stěžoval i místní zástupce „[...] *organis. dělnictva* [...]“. Vyjádřil se v tom smyslu, že záležitost mají urovnat jejich důvěrníci, načež mu strážmistr Karas odpověděl, že se mu nemá (zástupce dělníků) vměšovat do služebního výkonu, že v nutném případě by mohlo dojít i k použití zbraně a konání jednotlivých dělníků označil za „[...] *jednání bolševiků* [...]“.

Ještě 14. ledna propustili z vyšetřovací vazby okresního soudu oba zatčené dělníky. Jeden ze zatčených prohlásil, že mu četník hodil na zem lžici, kterou mazal vůz, kopl jej kolenem do hýždí a vedl za límec kabátu do kanceláře dvora. Stěžoval si i osmnáctiletý syn jednoho ze zatčených, který vkročil do kanceláře velkostatku, aby viděl výslech otce. Strážmistr Karas ho prý vystrčil ze dveří se slovy, že tam nemá co dělat. Dělníkům se nelíbilo ani, že museli svědčit u soudu, že jim bylo vyhrožováno použitím zbraní ani to, že je strážmistr Karas označil za bolševiky. Vyhlásili proto půldenní stávku.

V závěru zprávy se píše, že strážmistr Karas představuje člověka pořádného chování a spolehlivého muže, jež zakročuje korektně a napomenutí případného použití zbraně je vzhledem k okolnostem a celkovému „[...] *napětí případu jakož i jednotlivců* [...]“ v souladu s platnými předpisy. Nadřízený hájí strážmistra Karase i stran jeho údajného nakopnutí zatýkaného dělníka. Tvrzení dělníka podle něj neodpovídá pravdě. Dělník byl menší než Karas, který šel těsně za ním a náhodou nohou o jeho „*zadnici*“ zavadil. Lžice byla odebrána, z důvodu zabránění případnému násilí. Vykázání syna druhého dělníka ospravedlňuje možnost, že by se do služebního výkonu četníků „*mísil*“, tedy vměšoval. Zmínku o bolševicích ospravedlňuje strážmistr tím, že jednání některých jednotlivců se mu jevilo bolševické.⁸⁵

⁸⁴ Četnickou službu (v prvních letech po první světové válce) zřejmě oslabovalo to, že schopní četníci byli převeleni k vojsku jako polní četníci, a ve vnitrozemí vykonávali bezpečnostní službu převážně starší četníci, doplnění výpomocnými četníky převelenými od vojska.

⁸⁵ NA, f. ZČV, karton 299, č. j. 62, Dělnictvo dvora v Lahovicích-stížnost ze dne 15. 1. 1920.

Závodčí Karel Kundrt – T22/20

Na písemné vyzvání Zemského trestního soudu v Praze dne 21. února 1920 prováděl závodčí Karel Kundrt (narozen 1895) eskortu vyšetřovance Antonína Dvořáka do vazby Krajského soudu v Táboře. O tři dny později závodčí Kundrt Antonína Dvořáka, který byl označen jako nebezpečný,⁸⁶ eskortoval vlakem. Podle hlášení četníka Kundrta požádal Dvořák o dovolení „[...] *by mohl jíti na stranu (na záchod) [...]*“. Závodčí Kundrt chtěl Dvořákovi vyhovět a tak jej vedl osobním vozem až k záchodu na chodbě však závodčí Kundrt sklouzl po nějakém kulatém kluzkém předmětu a zapotácel se, čehož Dvořák rychle využil, vešel na záchod, zavřel za sebou dveře a vyskočil okýnkem jedoucího vlaku. Dvořák dále běžel proti směru jízdy vlaku, tedy k Mrači, vlak směřoval do Benešova, prý příliš rychle, aby mohl četník vyskočit, ani nemohl použít zbraně, údajně z důvodu, že trať se silně ohýbá.

Závodčí Kundrt vystoupil na nejbližší stanici, což bylo nádraží v Benešově, odkud telefonoval „*strážníkům železniční tratě*“,⁸⁷ aby Dvořáka zadrželi, nebo dali pozor kterým směrem se ubírá, přitom jim nadiktoval popis uprchlého. Závodčí Kundrt se pak odebral na okresní četnické velitelství v Benešově, kde vše popsal přítomnému okresnímu četnickému veliteli a ten vyslal hlídky směrem, který naznačil závodčí Kundrt. Pátrání po Dvořákovi následně zahájilo i Policejní ředitelství v Praze a Okresní policejní komisařství v Praze (Vyšehradě) protože na Vyšehradě se naposledy zdržoval u své matky,⁸⁸ také okolní okresní četnická velitelství a stanice zahájila pátrání, které v době (25. února 1920), kdy zprávu psal vrchní strážmistr I. třídy Antonín Charvát ze stanice Karlín, nesetkalo kladným výsledkem. Dvořákův útěk oznámili i výše jmenovaným soudům.⁸⁹

Další popis případu se ve složce nenachází. Dochovala se ještě korespondence mezi četnickými orgány a vojenským zástupcem (prokurátorem)

⁸⁶ Toto slovo ještě v pozdějším úředním popisu události dvakrát podtrhli červeně.

⁸⁷ Pravděpodobně jsou myšleni strážníci zvaní vechtři, ale v úvahu by snad mohla připadat i ozbrojená ochrana železnic, jakožto strážní sbor pod správou drah.

⁸⁸ Vratislavova ulice č.p. 78.

⁸⁹ Jiné líčení nabízí v Památku okresního četnického velitelství (fotografie originálu v osobním archivu Bc. Miroslavy Breburdové): „*24./2. Uprchl na zastávce v Mrači z jedoucího osobního vlaku četníka na zkoušku Karlu Kudrnovi [sic!] ze stanice Karlín eskortovaný vězeň Antonín Dvořák, který byl teprve později zase znovu chycen.*“.

v Praze. Četnické oddělení číslo 1 v Karlínu podalo 9. března 1920 trestní oznámení vojenskému zástupci, který 29. března sdělil ZČV v Praze, že od trestního stíhání pro zločin §235⁹⁰ v. tr. z. upouští dle §239 v. tr. z. „[...] *ježto tu není trestně stíhatelného [sic!] deliktu*“.⁹¹ Ve složce je patrná snaha v průběhu vyšetřování událost zjistit schopnosti závodčího Kundrta a jeho povahu. Ve své správě vrchní strážmistr I. třídy Charvát píše, že závodčí Kundrt dopravoval vícero trestanců a vyšetřovanců různým soudům bez obtíží dopravil „[...] *a v této službě obezřetelný býti se zdá*“.⁹² Dále Josef Koliáš, zřejmě inspektor u I. oddělení v Karlínu hlásil, že mu je četník na zkoušku Kundrt znám jako pilný, ve službě přesný a úplně spolehlivý a dá se očekávat, že z něj bude dobrý četník. Podle Inspektora Koliáše Dvořákův útěk nepředstavoval nedbalost nebo neopatrnost, ale nešťastnou náhodu, za kterou závodčí Kundrt nenese vinu. Poslední přímluvu ve složce připojuje velitel oddělení číslo I. v Karlínu kapitán Riedl. Hlásí, že se osobně přesvědčil o Kundrtově zdatnosti a považuje ho za úplně spolehlivého a přesného muže. Útěk vyšetřovaného nepovažuje za projev nedbalosti závodčího Kundrta.⁹³

Z kanceláře Zemského četnického velitelství (velitel byl na začátku března na dovolené) odpověděli, že Kundrtovo chování ve službě a úmysly posoudí vojenský zástupce a vyzvali četnické oddělení číslo I v Karlínu k předložení trestního oznámení. Posledním datem v případě je 10. duben 1920, které je pod zprávou o ukončení trestního stíhání od vojenského zástupce (vojenského prokurátora).⁹⁴ Vše tedy snad skončilo pro závodčího Kundrta dobře, ale 28. února 1920 v osm hodin ráno měl skládat závěrečnou zkoušku, po jejímž úspěšném absolvování by se stal strážmistrem a taková událost před zkouškou klidu nepřidá.⁹⁵

⁹⁰ § 235 definuje čin a § 236 v. tr. z. stanoví trest: „*Při neúmyslném napomáhání k útěku zatčeného ukládá se trest žaláře od šesti měsíců až do jednoho roku, který podle větší nebo menší nebezpečnosti uprchlého zločince a vyššího nebo nižšího stupně porušení povinnosti, podle toho, zdali vinník jako stráž byl zaveden neb uprchlíkovi v této vlastnosti schválně byl přidán nebo ne, se vyměří a též až do pěti roků může býti prodloužen.*“

⁹¹ NA, f. ZČV, k. 1260, složka T22/20 závodčí Karel Kundrt, č. j. 1569/20, lístek Vojenského zástupce v Praze pro ZČV v Praze.

⁹² Tamtéž, č. j. 227, zpráva o události pro velitelství četnického oddělení číslo 1 v Karlínu.

⁹³ Tamtéž, č. j. 227.

⁹⁴ NA, f. ZČV, k. 1260, složka T22/20 závodčí Karel Kundrt, č. j. 1569/20, lístek Vojenského zástupce v Praze pro ZČV v Praze.

⁹⁵ NA, f. ZČV, karton 299, č. j. 172, seznam četníků na zkoušku, kteří budou dnem 28.2. t.r. povoláni do theoretického kursu k dopl. oddělení do Prahy.

Závodčí Václav Hendryck⁹⁶ – T24/20

Na stanici v Bráníku se závodčí Václav Hendryck vzdálil „ [...] *samovolně a úplně neodůvodněně ze své stanice v Podmoklí [sic!]*,⁹⁷ *vrátiv se teprve po dvou dnech* [...] “ za což mu zemské četnické velitelství rozkazem ze dne 3. března 1920 udělilo trest domácího vězení 15 dní, přičemž zohlednilo jeho předchozí beztrestnost. Závodčí Hendryck zřejmě vůbec nepřijal trest, který měl nastoupit 10. března. Ve dnech 11., 12. a 14. března odcházel ze stanice do čtvrt hodiny cesty vzdáleného „*hostince u Bláhů*“ v Bráníku na oběd, poté se procházel po Bráníku. 13. března seděl nějakou dobu v hostinci, který se nachází v domě kasáren⁹⁸. Mimo uvedené činy 14. března večer opustil stanici a trávil čas s děvčetem, se kterým má v Bráníku známost, vrátil se až ve tři čtvrtě na deset večer.⁹⁹ Přitěžovalo mu, že neuposlechl svého velitele, ačkoliv jej o trestu poučil, napomínal a návštěvu hostince zakázal.¹⁰⁰ Závodčí tedy za nedovolené opuštění stanice dostal trest domácího vězení patnáct dní, který ale nedodržel, znovu opustil stanici, a tak jej čekal další trest.

Podkladem pro trestní oznámení bylo hlášení velitele stanice vrchního strážmistra II. třídy Ladislava Růžičky,¹⁰¹ provinění dosvědčil závodčí Josef Kyselka, rovněž jako závodčí Hendryck přidělený na stanici v Bráníku.¹⁰² Hlášení podepsané 15. března 1920 vrchním strážmistrem II. třídy Růžičkou a odeslané na

⁹⁶ Někdy psán jako Hendrych. Jistý Václav Hendrych byl podezřelý z neuposlechnutí povolávacího rozkazu a roku 1923 se octl před Nejvyšším vojenským soudem v Praze. Případ jsem nezkoumal. VÚA-VHA Praha, f. Nejvyšší vojenský soud Praha 1918 – 1939, krabice 1 pro rok 1923, spis P19/23.

⁹⁷ Zdá se zvláštní, že stanice v Bráníku je zde uváděna jako stanice v Podolí a dokonce zkomoleně. Četnické mapy Čech z let 1907 ani 1925 neuvádějí žádnou stanici v Podolí, uvádějí pouze stanici v Bráníku. Podmoklí/Podmokly/Bodenbach-1942 sloučen s Děčínem, je to ono?

⁹⁸ K tomu cituji z kasárního předpisu četnictva. *Kasární předpis četnictva*. Praha: nákladem státní tiskárny, 1936. Doplněné a opravené vydání. Uveřejněné věstníkem z roku 1924 ve znění pozdějších úprav z hlavy I, §2: „ [...] *četnické kasárny nemají se zpravidla najímati v domech, v nichž se provozuje živnost hostinská, nebo výčepnická* [...] “, podle kasárního předpisu musí navíc zemské četnické velitelství schválit každou nájemní smlouvu k prostorám pro četnické stanice.

⁹⁹ Což je, dle uvedeného přepisu, čtvrt hodiny před tím, než je nutno ve světnicích zhasnout. Četník musí být v kasárnách zpět do desáté hodiny večerní. Denní režim četníků je naplánovaný. Vzdálení mužů z kasáren je v předpisu komplexně popsáno v předpisu, o kterém v mé práci pojednává kapitola „Právní systém a četnictvo, zákon o četnictvu a další předpisy“.

¹⁰⁰ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T24/20 závodčí Václav Hendryck.

¹⁰¹ Tamtéž, č. j. 339, hlášení velitele četnické stanice v Bráníku vrch. strážm. Ladislava Růžičky pro velitelství čet. odd. č. 20 ze dne 15. března 1920.

¹⁰² Závodčí Josef Kyselka se sám stal obžalovaným v případě T69/20.

velitelství četnického oddělení číslo 20, kde ho následujícího dne viděl okresní inspektor Povondra. 22. března došlo k sepsání trestního oznámení, které podepsal velitel oddělení číslo 20 kapitán Karel Vašků.¹⁰³ Shrnuje výše zmíněná fakta a doplňuje, že obviněný závodčí Hendryck provinění přiznal a neměl omluvu, a že byl ponechán na volné noze¹⁰⁴. Navíc dodává osobní údaje.

Ve složce jsou přiloženy i výtahy z pochvalného protokolu, který je prázdný a výtah z listiny trestů (kde je popsán prvně zmíněný trest 15 dní domácího vězení za samovolné vzdání) a dále konduktní listina a dodatek ke konduktní listině.¹⁰⁵ Ze zmíněných dokumentů se dozvídáme, že závodčího Hendrycka odvedli k vojsku roku 1915, k četnictvu byl presentován 6. června 1918 a do definitivního stavu četnictva byl přijat 26. června 1919, přísahu složil v únoru 1919. Narodil se roku 1896, pocházel z Mladoboleslavska, navštěvoval pět tříd obecné školy a tři třídy měšťanské školy, původním povoláním rolník, jako jeho otec. Závodčí Hendryck žil v té době v uspořádaných poměrech a byl považován za majetného. Ovládal pouze češtinu, sloh měl dosti dobrý. Úroveň jeho vojenského, teoretického, odborného a praktického výcviku byla uznána za dosti dobrou. Jako podřízený četník pod stálým dohledem byl podle mínění nadřízených upotřebitelný. V kolonce „*schopnost k povýšení*“ v konduktní listině je uvedeno „*ne*“.¹⁰⁶ Charakteristika jeho povahy odpovídá deliktům, které spáchal: „*veselý, neustálené povahy – lehkomyšlný.* –“ a popisu jeho chování: společenské slušné, ve službě k představeným poslušný, k úřadům, starostům i obyvatelům dle předpisu, jinak ale ve službě „*ne vždy spolehlivý*“. Za opuštění domácího vězení

¹⁰³ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T24/20 závodčí Václav Hendryck, list nadepsaný „*Trestní oznámení*“.

¹⁰⁴ Snad se tomu dá rozumět tak, že závodčímu Hendryckovi pokračovalo domácí vězení, ale nebyl dán do vazby.

¹⁰⁵ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T24/20 závodčí Václav Hendryck.

¹⁰⁶ Zdá se mi poměrně časté, že u nezanedbatelného počtu četníků, kteří byli vyšetřováni pro určitý delikt se (ani předtím) nepředpokládal kariérní postup. V konduktních listinách se uvádí, že nemají schopnost k povýšení a tedy nutně musejí zůstat strážmistry a není jim tak dána možnost stát se veliteli. V jistých případech (jak si ukážeme dále) jim údaje v konduktní listině v dalších letech nadřízený vyplní příznivěji. Zde se nabízí teze, že a) tyto četníci byli od počátku méně schopní a četnictvo s nimi počítalo pouze jako s podřízenými četníky (strážmistry) nebo dokonce krátkodobou pomocnou silou (závodčími) do doby, než se bezpečnostní situace zlepší a odešlí němečtí a maďarští četníci budou nahrazeni, nebo b) tyto četníci nebyli nadřízenými motivováni, či dobře cvičeni a vedeni, v nejhorším případě si na ně nadřízení, jak se lidově říká, zasedli, a proto mají špatné hodnocení. Dochovaly se i stížnosti na chování učitelů v četnických školách, tyto musejí ovšem být vnímány kriticky z našeho pohledu. V tomto případě konduktní listinu vyplnil velitel oddělení kapitán Vašků.

potrestal 23. dubna jistý podplukovník zastupující zemského četnického velitele v Praze závodčího Hendrycka dvaceti dny zostřené domácího vězení.¹⁰⁷

Strážmistr polního četnictva Emil Plešák – T42/20

Následující případ si zaslouží zmínit, byť se v Praze odehrálo pouze zatčení polního četníka Plešáka. Názorně si ukážeme, jak probíhalo pátrání po pachateli.

Na obálce trestního spisu je uvedeno: „*Rozsudek Divizního soudu Dtr 669/1920. byl dne 6. května 1920 právoplatným.*“¹⁰⁸ Pokud otevřeme spis, uvidíme dva opisy rozsudku napsané na stroji, přičemž první stručněji napsaný, ale doplněný rukopisnými poznámkami. Pokud budeme při porovnání číst plné znění i s rukou dopsanými částmi, zjistíme, že se téměř úplně shodují. Do spisu uložili ještě lístek z prvního července od velitele četnického oddělení číslo 1 kapitána Riedla se žádostí o uveřejnění případu v denním rozkazu. Lístek přečetli druhý den na zemském četnickém velitelství, kde rozhodli, že vznikne poučný rozkaz číslo 44/20. Trestní spis T42/20¹⁰⁹ ale není jediným souborem pramenů k případu strážmistra Emila Plešáka. Na další prameny narazíme v kartonu 299, který obsahuje různou agendu zpracovávanou u ZČV Praha. Rozšiřují pramennou základnu, hlavně o vyličení události pohledem přímého nadřízeného strážmistra Plešáka a zmínky dokládající průběh pátrání.

Po zběžném prohlédnutí trestního spisu si pokusme udělat základní představu o pachateli i jeho službě a poté přejdeme k průběhu případu. Strážmistr Plešák narozený v Kácově nad Sázavou roku 1890, příslušný do Černova¹¹⁰ okres Kamenice nad Lipou,¹¹¹ svobodný, odveden roku 1910, sloužil u pěšího pluku 48, četník z povolání, přidělen Zemskému četnickému velitelství pro Čechy.¹¹²

¹⁰⁷ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T24/20 závodčí Václav Hendryck, koncept poučného denního rozkazu datovaný 23. dubna 1920.

¹⁰⁸ Uvedený spis se ve fondu Divisní soud Praha 1918 – 1939 ve VÚA-VHA bohužel nenachází.

¹⁰⁹ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T42/20 strážmistr Emil Plešák.

¹¹⁰ Dnes v okrese Pelhřimov. V okrese Pelhřimov leží i obec Černovice, která leží zhruba stejně daleko od Kamenice nad Lipou.

¹¹¹ Okres Kamenice nad Lipou zrušen roku 1960.

¹¹² NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T42/20 strážmistr Emil Plešák, opis rozsudku Divisního soudu v Praze Dtr 669/20 ze dne šestého května 1920.

Strážmistr Emil Plešák nastoupil na polní četnickou stanici v Mezőkaszony¹¹³ devátého prosince 1919. Odtud jej dne 28. prosince 1919 nadřízený vrchní strážmistr služebně poslal do účtárny polního četnictva v Košicích pro platy¹¹⁴ na měsíc leden následujícího roku. Před odjezdem obdržel rozkaz od vrchního strážmistra Forbelského, aby při zpáteční cestě z Košic vystoupil „[...] *ve stanici Čapu* [...]“¹¹⁵ a pěšky šel na polní četnické stanice „*do Szalóky*“¹¹⁶, dále do „*Haranglábu*“¹¹⁷ a „*Hetyen*“¹¹⁸ úseku Mezőkaszony. Vzhledem k tomu, že trasa vedoucí při dnešní hranici s Maďarskem by mohla měřit bezmála 40 kilometrů, není jasné, zda by ji strážmistr Plešák urazil za den. Strážmistr Plešák si na cestu vzal „[...] *služební pušku s bodlem, 10 kusů nábojů*,¹¹⁹ *opasek, služební tašku, jeden kožíšek, jeden pár vysokých bot, v Užhorodě obdržené jedny šedé komisní kalhoty, jednu svoji černou blůzu a jednu dle nového vzoru předepsanou služební čepici*.“¹²⁰ Vrchní strážmistr Forbelský zatím dostal ústní rozkaz od četnického okresního inspektora Švojgra dostavit se na velitelství polního četnictva na Podkarpatské Rusi v Užhorodě, kam 30. prosince 1919 odjel. Po svém návratu pátral po strážmistru Plešákovi. Když zjistil, že nenavštívil žádnou z četnických stanic, vydal se 8. ledna 1920 do účtárny polního četnictva v Košicích. Strážmistr Plešák skutečně 31. prosince 1919 převzal částku 11 849 korun 83 haléřů.

Co se s penězi stalo, nelze zcela jasně zodpovědět. Jeho nadřízený se za daných okolností domníval, že peníze zpronevěřil a zběhl, ačkoliv „*Po dobu od 9 do 28. prosince nejevil strážmistr Plešák žádného zvlášť podezřelého chování* [...]“¹²¹ Platy pro četníky tvořily větší část celkového obnosu, který strážmistr

¹¹³ Jedná se o dnešní Косо́нь, česky Kosoň, též Kosino na Ukrajině. Leží mezi obcemi Baťovo a Berehovo na samotné hranici s Maďarskem.

¹¹⁴ V originále uvedeno „*požitky*“ tedy plat a možné přídatky k němu. Četníci dostávali zvláštní služební přídatky a zároveň mohli pobírat různé dávky. Více In: KOLÁŘOVÁ, Ivana a Ondřej KOLÁŘ. *Sociální postavení příslušníků československého četnictva 1918 – 1939. Český časopis historický*. 2015, č. 1, s. 76-96.

¹¹⁵ Dnes Čop, ukrajinsky Чоп, maďarsky Csap, tehdy součást Slovenska. Roku 1945 v rámci výměny území předán Sovětské Ukrajině respektive Sovětskému Svazu.

¹¹⁶ Snad obec Solovka, ukrajinsky Соловка, maďarsky Szalóka na řece Tise. Může dojít k záměně s obcí Slavkovce, maďarsky Szalók, leží dnes na Slovensku asi 25 km severozápadně od Čopu.

¹¹⁷ Dnes Horonhláb, ukrajinsky Горонглаб, též Дзвінкоче (Dzvinkove), maďarsky Horonhláb.

¹¹⁸ Dnes Heten, ukrajinsky Гетен, svého času též Липове (Lipove), maďarsky Hetyen.

¹¹⁹ Deset nábojů není velké množství. Snad lze z toho vyvozovat, že daná cesta byla považována za bezpečnou.

¹²⁰ NA, f. ZČV Praha, k. 299, č. j. 8 Plešák Emil strážmistr, zpronevěra a zběhnutí.

¹²¹ NA, f. ZČV Praha, k. 299, č. j. 8 Plešák Emil strážmistr, zpronevěra a zběhnutí, s. 4.

Plešák zpronevěřil, nikoliv však jedinou. Pod záminkou toho, že mu nebyl vyplacen plat za prosinec, půjčoval si peníze od pěti četníků v Mezőkaszony, aniž by o tom navzájem věděli. Vypůjčil si celkem 493 korun, k tomu dlužil doplatek stravného 13 korun 23 haléřů. Konečně připočteme 25 korun, které dostal od četníka na zkoušku, který ho požádal, aby mu v Košicích koupil novou čepici „[...] a čtyři dle předpisu granáty na blůzu [...]“.¹²² Dohromady odcizil obnos ve výši 12 381 korun 6 haléřů.¹²³

Z rozsudku divizního soudu vyplývá, že strážmistr Plešák jistě část peněz v opilství ještě na Slovensku utratil. K penězům, které Později mu snad došlo co spáchal a rozhodl se uprchnout. Osmého ledna odešly z velitelství polního četnictva v Košicích telegramy na Velitelství četnického oddělení číslo 1 a Zemskému četnickému velitelství v Praze. Druhý den odešel ještě jeden telegram adresovaný Zemskému četnickému velitelství v Praze. Dne devátého ledna psalo ZČV v Praze Doplnovacím oddělení v Praze následující:

„[...] Zemské četnické velitelství dovědělo se, že strážmistr Plešák udržuje intimní poměr s rozvedenou paní Junger-ovou, bydlící v Praze III, Újezd č.47 /:v domě knihaře ALBY:/

S pomocí policejní stráže zařídte ihned patřičné, aby strážmistr Plešák byl zatčen a dodán vojenskému soudu.

Výsledek hlase.“¹²⁴

Za zprávou následuje rukopisná poznámka „Pátrání bylo současně zahájeno u příslušného /I./ odd. a v jeho domovské obci.“¹²⁵

Informaci zpřesnil 10. ledna vrch. strážm. Bulíček v Praze, který uvedl, že nevypátral strážmistra Plešáka, ale zjistil, že milenka strážm. Plešáka „pí. Tybricia Jungová [sic!] sice má byt na Újezdě, ale bydlí u její sestry a švagra na Praze VII, Letohradské ulici č.p. 371. Strážm. Plešák psal Tybricii Jungové asi před 14 dny a v té k ní nepřišel.

Z Horní Cerekve hlásili 23. ledna, že pátrání v domovské obci zůstalo bez výsledku a dále, že rodiče a bratr žijí v Radošovicích u Vlašimi. Z Vlašimi do

¹²² Četníci nosili jako označení kovové odznaky zobrazující doutnající bomby-granáty, které svým tvarem připomínaly jablko.

¹²³ Výpočet jsem provedl na základě hlášení vrchního strážmistra Forbelského a opisu rozsudku.

¹²⁴ NA, f. ZČV Praha, k. 299, č. j. 368.

¹²⁵ Tamtéž, zároveň ZČV zapojilo do pátrání stanici v Horní Cerekvi vzdálené dva kilometry od domovské obce hledaného.

Horní Cerekve došla osmého února zpráva, že „*Plešák rozešel se s rodiči a bratrem ve zlém a nesmí těmto ani na oči a také již dva roky o sobě nedal vědět.*“¹²⁶ Mezitím 17. ledna zatlačil zemský četnický velitel plukovník Skorkovský na velitelství četnického oddělení Praha číslo 1, aby zavedlo „*účelné pátrání*“. Dotaz na výsledky pátrání vzneslo 20. ledna velitelství četnického oddělení Praha číslo 1 na Okresní velitelství četnického oddělení v Mělníku. Z Mělníka odpověděli druhý den, kromě obvyklého „[...] *hlášení bylo již dříve [...] zavedeno [...]*“, že „*Dle všech známek prchl Plešák do Maďarska.*“¹²⁷ V průběhu ledna a února probíhalo pátrání a s tím spojená komunikace mezi různými četnickými velitelstvími.

Zatčení strážmistra Plešáka nelíčí dokumenty stejně. Podle listin v kartonu 299 byl strážmistr Emil Plešák „[...] *dle přípisu policejního ředitelství v Praze [...] zatčen dne 28. února 1920 a přípisem č.j.31341 ze dne 29. února 1920 vojenské policii odd.I. v Praze předán.*“¹²⁸ Dle opisu rozsudku jej zatkla „*policie*“¹²⁹ v pražském hotelu „*Libuše*“¹³⁰ 29. února. V momentě zatčení u něj našli obnos 1 911 korun 24 haléřů.¹³¹ Později u soudu tvrdil, že 2 500 korun ztratil, nebo mu je kdosi odcizil. Soud neuvěřil jeho tvrzení a nabyl toho přesvědčení, že celou částku zpronevěřil. Na druhou stranu, jak stojí v opisu rozsudku, mu nemohl být prokázán „[...] *úmysl vyhnout se na vždy své vojenské povinnosti.* [...]“. Z výše uvedeného soud došel k závěru, že strážmistr Plešák „[...] *spáchal:*

*1./ zločin zpronevěry dle § 472 v.tr.z. a zákona ze dne 14.října 1919, č.556 sb.z. a nař.,*¹³²

2./ přečin samovolného vzdálení dle § 212 v.tr.z. a

¹²⁶ NA, f. ZČV Praha, k. 299, č. j. 63 ad, odpověď četnické stanice v Horní Cerekvi na rozkaz k pátrání.

¹²⁷ Tamtéž, k č. j. 76 hlášení čet. odd. č. 1.

¹²⁸ Tamtéž, k č. j. 18/256.

¹²⁹ Slovo policie zde označuje uniformovaný sbor stráže bezpečnosti.

¹³⁰ V Praze se podle Lidové praktické encyklopedie nacházel hotel „*Libuše*“ tehdy na Praze XII Královských Vinohradech (Zvonařce) v ulici Bělehradská 32. V Praze pak ještě fungoval hotel „*U Libuše*“ tehdy na Praze VIII, konkrétně v Libni. Pokud by strážmistr Plešák chtěl navštěvovat vdovu se kterou udržoval poměr, měl by kratší cestu z Libně. In: Hoch, A.A.. *Lidová praktická encyklopedie*. Praha: Pokrok, 1930.

¹³¹ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T42/20 strážmistr Emil Plešák, opis rozsudku Divisního soudu v Praze Dtr 669/20 ze dne šestého května 1920.

¹³² Zákon, kterým se mění některá ustanovení vojenského trestního zákona. Mění se jím i částky, které určují míru provinění i u § 472.

odsuzuje se

dle §§ 473, 97 a 92 v.tr.z. s použitím mimořádného zmírňovacího práva podle § 309 : 3 v.tr.ř. k trestu těžkého žaláře v době jednoho roku, zostřeného samovazbou v 1., 7. a posledním měsíci. Do trestu toho se započítává podle § 127 v.tr.z. vyšetřovací vazba od 29.II.1920 až do 6.V.1920. Zároveň podle ustanovení zákona ze dne 17.X.1919 ye [sic!] vyslovuje, že toto odsouzení jest podmíněčné, při čemž doba zkušební se stanoví 3 roky a ukládá se odsouzenému povinnost, aby podle svých sil škodu nahradil. Podle ustanovení § 47 v.tr.z. a §.22:5 z 6.5.1920 a zákona z 18.III.1920 č.163,XXXVI sb.zák.a nař. ztrácí obžalovaný četnickou hodnost, propouští se ze svazku četnictva a vyslovuje se zároveň ztráta volebního práva.“

Při výměře trestu soud shledal jako přitěžující jen konkurenci dvou trestních činů a tak použil § 97 v. tr. z.

„Polehčujícím pak shledáno bylo:

1./ dosavadní beztrestnost a 10-letá dobrá služba,

2./ že obžalovaný první krok k zpronevěře spáchal v podnapilosti a že tu bez vlivu nebyla jeho neurastení a horečný stav-, zbytek to malárie,

3./ že čin svůj trestní větším dílem hned doznal a doznává,

4./ a že část škody je uhrazena.

Tyto polehčující okolnosti odůvodňují naději, že obžalovaný se polepší a proto bylo při výměře trestu použito mimořádného práva zmírňovacího dle § 309:3 v.tr.ř.za současného zostření trestu dle § 92 v.tr.z. /:s ohledem na jeho službu vojenskou:/ a zároveň vysloveno podmíněčné odsouzení v předpokladu že obžalovaný povede pořádný život a tudíž výkonu trestu netřeba.

Vazbu bylo obžalovanému započítati, ježto se hned doznal a jí tudíž nezavinil.

Stran ostatních rozhodnutí rozsudku poukazuje se na zmíněná ustanovení citovaných ustanovení zákona.

*V Praze dne 6.května 1920.*¹³³

¹³³ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T42/20 strážmistr Emil Plešák, opis rozsudku Divisního soudu v Praze Dtr 669/20 ze dne šestého května 1920.

Takto končí rozsudek Divisního soudu v Praze za předsednictví soudce podplukovníka pro justiční službu Hugo Soukupa, kapitána JUC. Daniela Nešpora¹³⁴ jako zapisovatele, nadporučíka pro justiční službu Jaroslava Seiberta jako žalobce a nadporučíka pro justiční službu JUDr. Johna od Divisního soudu.

Závodčí Karel Zítek – T66/20

V noci na 21. března 1920 byl jistému obuvníkovi v Kunraticích odcizen z uzamčené místnosti obnos 8 800 Kč. Vrchní Strážmistr Chuchla po několika dnech dostihl manželku místního řezníka, která se k činu přiznala a škodu nahradila. Byla ponechána na svobodě. Od té doby se v Kunraticích ozývaly hlasy, že vrch.strážm. Chuchla jedná stranicky. Lidé jej upozornili, že mu budou klást překážky, jakmile zatkne některou ženu dělníka.¹³⁵ Zde pouze podotknu, že v Kunraticích žilo mnoho kovorolníků, tedy dělníků, kteří zároveň udržovali vlastní zemědělské hospodářství. Na konci případu se k obyvatelům Kunratic a jejich životu vrátíme.

22. června 1920 se ztratil jisté obyvatelce Kunratic z bytu obnos 250 Kč. Podezření padlo na 12 let starou Boženu a její čtrnáctiletou sestru Marii Šebkovou. Dne 30. června 1920 předvedl závodčí Karel Zítek z četnické stanice v Kunraticích u Prahy k výsledku dvě mladé dívky a začal tak řetězec neočekávaných událostí. Po předvedení na stanici je vyslýchali závodčí Zítek a vrch. strážm. Chuchla.¹³⁶

„Podotýká se že ve vlastním zájmu, zejména aby se předešlo nepotřebným stížnostem, má četník zásadně vyslechnouti osoby podezřelé trestních činů na obecním úřadě, není tedy žádného zákazu, aby tyto vyslechnul na četnické stanici, arcit' je ale povinen v tom pádě si přibrati jako svědka bud' ještě jednoho četníka

¹³⁴ Titul JUC. mohl označovat studenty práv, kteří úspěšně vykonali první rigorózní zkoušku, či pouze studenty práv. Význam a použití titulu se zřejmě časem měnilo. K vysvětlení napomůže překlad původního latinského „*juris utriusque candidatus*“, tedy kandidát obojího práva.

¹³⁵ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T66/20 závodčí Karel Zítek, zpráva vrchního inspektora Povondry ze dne druhého července 1920. Tato formulace připomíná dělnické bouře a nátlakové akce popsané v beletrii OLBRACHT, Ivan. *Anna proletárka*. Praha: Orbis, 1951.

¹³⁶ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T66/20 závodčí Karel Zítek, zpráva vrchního inspektora Povondry ze dne druhého července 1920.

*neb jinou osobu hodnověrnou./:Viz zdejší rozkaz č.6287 A ze dne 6.5.1918, bod 2.:/“.*¹³⁷

Zdá se tedy, že výsledk podezřelých na stanici a beze svědků nestandardní. Určitě alespoň pozdějších letech však upozorňovaly učebnice pátrací taktiky na fakt, že nezletilé osoby vyžadují zvláštní zřetel. Například musejí být vyslýchány nenápadně, aby nevznikla záminka pro šíření pomluv o těchto vyslýcháných nezletilých.

Na stanici se v době výsledku nacházel i četník na zkoušku Brousek. Po ukončení vyšetřování Boženu Šebkovou propustili, kdežto Marii odeslali k Zemskému trestnímu soudu v Praze. Propuštěná Marie Šebková udala svým rodičům, že byla tlučena na četnické stanici do obličeje. MUDr. Jan Růžička z Kunratic shledal nepatrná zranění na krku. Zpráva o týrání obou dcer Šebkových se rychle rozšířila po Kunraticích spolu s pomluvou, že vrch.strážm. Chuchla zatýká pouze dělníky, zato jiné nechává na svobodě, a že musí být z Kunratic odstraněn.¹³⁸

K osmé hodině večerní se shluklo několik set lidí před bytem vrch. strážm. Chuchly a několik lidí vniklo do jeho domu. Když došla zpráva, že četníci jsou v sousední Libuši, dav se tam okamžitě začal přesouvat a cestou se připojila velká část tamního obyvatelstva. Kunratictí četníci zrovna pátrali v okolí po ukradených peřinách, když dvěma muži byli upozorněni, že se mají vrátit do Libuše, kde měla být objevena stopa. Při příchodu do Libuše se setkali s více než 1 000 hlav čítajícím zástupem lidí, který četníky obstoupil. Když se vrch.strážm. Chuchla bránil, že na dcery Šebkovy nevztáhl ruku, nevěřili mu. Dav četníky přinutil, aby v jeho středu šli na obecní úřad, kde se vše bude řešit se starostou. Cestou se četníci museli bránit pokusům davu o jejich odzbrojení. Jako zázrakem se závodčímu Zítkovi podařilo uprchnout. Zbylí dva četníci byli na Obecním úřadě v Kunraticích konfrontováni s Boženou Šebkovou. Ta ani jednoho neoznačila za násilníka a prohlásila, že ji bil velký četník. Největším ze tří místních četníků byl uprchlý Zítek. Výsledek konfrontace neuklidnil dav před radnicí, který stále žádal odzbrojení a odstranění trojice Kunratických četníků. Četníci se nakonec uvolili

¹³⁷ NA, f. ZČV Praha, k. 299, č. j. 1155.

¹³⁸ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T66/20 závodčí Karel Zítek, zpráva vrchního inspektora Povondry ze dne druhého července 1920 a dodatečná zpráva vrchního inspektora Povondry.

zbraně odevzdat starostovi, načež v půl desáté mohli odejít. Ještě druhý den byla v obci rozjitřená nálada.¹³⁹

Závodčí Zítek, který uprchl do sousední stanice v Krči, přišel na stanici v Kunraticích desátého dubna 1920, byl přeložen druhého července do Mukařova¹⁴⁰. Četník na zkoušku Petr Brousek, který na stanici přišel 30. října 1919 od doplňovacího velitelství v Praze, prvního prosince 1919 „*presentován*“ jako četník na zkoušku, 28. února nastoupil do teoretického kurzu k doplňovacímu odd. do Prahy¹⁴¹ a druhého července byl přeložen do Krhanic¹⁴². Památník četnické stanice v Kunraticích zmiňuje, že v dané době sloužil v Kunraticích Josef Rychetský (od dvanáctého listopadu 1919 do 27. dubna 1927, kdy odešel do stanice v okrese Rychnov nad Kněžnou na pozici velitele stanice), co v dané době dělal památník neuvádí a v jiných pramenech se jeho jméno neobjevuje.

Vrch. strážm. Chuchla sloužil na stanici v Kunraticích od roku 1901 kam přišel jako čet. na zk. od doplňovacího oddělení, roku 1906 odešel, opět se vrátil a roku 1907 znovu odešel. Roku 1910 se vrátil na stanici v Kunraticích jako velitel, kde velel do roku 1920.

Velení na stanici v Kunraticích se dočasně ujal velitel stanice v Krči. Dne 22. listopadu ZČV oznámilo ministerstvu vnitra, že případ byl amnestií prezidenta republiky zastaven. Vrchní strážmistr Chuchla žádal o přidělení na místo četnického instruktora, vyšší místa rozhodně požadovala jeho přesazení. Vrch. strážm. Chuchla zřejmě dnem 30. června přestal velet na stanici v Kunraticích a dostal místo velitele četnické stanice v sousední Krči.¹⁴³ Tam ale také došlo k dramatické události.¹⁴⁴ Když ho po padesátém roce věku začalo trápit špatné

¹³⁹ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T66/20 závodčí Karel Zítek, zpráva vrchního inspektora Povondry ze dne druhého července 1920 a dodatečná zpráva vrchního inspektora Povondry.

¹⁴⁰ SOA Praha, f. sbírka četnických knih ze Středočeského kraje, *Památník četnické stanice Kunratice u Prahy čís. 4*.

¹⁴¹ NA, f. ZČV, karton 299, č. j. 172, seznam četníků na zkoušku, kteří budou dnem 28.2. t.r. povoláni do teoretického kursu k dopl. oddělení do Prahy.

¹⁴² SOA Praha, f. sbírka četnických knih ze Středočeského kraje, *Památník četnické stanice Kunratice u Prahy čís. 4*.

¹⁴³ SOA Praha, f. sbírka četnických knih ze Středočeského kraje, *Památník četnické stanice Kunratice u Prahy čís. 4*. Tuto informaci potvrzuje i HORKÝ, František: *Příručka, schematismus a dislokace četnictva*. Kroměříž: J. Gusek, 1924.

¹⁴⁴ Tam se roku 1926 stala další tragická událost. Strážmistr Oldřich Smutný, zjevně s duševními problémy i obtížemi v osobním životě vykonal sebevraždu poté, co ukončil známost se ženou architekta, se kterým se v Krči přátelil. Čtyřicetiletý četník se zastřelil služební puškou v kuchyňce četnické stanice. Více k případu v HERAJT, Tomáš. *Případy dokonaných sebevražd příslušníků četnictva v působnosti Zemského četnického velitelství Čechy v letech 1918 – 1928*. In: Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků. Praha: Muzeum Policie České

zdraví a roku 1932 musel na operaci s kýlou, byl superarbitrován. Vrchní strážmistr Chuchla ve výslužbě řídil službu civilní protiletecké ochrany a za společného dozoru místních četníků dohlížel v květnu 1937 na cvičný poplach proti leteckému bombardování.¹⁴⁵

Nejradikálnější občané Kunratic dostali tresty vězení v řádu dní a hodin. Kým ale byli lidé, ze kterých se dav zformoval? Skutečně mohl vzniknout několik set až tisícilavý dav? Jak se v dané době v Kunraticích žilo? Kunratice náležely do širšího okolí Prahy, v roce 1922 se nacházely těsně za hranicí Velké Prahy, kam již patřila sousední Krč (Dolní a Horní)¹⁴⁶ nádražím, pivovarem, zámek, sanatoriem¹⁴⁷ a vilami. V Krči žily, nebo měly nemovitosti movitější vrstvy obyvatel. Zato další okolní obce a osady jako Nové Dvory, Lhotka, Libuš (jako místní obec spadala do katastru politické obce Kunratic u Prahy), Baběnice (patřily jako osada do katastru místní obce Kunratice), Písnice a nahoře nad Kunraticemi Chodov byly osídleny zemědělským a dělnickým obyvatelstvem a drobnými obchodníky. Kunratice leží v sousedství Kunratického lesa (zvaného též Michelský, či Krčský), který je už od 19. století významným výletním místem v okolí Prahy.¹⁴⁸ Za lesem se nacházely Horní Roztyly – statek. Skutečné městské osídlení se nacházelo až na Pankráci. Kunratice se nacházely mezi několika křižovatkami,¹⁴⁹ nedaleko probíhala státní silnice z Prahy do Benešova, kde od roku 1920 fungovala autobusová linka Praha-Kamenice.¹⁵⁰

republiky, 2012. s. 40.

¹⁴⁵ SOA Praha, f. sbírka četnických knih ze Středočeského kraje, *Památník četnické stanice Kunratice u Prahy čís. 4*.

¹⁴⁶ Roku 1926 tam započala výstavba Masarykových domovů pro Dnes Thomayerova fakultní nemocnice.

¹⁴⁷ O sanatoriu doktora Šimsy pro choroby vnitřní a nervové a později ústavu pro matky s dětmi více v knize MATĚJKA, Ivan a kol. *Slavné stavby Prahy 4*. Praha: Foibos a.s., 2008, s. 69-71.

¹⁴⁸ V lese se nachází zřícenina královského Nového hradu. Nikdy nedošlo k jeho obnovení a dokonce byl na popud správy dané části lesa více pobořen, prý kvůli výletníkům plašícím zvěř. V lese stojí též několik hostinců. Více informací o hradu nalezne zájemce v literatuře profesora Durdíka a televizních i rozhlasových pořadech, ve kterých vystupoval.

¹⁴⁹ V Kunraticích došlo v době první republiky k několika nehodám, kdy byl přejet chodec. V jednom případě nezletilou dívku usmrtil řidič, kterého pak četnictvo a obecní strážník museli zachránit před lynčováním. Jindy u Kunratic zahynul při havárii ve svém voze pracovník italského velvyslanectví. Více RATAJ, Václav. Pamětní kniha obce Kunratic u Prahy. Psána od roku 1923. Uložena na Obecním úřadě městské části Praha-Kunratice. Autorovi této diplomové práce se podařilo při jízdě automobilem v Kunraticích prorazit plášť pneumatiky.

¹⁵⁰ Za jízdu do Prahy se od zastávky U tří svatých platilo 5 Kč. Zahájení dopravy přijalo občanstvo prý s povděkem, ale přeci jen nutno předpokládat, že místní dělníci dojíždějící do Prahy za prací nemohli stanovenou částku denně platit.

V Kunraticích (i s Libuší) žilo 15. února 1921 celkem 2 031 lidí, z toho 1086 žen (o 141 mužů méně)!¹⁵¹ Katolicismus jako vyznání převažoval (1 327 osob, mnoho z nich pravděpodobně nadále bylo tzv. matrikovými katolíky), ale v obci žila i aktivní komunita církve československé (504 osob), která se čas od času scházela k modlitbě a židovská komunita (23 osob), která měla v obci modlitebnu. 157 lidí bylo bez vyznání. „*Veliká část obyvatel [...] zaměstnává se jako zedníci, tesaři nebo přidavači na stavbách v Praze, menší část pak mlékařením, rolnictvím a řemesly. [...] V Baběnicích většina obyvatelstva zabývá se zemědělstvím a obchodem s husami. Na Libuši pak velká většina obchodem s husami. Při šhubání jich zaměstnáno jest dost lidí i z Kunratic a z Písnice.*“¹⁵² V obci fungovaly ve sledovaném období dva mlýny, továrna na barvení peří a továrna na výrobu tělocvičného nářadí. Mezi lety 1919 a 1923 docházelo v rámci pozemkové reformy k rozdělení pozemků velkostatku Korbů z Weidenheimu, kterým patřil i zámek v obci.

Roku 1919 proběhly v Kunraticích a Libuši společné volby do obecního zastupitelstva, které s 329 hlasy těsně vyhrála Sociálně demokratická strana, druhé skončilo Obchodní grémium v Libuši s 323 hlasy, třetí „*Českoslovenští socialisté*“ zřejmě národní socialisté s 241 hlasy a čtvrtá následovala Agrární strana s 88 hlasy. Celkem hlasovalo 981 lidí. Vzhledem k tomu, že tehdy platila povinná volební účast, můžeme se domnívat, že přišli téměř všichni lidé s volebním právem (tzn. od 21 let). Tento údaj vypovídá o převážně socialistickém přesvědčení kunratických občanů a o počtu lidí, kteří se mohli teoreticky zúčastnit shluknutí namířenému proti četnictvu. Téměř tisíc lidí disponovalo v obci volebním právem do místního zastupitelstva. Volby do místního zastupitelstva v Kunraticích proběhly podobně, akorát se jich neúčastnilo obchodní grémium v Libuši, které v tamějších místních volbách zvítězilo bez voleb, jelikož jiná kandidátní listina podána nebyla.¹⁵³ Bohužel neznám místní výsledky voleb do obou komor Národního shromáždění, které proběhly o rok později. Zajímavé je, že místní volební výsledky neodpovídají volbám do městského zastupitelstva v

¹⁵¹ RATAJ, Václav. Pamětní kniha obce Kunratic u Prahy. Psána od roku 1923. Uložena na Obecním úřadě městské části Praha-Kunratice, s. 32.

¹⁵² RATAJ, Václav. Pamětní kniha obce Kunratic u Prahy. Psána od roku 1923. Uložena na Obecním úřadě městské části Praha-Kunratice, s. 8.

¹⁵³ RATAJ, Václav. Pamětní kniha obce Kunratic u Prahy. Psána od roku 1923. Uložena na Obecním úřadě městské části Praha-Kunratice.

Praze roku 1919 (29 mandátů získala Československá národní demokracie, 21 Československá strana socialistická, 20 Československá sociální demokracie, 5 Československá strana lidová, 4 Spojené strany německé, 3 Československá strana živnostenská a 2 mandáty získala německá sociální demokracie¹⁵⁴. Následující volby již v celém obvodu Velké Prahy přinesly výsledky blíže podobné výsledkům v Kunraticích: 23,3 % voličů získala Československá národní demokracie, 22 % Československá strana socialistická, 18 % Komunistická strana Československa, 9 % Československá sociální demokracie, 6,2 % Československá strana lidová a na posledním místě se ve městě¹⁵⁵ (!) umístila Republikánská strana československého venkova (známá jako Agrárníci) s 1,5 % hlasů.¹⁵⁶

Počet lidí, kteří mohli jít demonstrovat proti četníkům, či se jen ze zvědavosti zúčastnit mohl být mnohem větší, než počet voličů do místního zastupitelstva. Narůst mohl o osoby do 21 let, nesvéprávné osoby, či lidi bez volebního práva do místních voleb v Kunraticích (ať už pocházeli odjinud, nebo jim toto právo bylo soudním rozsudkem odňato pro nějakou trestnou činnost).

Vyšetřovatelům se podařilo později identifikovat v davu celkem 27 osob. Dokument s tímto seznamem je naneštěstí napsán na stroji vybledlým zeleným inkoustem ale při pečlivém čtení je možné text celkem souvisle přečíst. Předně mezi identifikované patří tři ženy (narozené v letech 1883, 1892 a 1897). U 17 mužů se mi podařilo celkem spolehlivě přečíst datum narození, při provedení aritmetického průměru jejich věku získáme průměrný věk 33 let.¹⁵⁷ Ze všech identifikovaných mužů, jejichž jména jsou čitelná je nejstaršímu 49 a nejmladšímu 17 let. Jako povolání identifikovaných mužů uvádí dokument celkem u sedmi zednickou profesi, dalších šest bylo dělníky, čtyři obuvníky, jeden obuvnickým pomocníkem, dále jeden kočím, jeden zámečnickem, jeden lakýrníkem, jeden tesařem, jeden obchodníkem s drůbeží. U onoho

¹⁵⁴ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938): Díl první (1918-1929)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2000, s. 284-5.

¹⁵⁵ Po rozšíření Prahy roku 1922 tvořily z celkové rozlohy 17 164 ha půdy více než polovinu pole a louky – téměř 10 000 ha. Vypovídá to o charakteru území, která byla k Praze připojena. Více KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938): Díl první (1918-1929)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2000, s. 287.

¹⁵⁶ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938): Díl první (1918-1929)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2000, s. 289.

¹⁵⁷ Průměr uvádím po zaokrouhlení na celá čísla. Seznam pachatelů se nachází v NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T66/20 závodčí Karel Zítek, č. j. 559.

sedmnáctiletého není uvedeno povolání. Jedna z žen pracovala jako dělnice, druhá jako služka a u třetí se pouze uvádí, že je manželkou pokrývače. 15 z rozpoznaných osob se v Kunraticích narodilo, 17 jich do Kunratic příslušelo a 20 jich v Kunraticích bydlelo. V Libuši se narodilo šest osob, šest jich do Libuše příslušelo a čtyři v Libuši žily. Celkem tři osoby se nenarodily v okolí Kunratic (z toho jedna ve Vršovcích). Dvě osoby příslušely do Chocně a Božetic. Všichni v Kunraticích a jejich blízkém okolí bydleli. Ze všech osob bylo minimálně 13 trestáno, ostatní osoby, které nejsou z obvodu kunratické četnické stanice uvádějí svou trestní záchovalost. Předpokládejme tedy, že někteří z obcí mimo obvod Kunratic neuvedli pravdu. Dříve trestaní (mezi nimi alespoň jedna z žen) obdrželi tresty žaláře, vězení a pokuty. Jeden z identifikovaných mužů dříve obdržel tresty tři měsíc žaláře jindy měsíce vězení a jindy další tresty vězení. Jiný z mužů byl trestán celkem dvanáctkrát pro různé delikty, především krádeže.

Kunratice žily spolkovým životem (Sokol, Dělnická tělocvičná jednota, sbor dobrovolných hasičů, Podpurný a vzdělávací spolek Čechoslovan, čtenářsko ochotnická jednota Lumír, Okrašlovací spolek zanikl roku 1921, roku 1920 vznikla Jednota československé obce legionářské v Kunraticích-Libuši a Sportovní klub Kunratice), pořádalo se divadlo a taneční zábavy, odehrávaly se fotbalové zápasy.¹⁵⁸

V noci ze 13. na 14. června roku 1919 zavraždil v Kunraticích neznámý pachatel četníka na zkoušku Stanislava Haranta. Pachatel se pravděpodobně předtím pokusil s komplicem o krádež ve vile továrníka Haaseho v Krči, jelikož je někdo vyplašil, utekli. O chvíli později ale vykradli vilu státního sekretáře v Ministerstvu pro zásobování lidu. Pachatelé utekli do Kunratického lesa u restaurace U labutě. Zanedlouho nedaleko odtamtud četník na zkoušku jednoho podezřelého muže zadržel a chtěl ho předvést na stanici. Muž zřejmě omráčil četníka holí, kterou mu předtím četník neodebral, několikrát četníka bodl jeho puškou s bodákem do zad, přikryl jej sakem ukradeným ve vile a i s puškou uprchl.¹⁵⁹

¹⁵⁸ RATAJ, Václav. Pamětní kniha obce Kunratic u Prahy. Psána od roku 1923. Uložena na Obecním úřadě městské části Praha-Kunratice, s. 9.

¹⁵⁹ DLOUHÝ, Michal. *Páté přikázání*. Praha: Pragoline, 2014, s. 9-10. Další informace přináší SOA Praha, f. sbírka četnických knih ze Středočeského kraje, *Památník četnické stanice Kunratic u Prahy čís. 4*. Podle památníku místní stanice tam sloužil v danou dobu také četník na zkoušku Gustav Harant, který na stanici přišel 20. května 1919, vícekrát však v památníku není zmíněn.

Celou událost s odzbrojením četníků si můžeme ještě zrekapitulovat z Pamětní knihy obce Kunratic u Prahy (která překvapuje množstvím událostí, jež popisuje): „30.Června 1920 „bylo v Kunraticích pobouření místního lidu proti četnictvu, a to následkem domnělého zlého nakládání s děvčetem Bož. Šebkovou na četnické stanici. Rozčilený zástup lidu odebral se na Libuš, kde vyhledal četníky a dva (velitele stanice Jana Chuchlu a [do volné mezery na tomto místě jméno autor kroniky nenapsal, z logiky věci jde o četn. na zk. Brouska, pozn.] vedl na obecní úřad... Zbraň byla jim pak ještě toho dne vrácena. Událost vzbudila v obci veliký rozruch.“¹⁶⁰

Závodčí Josef Kyselka a výpomocný četník Miroslav Jech – T69/20

Následující příběh eskorty zatčeného, je jedním z mála, které skončily opravdu tragicky. Velmi stručný a věcný popis nalezneme v trestním spisu, jež patří mezi složky chudší. Citace z popisu se nachází na archu pod číslem jednacím 9653:

„Závodčí Josef Kyselka a výp.četrn.Miloslav Jech eskortovali 22.7.20 zatčeného Frant.BRANDLa k zemsk.tr.soudu v Praze. Do Prahy přijeli parníkem ,na nábreží čekající na elektr.dráhu,usedli na lavičku,při čemž jim zatčený prchl,skočil s nábreží napobřeží do Vltavy a pádem se zabil.“¹⁶¹

Velitelství odd.č.20 podalo trestní oznámení, které 9. srpna zaslalo ZČV. ZČV toto oznámení postoupilo vojenskému prokurátoru v Praze s podezřením, že jmenovaní spáchali zločin dle § 235 v. tr. z.¹⁶² případně přečin dle § 242 v. tr. z.¹⁶³ 18. září vzneslo ZČV dotaz na vojenského prokurátora v Praze, jaké bylo v trestní věci učiněno rozhodnutí. Vojenský prokurátor odpověděl až 29. září, že spisy

¹⁶⁰ RATAJ, Václav. Pamětní kniha obce Kunratic u Prahy. Psána od roku 1923. Uložena na Obecním úřadě městské části Praha-Kunratice, s. 28.

¹⁶¹ NA, f. ZČV, karta 1260, složka T69/20 závodčí Josef Kyselka a výpomocný četník Miroslav Jech, č. j. 9653 p.

¹⁶² Podle § 236 v. tr. z. hrozil v tomto případě podezřelým trest žaláře v délce šesti měsíců až jednoho roku.

¹⁶³ Podle § 242 v. tr. z. by podezřelí v případě odsouzení obdrželi trest vězení v délce osmi dnů až jednoho měsíce.

odstoupil 11. září funkcionáři vojenského prokurátora v Praze,¹⁶⁴ kam přeposlal i dotaz ZČV.

Funkcionář vojenského prokurátora v Praze už pouze odpověděl na tiskopisu předtištěným sdělením, že na základě rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 23. října 1920 bylo trestní řízení proti Závodčímu Josefu Kyselkovi a výp. četn. Miloslavu Jechovi pro přečin podle § 242 v. tr. z. zastaveno podle § 239 v. tr. ř.¹⁶⁵

Jistému strážmistru Josefu Kyselkovi uprchl 24. října 1922 eskortovaný vězeň stíhaný pro bigamii¹⁶⁶. Podle rozsudku Divizního soudu v Praze strážmistr Kyselka spáchal trestný čin poprvé, zmínku o předchozím útěku eskortovaného v rozsudku nenalezneme. Strážmistru Kyselkovi uložil velitel četnické stanice v Bráníku, aby počkal na Masarykově nádraží na příjezd vlaku s eskortovaným vězněm, poté jej přivedl na Wilsonovo¹⁶⁷ nádraží a odtud dovezl do Plzně. Na Wilsonově nádraží museli čekat na další vlak téměř 20 hodin. Následující den v osm hodin prosil vězeň strážmistra Kyselku, aby si směl zatelefonovat. Strážmistr Kyselka mu to povolil, aniž by rozuměl,¹⁶⁸ co vězeň ve vyšetřovací (!) vazbě do telefonu říká. Po dalším čekání vězeň poprosil o možnost setkat se s příbuznými v kavárně „Šamota“. Tam si oba dali kávu a buchtu, strážmistr si začal číst noviny. Po jistém čase si strážmistr všiml, že mu vězeň proklouzl ven dveřmi, než však vyběhl ven, vězeň uprchl.¹⁶⁹

Strážmistr Kyselka v tomto případě spáchal přečin porušení povinnosti ve službě strážní a obdržel podmíněčný trest profousního vězení v trvání 14 dnů zostřených poslední tři dny samovazbou a jednou týdně samovazbou se zkušební lhůtou jeden a půl roku. Soud jej neodsoudil k propuštění ze sboru ani ztrátě hodnosti.¹⁷⁰

¹⁶⁴ Což znamená, že vojenský prokurátor přehodnotil míru zavinění obou četníků na přečin podle § 242 v. tr. z.

¹⁶⁵ NA, f. ZČV, karta 1260, složka T69/20 závodčí Josef Kyselka a výpomocný četník Miroslav Jech.

¹⁶⁶ JUDr. Otto Weiner ve vyšetřovací vazbě.

¹⁶⁷ Dnes Hlavní nádraží.

¹⁶⁸ Vězeň mluvil německy. Strážmistr Kyselka němčinu neovládal.

¹⁶⁹ NA, f. ZČV, karta 1268, spis T186/21 strážm. Josef Kyselka, opis rozsudku Brigádního soudu v Praze Dtr2949/22 ze dne 19. února 1922.

¹⁷⁰ Tamtéž.

Strážmistr František Řezáč – T85/20

K případu strážmistra Řezáče se dochovalo nevelké množství listin, které ale podávají přehled o událostech na četnické stanici v Líbeznicích. Z mikrohistorického hlediska se ukazují zajímavými citované pasáže, které ukazují jaké vyjadřovací prostředky mohl tehdy mladý četník zvolit.

Strážmistr Řezáč přivedl jedné srpnové neděle roku 1920 na stanici v Líbeznicích svoji milenku. Skutečnost, že mu takové konání vytknul jeho nadřízený vrchní strážmistr Trinar¹⁷¹ překvapí dobou, která od návštěvy zmíněné milenky uběhla. 12. září vytknul vrch.strážm. Trinar strážm. Řezáčovi návštěvu jeho milenky, ještě více ale překvapí reakce podřízeného četníka, cituji: „*To je moje snoubenka a ta může sem na stanici chodit.*“¹⁷² Mladší kasární předpis¹⁷³ se ohledně návštěv vyjadřuje následovně:

*„Soukromé návštěvy v četnických kasárnách budtež omezeny na případy nejnutnější a nebudiž trpěno, aby návštěvníci v kasárnách prodlévali déle, nežli jest nezbytně nutno. To platí zvláště o návštěvách osob ženského pohlaví. Návštěvy osob špatné pověsti nesmí býti vůbec připuštěny.“*¹⁷⁴ Velitel kasáren měl dále vydat vlastní předpisy, kterými základní předpis upřesní.

Podřízený strážmistr Řezáč reagoval nepřiměřeně a nepochopitelně. Vrch.strážm. Trinar odvětil: „*Já vám neříkám nic zlého, ale tolik vám musím říci, že pořádné děvče do kasáren nechodí.*“ Popis následujících událostí není srozumitelný: „*Tímto řezáč rozčilen, odpověděl veliteli stanice ostrým hlasem: Moje děvče není žádná kurva, tj. pořádné děvče a když jsem zde já, může zde také ona býti. Druhého dne u raportu žádal Řezáč, aby vrchní str.Triner [sic!] odv lal, [sic!] co řekl o jeho snoubence a mezi jiným pak použil slov: Vy mizero mizerná, žádný mizera by si to nedovolil, moje děvče takhle urážet.*“¹⁷⁵ Těžko si představit motiv strážmistra Řezáče pro takové vystupování. Celému vystoupení u raportu přihlížel strážm. Čeněk Janda. Strážmistr Řezáč prý 14. září „[...] tím způsobem,

¹⁷¹ HORKÝ, František. *Příručka, schematismus a dislokace četnictva*. Kroměříž: J. Gusek, 1924. Uvádí v Líbeznicích jako velitele Františka Trinera.

¹⁷² NA, f. ZČV, karton 1260, složka T85/20 strážmistr František Řezáč, č. j. 11371 pob.

¹⁷³ Kasární předpis četnictva. Praha: nákladem státní tiskárny, 1936. Doplněné a opravené vydání. Uveřejněné věstníkem z roku 1924 ve znění pozdějších úprav (nejnovější z r.1936).

¹⁷⁴ *Kasární předpis četnictva*. Praha: nákladem státní tiskárny, 1936. Doplněné a opravené vydání.

¹⁷⁵ NA, f. ZČV, karton 1260, složka T85/20 strážmistr František Řezáč, č. j. 11371 pob.

*že mu zuřivým hlasem, hrozíc mu (vrch.strážm. Trinarovi) přitom rukama se zatátými pěstmi, prohlásil: Vy mizero mizerná [...] “.*¹⁷⁶ Dále už to známe, jen stojí za pozornost, že je uvedeno, že strážm. Řezáč toto prý řekl 14. září, buď je chyba v tomto datu, nebo muselo k prvnímu střetu dojít 13. září. Ať tak, či tak, čtenář sám posoudí, zda je ona nesrovnalost důležitá.

Vrch.strážm. Trinar se zřejmě obrátil na obvodní četnické velitelství, které o věci informovalo ZČV a zároveň učinilo trestní oznámení u brigádního soudu v Praze. Strážm. Řezáč přiznal vlastní provinění, uvedl ale, že jednal v rozčilení. Po schválení Okresní politickou správou v Karlínu četnickí velitelé strážmistra Řezáče a nejspíš i Jandu přesadili. Strážmistr Řezáč, dočasně odvelený kvůli porušení subordinace na Smíchov, tam rovnou byl ponechán. Případu se chopil funkcionář vojenského prokurátora v Praze, ale nakonec 24. listopadu odeslal Zemskému četnickému velitelství sdělení (na tiskopisu), že na základě amnestie prezidenta republiky ze dne 23. října 1920 bylo trestní řízení pro přečin porušení subordinace dle §§ 145, 146b, 156 v. tr. z. zastaveno dle § 254 v. tr. ř.¹⁷⁷

Strážmistr František Žemla – T116/20

Strážmistr Žemla eskortoval na počátku prosince dva muže od Zemského soudu k jinému soudu. Když šli přes Karlovo náměstí, jeden z mužů náhle vyběhl, skočil do křoví a utekl. S ohledem na ostrahu druhého vězně nemohl strážmistr Žemla uprchlíka pronásledovat. Velitelství čet.odd.č. 1 učinilo trestní oznámení Vojenskému prokurátoru v Praze. Více podrobností ve spisu nenalezneme.¹⁷⁸

Stížnost na kapitána Josefa Riedla (1920/1921)

Stížnost na kapitána Riedla na první pohled vypadá jako banální záležitost, která byla pouze zveličena jistým majorem armády. Aparát vojenské justice přesto

¹⁷⁶ NA, f. ZČV, karton 1260, složka T85/20 strážmistr František Řezáč, č. j. 1485, trestní oznámení.

¹⁷⁷ Tamtéž, korespondenční list od Brigádního soudu v Praze určený ZČV v Praze označený Btr. 937/20.

¹⁷⁸ NA, f. ZČV Praha, k. 1260, složka T116/20 strážmistr František Žemla.

musel záležitost posoudit. Ostatně kázeň, úcta a poslušnost vůči vojenským nadřízeným patří mezi pilíře vojenské disciplíny, kterou pod drobnohledem sledovala a udržovala i četnictvo, které zároveň jako represivní orgán mělo pomáhat k udržení disciplíny i v armádě (byť především jako polní četnictvo v rámci jednotek v poli). Podívejme se na událost nejprve očima žalujícího majora Kučery.

„Dnes, t.j. dne 26./2. 1921 po 8. hodině hodině dop. potkal jsem ve Všehrdově ul. v Praze III kapitána Josefa Riedla z tamního stavu [ZČV, pozn.]. Týž šel kolem mne na vzdálenost jednoho kroku v opačném [sic!] směru a zdravil mne s levou rukou v kapse a už skoro když byl za mnou, naprosto nedbale.

Žádal jsem jej, aby při pozdravu vyjmul ruku z kapsy a na to zmíněný kapitán na místě, aby se omluvil, čímž by byla věc odbyta, přímo na mne vychrlil přívál slov, obviňoval mne ihned z nedbalého děkování na pozdrav, odepřel se mi legitimovati [legitimování četníků armádou a naopak bylo vícekrát předmětem sporů, pozn.], nepostavil se v předepsaný postoj, ač jsem jej na to upozornil a mluvil hlasem zvýšeným a rozčileným, tak že se lidé začali pozastavovati. Poukazoval na to, že mohl být již podplukovníkem a když konečně za ohradou [...], jsem si jeho legitimaci vymohl a sám jsem se mu na jeho dožádání legitimoval, řekl při spatření mé legitimace: „A to jste ten, co už naše lidi několikrát udal.“, ač toto tvrzení se nezakládá na pravdě, poněvadž jsem jen jednou před měsíci udal jakéhosi četníka na zkoušku pro nezdravení.

Celé chování tohoto důstojníka vůči mně jako vyššímu bylo neuctivé a nedůstojné a nedovedu si je jinak vysvětliti, než že jest tento důstojník nervově chorým nebo jinak zatíženým.

Choval jsem se dle známého dův: rozkazu o zdravení V.V.V.P [Vojenského velitelství Velké Prahy, pozn.] a žádám, aby bylo proti kapitánovi Riedlovi zakročeno. Oznámení stejného znění jsem odeslal V.V.V.P.“¹⁷⁹

Přečtěme si co nám k případu vypoví druhá strana. Kapitán Riedl své vyjádření adresoval Zemskému četnickému velitelství, kde si jej i zemský četnický velitel přečetl.

¹⁷⁹ NA, f. ZČV, karton 990, č. j. 224 dův. ze dne 26. února 1921.

„Hlášení majora zvláštních služeb Kučery neshoduje se se skutečností, nýbrž celý příběh odehrál se následovně:

Dne 26. února t.r. po 8.hodině dopoledne šel jsem Všehrdovou ulicí, Praha III do kasáren. Předě mnou šel kapitán Pelant, kterého jsem chtěl stihnouti a šel jsem tudíž urychleným tempem.

Při záhybu v této ulici, u tamní uhelné ohrady, právě v okamžiku, když jsem si vytahoval z levé kapsy rukavice, šel proti mně v opačném směru nějaký důstojník s distinkcí majora. Poznav vyššího, pozdravil jsem dle předpisu pravou rukou, aniž bych byl mněl [sic!] čas vytáhnouti levou ruku s kapsy. /Bylo to právě v záhybu a celé setkání bylo dílem okamžiku./¹⁸⁰

Tento důstojník přímo nápadně nedbale mně děkoval, maje při tom hořící cigaretu v ústech.

Šel jsem dále a najednou, když jsem učinil asi 4 nebo 5 kroků, zaslechl jsem, jak někdo hlasem nepřirozeně zvýšeným za mnou volal : „kapitáne“ a několikráte toto slovo opakoval. Obrátil jsem se a viděl jsem onoho důstojníka, jak rozčilen ke mně běží.

Zůstal jsem státi, představil jsem se slovy : „Kapitán Riedl“ a ptal se ho, co si přeje.

Aniž by se byl představil, začal tento důstojník v nejvýše rozčileném stavu na ulici křičeti : Nevíte, když zdravíte, že máte vyndati ruce s kapsy, já Vás zatknou [major Kučera k zatýkání neměl právo, pozn.] a odvedu ku státnímu zástupci [jednání majora Kučery se podle popisu kpt.Riedla musí jevit, jako nemístné] , nedivil bych se, kdyby Jste [sic!] byl legionářem, ale jako starý důstojník máte to vědět. [...]“¹⁸¹

Poslední věta odstavce je překvapivou urážkou legionářů a pokud si ji kpt. Riedl nevymyslel, vykresluje přístup jednoho staršího důstojníka. Ocituji dále z vyjádření kpt. Riedla.

„Žádal jsem [...] , aby se legitimoval, kdo vlastně jest a zda jest vůbec důstojníkem. [v dané době se setkáváme s případy, kdy se lidé vydávali za

¹⁸⁰ V době psaní této práce (konkrétně v dubnu 2016) jsem Všehrdovu ulici navštívil a musím konstatovat, že je to ulice velmi křivolaká, rozdělená na několik úseků z nichž není vidět ostatní úseky. Jak mohla vypadat v roce 1921, kdy kolem stály dřevěné ohrady?

¹⁸¹ NA, f. ZČV, karton 990, č. j. 224 dův. ze dne prvního března 1921.

důstojníky československé, ale například i ukrajinské armády, podobné případy vyšetřovalo mimo jiné četnictvo, pozn.]

On to odepřel a pořáde jenom křičel, že mně zatkne.

Abych tento výstup ukončil, žádal jsem jej, aby šel se mnou na hlavní stráž, aby se zjistila jeho totožnost.

Zpočátku se vzpíral, a potom prohlásil : „Tak půjdeme“ a šel se mnou asi 20 kroků, načež u vchodu do uhelné ohrady prohlásil, ale již tónem zcela mírným: Zde nikdo není, tak to skončíme. Vytáhl železniční legitimaci [zvláštní průkaz umožňující cestovat na náklady eráru, pozn.] a teprve nyní jsem viděl, že jest to skutečně důstojník a major zvláštních služeb Kučera. Při legitimování mně řekl: Řekněte, že Vám bylo zima, omluvte se a bude tím věc vyřízena.

Na to jsem nepřistoupil, nýbrž jsem mu předal můj průkazní lístek a prosil ho, aby si zaznamenal moje jméno, poněvadž celý případ oznámím.

Major Kučera si moje jméno jméno zaznamenal, pozdravili jsme se dle předpisu a rozešli.

Oznámení o tomto případě jsem neučinil, jelikož mně bylo později líto toho starého pána, který tento výstup vyvolal v nepochopitelné mně rozčilenosti.

Rozhodně se ohražuji proti poznámce majora Kučery ve spise, kde hlásí, že jsem nervově chorým nebo jinak zatíženým.“¹⁸²

Více ke stížnosti na kpt. Josefa Riedla v kartonu 90 není, ale z dokumentů vyplývá, že se o událost zajímalo V.V.V.P., ZČV a zabýval se jím i Brigádní soud v Praze potažmo funkcionář vojenského prokurátora. Pravděpodobně se prokuratura spokojila s vysvětlením, které kapitán Riedl podal a neučinila další kroky (či méně pravděpodobně konstatoval nedostatek skutkové podstaty soud či funkcionář prokurátora a v takovém případě vykázal trest do pravomoci četnické disciplinární komise pro důstojníky, nebo k potrestání nadřízeným důstojníkem). Není vyloučeno, že ZČV kpt.Riedla pouze přeložil, pokáral, nebo nevyvodil vůbec žádné důsledky. Kapitáni Pelant a Riedl byli v roce 1922 povýšeni na štábní kapitány. Štábní kapitán Riedl se ale jako správní důstojník na počátku roku 1924 nacházel ve stavu ZČV pro Moravu číslo 2.¹⁸³

¹⁸² NA, f. ZČV, karta 990, č. j. 224 dův. ze dne prvního března 1921.

¹⁸³ HORKÝ, František. *Příručka, schematicismus a dislokace četnictva*. Kroměříž: J. Gusek, 1924. s. 33.

Strážmistr František Gleich – T24/21

Spis T24/21 obsahuje pouze opis rozsudku Brigádního soudu v Praze a lístek datovaný 12. března,¹⁸⁴ který stručně informuje o případu a o postoupení spisu Vojenskému prokurátorovi v Liberci, což je velmi matoucí. Snad strážmistra Gleicha po tom, co provedl, přeložili jinam, po dobu soudního řízení. Takové přeložení by případně vyvolalo pochybnosti o příslušnosti případu ke konkrétní prokuratuře, byť podle vojenského trestního řádu případ zpravidla náležel k soudu, v jehož obvodu se čin stal.

Brigádní soud v Praze svým rozsudkem osvobodil strážmistra Gleicha od obžaloby pro přečin proti bezpečnosti života dle § 599 v. tr. z. Rozsudek, alespoň z pohledu dnešního čtenáře, vyvolává množství otázek. Jak je možné, že čin obžalovaného soudce vyhodnotil jako přečin? Postupovaly takto soudy běžně v takových případech? Nabízí se alespoň ještě jedna otázka a totiž, zda byl strážmistr Gleich potrestán alespoň disciplinárně, či zda jeho přesazení bylo trvalé. Zodpovězení poslední otázky se nedá zaručit. Není vyloučeno, že spory o příslušnost případu a soudní řízení zabraly příliš mnoho času a po vynesení rozsudku už případ překročil promlčecí lhůtu a strážmistr Gleich se tak vyhnul odpovědnosti. Těžko si představit, že takový čin ujde trestu (zde případně alespoň disciplinárnímu), ale nelze to vyloučit.

Pojďme se podívat na rozsudek, který nám srozumitelně vylíčí, co se vlastně 13. února 1921 v Holubicích událo. Onoho dne četníci ze stanice v sousedním Tursku, strážmistr Gleich se svým velitelem vrchním strážmistrem Hoškem číhali od osmi hodin ráno během předepsané hlídky na bramborovém poli rolníka Františka Procházky. Očekávali zloděje. Jistě nikoho nechytili, neboť večer téhož dne přišli oba četníci nepozorovaně do rolníkova příbytku na smlouvenou schůzku, kde domlouvali další provedení zamýšlené číhané.

„V průběhu rozhovoru otázel se rolník Procházka obou četníkův, má-li snad vzít sebou revolver, a současně ukázal dva starší revolvéry. O jednom z nich tvrdil Procházka, že jej zdědil po svém před 20ti lety zemřelém bratru, že k němu nemá

¹⁸⁴ Ke spisu náleželo deset příloh a revolver.

patron a že revolver není nabit. Vrch. strážm. Hošek si revolver zběžně prohlédl a bez dalšího prohledávání položil jej na stůl u něhož všichni tři stáli. Mezitím, co se mluvilo o revolveru druhém, vzal obžalovaný Gleich revolver do ruky, nahlédl do bubínku a – skloniv hlaveň pod stůl – stiskl spoušť. Kohoutek uhodil do prázdna. V domnění, že zbraň jest nenabita /po tomto částečném přesvědčení se a po tvrzení majitele, jak svrchu uvedeno/, prohlížel si strážm. Gleich onen revolver dále, dívaje se na rytinu na bubínku, nehledě ale, kam v tom okamžiku hlavní míří, při čemž opět stiskl spoušť. V tom vyšla rána, a projektil zraněn byl u stolu stojící vrch. strážm. Hošek do levého nadloktí.¹⁸⁵ Zranění toto kvalifikováno bylo ve vojenské nemocnici pražské, kam byl Hošek druhý den dopraven, jako těžké poranění.¹⁸⁶

Obžalovaný strážmistr Gleich potvrdil vylíčený děj, ale tvrdil, že se necítí vinen, jelikož ani nejednal neopatrně. Říkal, že k neštěstí došlo jen nešťastnou náhodou, což potvrdili i vrch. strážm. Hošek a rolník Procházka jako svědkové. František Procházka ale při výslechu uvedl, že oběma četníkům netvrdil, že zbraň není nabitá. Rozsudek pokračuje:

„Žaloba spatřuje v jednání obžalovaného přečin proti bezpečnosti života dle § 599 vtrz.,¹⁸⁷ protože obžalovaný jednal v neopatrnosti, v opomenutí. Soud při rozhodnutí o otázce viny obžalovaného přišel však k tomu názoru, že obžalovaný jednal v omylu, protože se po prohlášení rolníka Procházky, že totiž revolver má po bratru 20 let mrtvém, dále, že nemá k němu patrony, jakož i po zběžné prohlídce revolveru se strany strážm. Gleicha, který nad to jednou „opakoval“, mohl tento důvodně domnívati [sic!], že revolver skutečně nabit není. Také nemohl soud bezpečně usuzovati, že by strážmistr Gleich, který jest již 8 let [pravděpodobně, číslici napsanou na stroji někdo přepsal rukou, pozn.] ve

¹⁸⁵ Kulka zasáhla levou ruku přesněji nad loketním kloubem.

¹⁸⁶ NA, f. ZČV, kanton 1261, spis T24/21 strážm. František Gleich, rozsudek Brigádního soudu v Praze Btr186/21 ze dne třetího června 1921.

¹⁸⁷ § 599 v.tr.z. „Obecný předpis v příčině přečinů proti bezpečnosti života“ ve znění zákona č.31/1929 zní: „Pro všeliký čin nebo opomenutí, o němž pachatel již dle přirozených jeho následků, které každý snadno poznati může, nebo podle předpisů zvláště vyhlášených, nebo podle svého stavu, úřadu, povolání, své živnosti, svého zaměstnání nebo vůbec podle svých zvláštních poměrů může nahlížeti, že se jím může způsobiti nebo zvětšiti nebezpečnost života, zdraví nebo bezpečnosti těla lidského, potrestán budiž každý vinník, nastalo-li z toho těžké poškození na těle nějakému člověku (§ 431), vězením od jednoho až do šesti měsíců; ale povstala-li z toho smrt člověka, tuhým vězením od šesti měsíců až do jednoho roku.“

*službách četnictva, nebyl zachoval nejnütnější pravidla,¹⁸⁸ která jest při prohlídce neznámé zbraně míti na paměti která jest při prohlídce neznámé zbraně nutno míti na paměti. Po názoru soudu jedná se v daném případě o nešťastnou náhodu a soud v nedostatku přesvědčení o vině obžalovaného vyřkl dle § 306 č. 4 vtrř. rozsudek osvobozující.*¹⁸⁹ Rozsudek nabyt „moci práva“ dne 6. června 1921.¹⁹⁰

Na závěr si shrňme průběh případu a působení četnického a vojenského justičního aparátu. Příklad se udál 13. února, 14. února se dostal vrchní strážmistr Hošek do nemocnice a velitel četnického oddělení číslo 1 kapitán Pelant již vyšetřoval na místě činu. 3. března podalo četnické oddělení číslo 1 trestní oznámení. Poněkud matoucí lístek oznamující postoupení spisu s případem zástupci (funkcionáři) vojenského prokurátora v Liberci je datován 12. března. Obžalobu u Brigádního soudu v Praze podal funkcionář vojenského prokurátora kapitán justiční služby František Novotný v Praze dne 5. dubna. Brigádní soud vynesl za předsednictví a řízení justičního kapitána Josefa Dittricha rozsudek 3. června, rozsudek nabyt právní moci o tři dny později, jelikož žádná ze stran nepodala stížnost ani odvolání. Opis došel 11. června na Zemské četnické velitelství, kde jej 23. června přečetl podplukovník Šustr, který zastupoval zemského četnického velitele. 25. června se s rozsudkem seznámilo velitelství četnického oddělení číslo 1. Spis se ještě určitou oklikou vrátil na Zemské četnické velitelství, kde byl zřejmě definitivně uložen.

Vrchní strážmistr Jan Štefánek – T27/21, P165/22

Trestní spis T27/21 k případu vrchního strážmistra Štefánka přináší minimum informací. Dozvěděli bychom se v podstatě jen, že na vrchního strážmistra Štefánka,¹⁹¹ velitele četnické stanice v Řevnicích, podal dne 14. března 1921 obchodník Jakub Ehrlich na Praze I, Týnský dům 7 žalobu pro přečin proti bezpečnosti cti. Oznámení Brigádního soudu v Praze přišlo Zemskému

¹⁸⁸ Chování strážm. Gleicha působí ledabylým dojmem. Opomenul základní zásady bezpečné manipulace se zbraněmi jako: Nemiř na co nechceš střílet. Ke zbrani se chovej jako by byla nabitá.

¹⁸⁹ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T24/21 strážm. František Gleich, rozsudek Brigádního soudu v Praze Btr186/21 ze dne třetího června 1921.

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ Někdy chybně označovaného jako Štefánika.

četnickému velitelství 11. dubna.¹⁹² Četníci nadřízení strážmistra Štefánka se o případ přiměřeně zajímali. Osmého prosince Brigádní soud v Praze oznámil Zemskému četnickému velitelství, že zastavil podle § 240 v. tr. ř.¹⁹³ vyhledávací řízení proti strážmistru Štefánkovi pro přečin proti bezpečnosti cti¹⁹⁴, protože „[...] veř. žalobce neshledal dalšího důvodu ku stíhání ~~obžalované~~ obviněného, vzav za prokázáno, že obžalovaný jednal v mezích předpisů služebních, a nic nenasvědčuje tomu, že by byl chtěl obviněný soukr. žalobce¹⁹⁵ Jakuba Ehrlicha na cti uraziti.“¹⁹⁶ Obviněný četník, prý jednal v mezích úředních předpisů a nic nenasvědčovalo tomu, že by chtěl úmyslně poškodit čest Jakuba Ehrlicha.

Tolik nám o případu poví trestní spis ve fondu ZČV. Jelikož ale Jakub Ehrlich podal stížnost k Nejvyššímu vojenskému soudu v Praze, dostáváme příležitost získat lepší přehled. Pravděpodobně vzhledem k tomu, že žalobce (tedy žalující strana, tzn. Jakub Ehrlich) podal zmateční stížnost, obešel tak Divisní soud jako soud odvolací, jelikož Nejvyšší vojenský soud se zabýval (zřejmě jako jediný) zmatečnými stížnostmi. Zjišťujeme, že na Jakuba Ehrlicha učinil vrch. strážm. Štefánek, velitel ČST v Řevnicích trestní oznámení u Okresního soudu na Zbraslavi a u Okresní správy politické na Smíchově jménem Emilie Holubové z Řevnic. Jakub Ehrlich jí prý prodal starý šicí stroj namísto nového (čímž se měl dopustit zločinu podvodu) a navíc neměl živnostenský list k prodeji šicích strojů. Nakonec sám doznal, že jej odevzdal již před válkou. Osmého dubna 1919 mu Okresní soud na Královských Vinohradech udělil trest 48 hodin vězení pro podvod (který ale s tímto případem nesouvisel).

Po celou dobu případu každý soud posuzoval, jestli vrch. strážm. Štefánek jednal v souladu se zákony a předpisy (především četnickou služební instrukcí). Když Jakub Ehrlich podal stížnost proti zastavení trestního stíhání vrch. strážm. Štefánka k Nejvyššímu vojenskému soudu v Praze, dokonce i generální vojenský prokurátor generál just. sl. František Jansa navrhoval, aby soud stížnost zamítnul

¹⁹² NA, f. ZČV, karta 1261, složka T27/21 vrch. strážm. Jan Štefánek, lístek od Brigádního soudu ZČV v Praze z devátého dubna 1921.

¹⁹³ V usnesení Nejvyššího vojenského soudu v Praze P165/22 stojí, že se tak stalo dle § 239:1.

¹⁹⁴ Dle § 760 v.tr.z.

¹⁹⁵ Současné trestní právo nezná pojem soukromá žaloba. Obžalobu k soudu podává státní zástupce na základě šetření policie (případně vojenské policie).

¹⁹⁶ NA, f. ZČV, karta 1261, spis T27/21 vrch. strážm. Jan Štefánek, č. j. Btr 137/21.

jako neodůvodněnou.¹⁹⁷ Obchodník Ehrlich mohl prodat paní Holubové stroj legálně i bez živnostenského listu, musel by jí ale dodat nový stroj, jak se domluvili. Četník však konal svou povinnost, když toto oznámil potom, co si pouze u policejního ředitelství nechal zjistit, zda má Jakub Ehrlich oprávnění se stroji obchodovat. Z návrhu generálního prokurátora dále cituji: „*I když nepřihlížím k osobnosti stěžovatele, který dle posudku lékařského jest kverulantem, požívajícím špatné pověsti, obtěžujícím úřady*¹⁹⁸ *stížnostmi na funkcionáře veřejné, hlavně soudce a který již vícekrát soudně trestán byl, bylo by po mém názoru pokračování v tomto tr. řízení povážlivým pro právní bezpečnost v uvážení, že by si příště orgány, jichž úkolem jest udržovati ve státě veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost, rozmyslily, předepsané oznámení vždy učiniti v obavě, že činnost jejich v mezích zákonných předpisů podniknutá a priori v pochybnost jest brána a ony vystaveny budou nepříjemnostem spojeným s tr. řízením*¹⁹⁹ *zavedeným na pouhou žalobu těch, proti nimž po zákonu předepsané kroky podnikly.*“²⁰⁰ Nejvyšší vojenský soud za předsednictví generála just. sl. Jaroslava Steinbacha stížnost, jako neodůvodněnou zamítnul.²⁰¹ Od podání žaloby k brigádnímu soudu uběhlo více než 13 měsíců.

Strážmistři František Synek a Karel Švojgr – T32/21

Spíše malicherná událost proběhla 1. února 1921 v obci zvané Hájek. V hostinci Františka Reise se při pochůzce zastavili na jídlo a pivo²⁰² kolodějští četníci.²⁰³ Při vstupu do výčepu museli projít kupeckým krámem, kde na polici

¹⁹⁷ VÚA-VHA Praha, f. Nejvyšší vojenský soud 1918 – 1939, krabice číslo 4 pro rok 1922, spis P165/22, návrh generálního prokurátora ze dne 20. dubna 1922.

¹⁹⁸ Nutno vzít v úvahu, že ačkoliv obchodníku Ehrlichovi náleželo právo žalovat vrch. strážm. Štefánka i podat stížnost na zastavení trestního stíhání, přeci jen Nejvyšší vojenský soud řešil i důležitější agendu, jako například odvolání v případech, kde hrozil trest smrti oběšením, či zastřelením.

¹⁹⁹ I tehdy platilo, že trestní stíhání patří mezi nepříjemné životní zkušenosti i navzdory presumpci nevinny a dalším zásadám. Vrch. strážm. Štefánek byl pravděpodobně postaven mimo službu a předvolán k výslechu.

²⁰⁰ VÚA-VHA Praha, f. Nejvyšší vojenský soud 1918 – 1939, krabice číslo 4 pro rok 1922, spis P165/22, návrh generálního prokurátora ze dne 20. dubna 1922.

²⁰¹ Tamtéž, usnesení Nejvyššího vojenského soudu v Praze P165/22 ze dne druhého května 1922.

²⁰² Pití ve službě jistě odporovalo předpisům např. četnické služební instrukci.

²⁰³ Četnická stanice v Kolodějích byla nejpozději v roce 1924 přeložena do sousedních Stupic.

viděli ležet na talíři jitrnici. Četníci se posadili v „šenkovně“ a skrz okénko ve dveřích mohli vidět do krámu. Krátce potom do krámu přišel 68 let starý František Roškota, pocházející z tamní obce, který nakoupil kroupy. Majitelka krámu a šenkovny Kateřina Reisová pro ně odešla na půdu. Při jejím odchodu zpozoroval strážmistr Synek, že z talíře v krámu „jaternice“ zmizela. Vstoupil tudíž do krámu a Roškotu vyslýchal. Roškota krádež popřel a strážmistr Synek chtěl začít s osobní prohlídkou těla. „*V tom okamžiku vstoupila do krámu majitelka [...] a žádala, aby od prohlídky upustil že se jedná o malichernost a o starého člověka [...]*“.²⁰⁴ Strážmistr Synek tedy od prohlídky upustil. Po příchodu na stanici ale oba četníci veliteli stanice v Kolodějích vrchnímu strážmistrovi Janu Jirouškovi, že Roškota byl přistižen při krádeži, jitrnici mu vytáhli z kapsy, předali ji majitelce krámu a Roškotu usvědčili z krádeže.

Na základě tohoto nepravdivého líčení učinil velitel stanice trestní oznámení na Roškotu a toho skutečně okresní soud v Říčanech odsoudil pro přestupek krádeže dle § 460 tr. z. k 12 hodinám tuhého vězení podmíněčně. František Roškota bytem v Hájku č.7 se ke krádeži přiznal. Jeho syn 23. letý syn napsal a podal stížnost Zemskému četnickému velitelství, aby očistil svého otce. Při vyšetřování stížnosti, uvedl Roškota starší, že tak učinil jen proto, aby při svém stáří nemusel jít ještě jednou k soudu.²⁰⁵ Majitelka výčepu a krámu (bytem v Hájku č.13) uvádí, že strážmistr Synek jitrnici nenalezl a neodevzdal. Strážmistr Švojgr později hlásil, že strážmistr Synek mu později při zpáteční cestě na stanici řekl: „*Kam jenom ta jaternice mohla přijít, já ji u Roškoty nenalezl.*“²⁰⁶ Závěr trestního oznámení na oba četníky, podepsaný 15. dubna kapitánem Vašků zní jasně: Ačkoliv oba strážmistři nenalezli jitrnici u pana Roškoty, majitelka ji prohlásila za bezcennou a uvedla, že ji mohla ukrást kočka, přesto učinil strážmistr Synek vymyšlené trestní oznámení, na základě kterého nevinného Roškotu soud odsoudil. Strážmistr Švojgr všemu přihlížel, ale nevznnesl žádné

²⁰⁴ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T32/21 strážm. František Synek, Karel Švojgr, č. j. 497, trestní oznámení, s. 2.

²⁰⁵ Mnozí lidé měli strach z úřadů a soudů, a tak si například poškození nenárokovali náhradu škod. Takový případ popisuje FARA, František. *Četnické vzpomínky*. Praha: Codyprint, 2002, s. 62. Pan Roškota mohl mít také strach z místních četníků, třeba si myslel, že by mu znepríjemňovali život. Velitel čet. odd. č. 20 předpokládá, že starý pán nechtěl dost možná podstoupit cestu k soudu znovu.

²⁰⁶ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T32/21 strážm. František Synek, Karel Švojgr, č. j. 497, trestní oznámení, s. 2.

námitky. „*Oba obvinění se k činu přiznávají a nemohou k svému ospravedlnění ničeho závažného uvést.*“²⁰⁷ Desátého května napsal vojenský prokurátor v Praze Zemskému četnickému velitelství, že bylo zavedeno vyhledávací řízení proti strážmistru Synkovi a bývalému strážmistru Švojgrovi pro zločin zneužití moci úřední dle §§ 380, 381:b v. tr. z. na svobodě.²⁰⁸

Osmého července oznámil vojenský prokurátor v Praze, že kvůli chybějící skutkové podstatě upouští od trestního stíhání dle § 239:I v. tr. ř.²⁰⁹ Podle vojenského prokurátora se jedná o přestupek nepřesných a pravdě neodpovídajících údajů ve smyslu § 17 služební instrukce pro četnictvo, požadoval tedy disciplinární potrestání obou četníků. Zároveň zaslal soudní spis Okresnímu soudu v Říčanech. Z druhé strany oznámení je tužkou dopsáno: „*P general. –k rozhodnutí – nemá li strážm Synek býti trestán disciplinárně. - ? Strážm Švojgr byl na vlastní žádost od. čet. propuštěn.-* [paraфа, kterou nedovedu přiřadit, pozn.]“²¹⁰ Pod tím následuje přípis tužkou: „*Písemná důtka!*“. 20. července Divisní soud v Praze oznámil „*Četnickému zemskému velitelství, odd.20*“ v Praze, že vzhledem k rozhodnutí Vojenského prokurátora v Praze bylo zavedené vyhledávací řízení podle § 240 v. tr. ř. zastaveno, protože nebyla shledána skutková podstata trestného činu. K případu vyšel následující denní rozkaz č. 67/21 (znění konceptu): „*Trestám strážmistra [zřejmě zemský četnický velitel, či jeho zástupce] Františka Synka od tamního oddělení: Oznámil nesprávně jednoho občana z krádeže jaternice a učinil na tohoto trestní oznámení, v němž uvedl okolnosti, které se nezakládaly na pravdě a které vedly k odsouzení obviněného p í s e n o u d ů t k o u .* [sic!] 12.8.1921.“²¹¹

Taková malicherná událost, kterou nám zprostředkovaly archivní prameny ale možná měla zásadní dopad na důvěru občanů v úřady a soudy.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 2.

²⁰⁸ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T32/21 strážm. František Synek, Karel Švojgr, č. j. O-1474/21 ze dne osmého července 1921.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T32/21 strážm. František Synek, Karel Švojgr, č. j. O-1474/21 ze dne desátého července 1921.

²¹¹ Tamtéž, č. j. 517 dův.

Strážmistr František Wolráb – T71/21

Strážmistra Františka Wolrába ze stanice v Hrdlořezích dostal do velkých nepříjemností anonymní dopis, kterým se zabývalo ZČV. To si totiž ověřováním (především prostřednictvím četnického oddělení č. 20) zjistilo, že část obvinění se zakládá na skutečnosti. Nejdřív se podívejme na obsah a formu anonymního dopisu (došel 2.2.1921):

„Pane veliteli.

Máte pěkné četnici?

Str. Frant. Vohlráb prý na stanici v Hrdlořezích si udělal známost slečnou Žofii Mužikovou známost-tahal se s ní pře I rok a teď ji nechal- to je přece trestné! Byl s ní v Praze a tam jí pomohl od toho – neb bila s ním v jiným stavu [...]“²¹²

Pisatel dále uvádí, že „[strážmistr Wolráb, pozn.] *nosil když byl volný zbraň ve Velké-Chmelešné*²¹³ [...] *a nosil neoprávněně šarši strážmistra [...] než byl k tomu oprávněn a se chlubil u jeho milenky [...]*“. Pisatel dopisu pokračuje chaoticky: „*Dále ošidil tímto, že se přes rok tahal s dcerou Mužika rodiče přes 20 tisíc. neb měli vše připravené, a byl tam u nich každých 14 dnů z Hrdlořez bez veškerého dovození a povolení,- a tam mu ustrojovali papání a teď ji nechal, opuštěnou, když jí votahal,- To přece slušný člověk nedělá* [jak si pisatel anonymu představoval slušnost?, pozn.] – *což teprve četník tohle nemá dělat. Nyní se ji každý směje vobci - bližší u Mužiku a u taroty* [první písmeno (znak) je nejasný, nejvíce snad připomíná t, pozn.], *a vůbec celé obci Velké Chmelešné* [pisatel skutečně píše název obce podruhé jinak, pozn.] *se dozvíte. [...] Dluhy dělal* [Wolráb, pozn.] *v Oráčově, chlastal a říkal zaplatím - ale s nohama - Milence dával ukradené věci a ona je nosila na sobě,- a ty ukrad doma. Mužiková proklíná nyní toho četníka, že dceři takovou ostudu udělal – a hlavně o té škodě za tu vibavu a jidlo. Já a mi všichni občani sme měli za to, že ten četník – co chodí k Mužikovům - jest slušný člověk - ale není. Když v Praze nechal milence pomoci od toho a zato zaplatil. žádná lež - nechte ji lékařský prohlednout, a budete vidět. Tohle by nesměl žádnému otci udělat - poučte ho o tom – aby věděl vlastně co jest*

²¹² NA, f. ZČV, karta 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, anonymní dopis s razítkem č. j. 1675.

²¹³ Roku 1921 se Velká Chmelešná nacházela v okrese Podbořany. Dnes zřejmě Velká Chmelištná zhruba dvanáct kilometrů vzdušnou čarou na západ od Rakovníka.

trestné,- a co nesmí dělat.- Mý máme z našich četniku velkou radost, neb to jsou lidé slušné a charakterní, ale jako je ten z Hrdlořez ten zasluhuje pane veliteli 25 přes. Nechte si bližší třeba zjistit, žádnou lež nepišem, to víte – uvádíme jen pravdu-neb nenecháme aby německý četník renegat ubližoval české dívce.-„²¹⁴ Na závěr podpis, který po přečtení předchozích řádků vyvolá zármutek, údiv, nebo sarkastický smích: „Česká Menšina“.²¹⁵

Než přejdeme k obsahu položíme si otázku, co se dozvíme o pisateli a autorovi či autorech. Popis gramatických a interpunkčních chyb je bez nadsázky zbytečný, respektive o autoru vypovídá jasně pouze to, že čeština nebyla jeho silnou stránkou. Vzhledem ke slovní zásobě, která se jeví relativně široká, česky uměl. Více nám snad vypoví písmo samotné. Zvláštní znak nad písmenem „u“ v podobě jakési vlnovky, nebo půlkruhu snad lze připsat tomu, že pisatel byl zvyklý psát kurentem, který se v té době používal pro zápis němčiny. Nejasné rozdíly mezi velkými a malými písmeny a jejich chybné užívání by tomu též nasvědčovalo.

Po obsahové stránce lze, především díky zprávám ZČV, konstatovat, že pisatel byl dobře informován. Byl možná místní, určitě ale dobře informovaný. Zemské četnické velitelství, které dopis obdrželo jej neprodleně předalo velitelství četnickému oddělení číslo 20 k vyšetření a podání zprávy. Nejprve se četnické oddělení číslo 20 obrátilo na četnickou stanici v Hrdlořezích (konkrétně na „velitelství četnické stanice v Hrdlořezích“, které představoval s nejvyšší pravděpodobností jeden muž v hodnosti vrchního strážmistra, případně pouze strážmistr) v lístku nadepsaném „[...] *W o h l r á b František, strm., ohledně ženění*“.²¹⁶ Kromě jasného požadavku, aby hlásil, zda se již oženil s Žofií Mužikovou, nebo co stálo sňatku v cestě, následoval i dotaz ohledně jeho příjmení. Strážmistr Wolráb se podepisoval pokaždé jinak, jednou Wohlráb, jindy Wolráb. K listu tedy musel přiložit křtící list potvrzený velitelem stanice. Strážmistr Wolráb na druhou stranu lístku napsal následující odůvodnění: „[...] *rodiče mé snoubenky dne 29. ledna 1921 mladší dceru Antonii za strážmistr. Jana*

²¹⁴ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, anonymní dopis s razítkem č.j. 1675.

²¹⁵ Roku 1926 v obci žilo 307 osob, z toho 46 národnosti československé a 257 národnosti německé. Dle CHROMEČ, Břetislav. *Místopisný slovník Republiky československé*. Praha: Československý kompas, 1926, S. 695.

²¹⁶ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, č. j. 216.

*Vicanyho provdaly a této příslibené věno složily; [sic!] jelikož rodiče snoubenky mají současně příslibené obnosy pro dvě dcery složit nemohou, jsem nucen se sňatkem nějaký čas posečkat. Opis křestního listu předkládám a hlásím, že se správně Wolráb píše.*²¹⁷ Jak ukázalo hlášení o vyšetřování, neuvedl strážmistr Wolráb pravdu.

Hlášení o vyšetřování sepsané kapitánem Hájkem v Podbořanech začíná konstatováním, že není možné zjistit autora anonymního dopisu „[...] *dlužno ho hledati v řadách české menšiny, která je v kraji dosti početná* [...]“²¹⁸ Rozhodně je ale s poměry všech aktérů dobře obeznámen. Kapitán Hájek konstatuje, že obvinění vyličená anonymem se zakládají na pravdě a svědčí lehkomyšlnosti a nerozvážnosti strážmistra Wolrába. Strážmistr Wolráb navázal zhruba rok před začátkem vyšetřování známost se Žofií Mužikovou,²¹⁹ jejíž rodiče vlastnili hostinec a hospodářství²²⁰ a s uzavřením sňatku všichni souhlasili. Mužikovi začali chvatně shánět vybavu (svršky, nábytek) a tím si způsobili výlohy údajně ve výši 12 000 K, nehledě na škodu 300-500 K, „[...] *která jim vznikla tím, že stržm. Wolrába při odjezdu obdarovávali různými živinami jako máslem a domácím chlebem a že jej hostili, což on bez námitky a bez nahrazení přijímal a odnášel.*“²²¹ Na náhradě těchto škod ale Mužikovi netrvali. Manželé Mužikovi také uvedli, že pro dceru Žofii chystali věno 6 000 K (ačkoliv měli devět dětí), které ale mohli bez obtíží složit. Tím se výmluva strážmistra Wolrába stává „... ilusorní a neobhájnou.“²²² V odstavci ohledně nařčení, že četníková snoubenka šla po jeho naléhání na potrat, píše kapitán Hájek, že to nemohl zjistit a že to ona i její rodiče rozhodně popírají. Na okraj odstavce někdo tužkou dopsal „*to se rozumí!*“. Podle více výpovědí strážmistr Wolráb dojížděl na návštěvu své nastávající každých čtrnáct dní nejprve „[...] *z kursu z Prahy a napotom ze stanice Hrdlořez* [...]“²²³ mimo dovolenou a na černo. Vždy nosil distinkci strážmistra, ačkoli jím ještě nebyl a lidem namlouval, že již samostatně vede stanici. Taktéž nosil tašku a revolver.

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ Tamtéž, č. j. 311.

²¹⁹ Někdy též psáno Mužikovou.

²²⁰ Ve „*Velké Chmelešné č.18*“.

²²¹ NA, f. ZČV, karta 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, č. j. 311, s. 2.

²²² Tamtéž.

²²³ Tamtéž.

Podle hlášení si strážmistr Wolráb půjčil 50 korun i od hostinského a řezníka Františka Fritsche v Oráčově²²⁴ a peníze mu poštou vrátil prý s nemístnou poznámkou. Dále také strážmistr Wolráb na jaře 1919 navštívil hostinec Terezie Funkové v „Klečetíně“,²²⁵ kde jejímu synu Karlu slíbil, že mu zakoupí „komisní“ šněrovací boty a k tomu účelu dostal 50 korun. Boty však Karlu Funkovi nedodal a poštou mu zpět zaslal pouze 25 korun.

Ohledně obvinění, že strážmistr Wolráb daroval své nastávající doma odcizené věci, bylo zjištěno, že daroval slečně Mužikové stříbrné nůžky, které dle jejího výroku byly majetkem Wolrábova bratra Eduarda, povoláním krejčího v Praze. Nebylo prý jasné, jak k nim strážmistr přišel. Dál obdržela Žofie Mužiková blůzu, dvoje náušnice a dvě sošky. Tyto věci až na jeden pár náušnic vrátila po služce matky strážmistra Wolrába²²⁶. Služku si prý pro tyto věci poslal strážmistr. Odkud tyto věci byly, kapitán Hájek nezjistil. „Mužiková uvádí, že jeden pár náušnic patřil jeho sestře kovárce [sic!] Julii Dürschmiedové v Řeži a blůza jeho matce a že jí je Wolráb dal bez svolení a vědomí těchto. Julie Dürschmiedová i Anna Wohlrábová to však samozřejmě popřely.“²²⁷

Na závěr se ve zprávě píše, že strážmistr Wolráb má německé vychování, pochází z Řeže, která je od „Chmelešne $\frac{3}{4}$ hodiny vzdálena“, kde má matku a příbuzné. Žofii Mužikovou znal od dětství. Její dcera Antonie je provdána za strážmistra Jana Vicányho. „Inteligencí rodina Mužiková nijak nevyniká.“²²⁸ Poslední odstavec pak hodnotí: „Tímto nepředloženým a lehkovážným jednáním přivedl Wolráb svou nevěstu i její rodiče, věnovavší mu plnou důvěru, nehledě ke zmíněné škodě, zbytečně do lidských řečí, pomluv a posměchu, což je pro ně tím lhostejnějším, že jim je to příslušníky německé ~~národ~~ národnosti ze srdce přáno.“²²⁹

Obviněný se ospravedlňuje, že Karel Funk se setkal, když dostal v Plzni u 7. střeleckého pluku v Plzni třídní dovolenou. Slíbil, že obstará boty, ale ihned po návratu do Plzně ho ihned zařadili do pochodového praporu a odeslali do Bratislavy. 25 korun prý zaslal zpět poštou a zbylých 25 korun předal svému

²²⁴ V současné době (2016) v okrese Rakovník.

²²⁵ Zřejmě ves Klečetíně, spadající pod obec Oráčov.

²²⁶ Bydlela v Řeži, dnes součástí obce Husinec (naproti přes Vltavu leží Roztoky u Prahy).

²²⁷ NA, f. ZČV, karta 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, č. j. 311, s. 4.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ Tamtéž.

bratru Ervínovi,²³⁰ aby peníze vrátil. Dluh Fritschovi splatil poštovní poukázkou. Peníze si prý půjčil, aby mohl odjet na pohřeb své náhle zemřelé sestry Marie Foldové, která náhle zemřela. Dále dlužil strážmistru Josefu Reiterovi v Řeži 30 korun, které mu ale po osmi dnech splatil poštovní poukázkou. Poštovní poukázky skutečně přiložil (nalézají se ve složce) a dál, jak tvrdí, nikomu nic nedluží. Jeho nevěsta prý veřejně prohlašovala, že od svatby ustoupí a žádala ho, aby jí zaslal křestní list zpět, což on udělal. „*Později dozvěděl jsem se, že moje nevěsta nový milostný styk s jiným mužem navázala a protož nemíním více na manželský sňatek se Žofíí Mužíkovou a předložím již obdržené povolení k sňatku [...], od ZČV v Praze*“.²³¹

Když jsme obeznámeni se stanovisky vyšetřovatele, obviněného i poškozených můžeme další dokumenty ve složce projít stručně. Nikde nenalezneme žádné doklady o komunikaci s justičními úřady. Podle obsahu dokumentů ve složce vše směřovalo přímo k disciplinárnímu řízení (u kterého se ještě zastavíme), což ale může být zavádějící dojem, zvláště když evidentně ve složce některé dokumenty chybí. Alespoň některé byly vyňaty již během vyšetřování.

V dubnu 1921 rozhodl plukovník Šustr, zastupující zemského četnického velitele, o svolání disciplinární komise pro mužstvo proti strážmistrům Františku Wolrábovi a Ludvíku Rozehnalovi, oběma od oddělení č.20. Podplukovník František Bazala²³² jako předseda této komise instruoval písemně velitele čet.odd. v Prachaticích. Kapitán Beyrodt jmenoval paragrafy (§§ 425, 733, 269, 457, 459, 212, 510 (pravděpodobně-těžko čitelné) v. tr. z. vojenského trestního zákona z jejichž porušení je strážmistr Wolráb podezřelý, aby bylo zjištěno nebyla-li naplněna jejich skutková podstata a nepoškodil-li dobré jméno četnictva. Dále byl podezřelý ze spáchání disciplinárního přestupku tím, že mimo službu se ozbrojoval revolverem, jako zbraní, která mu „*nepřináležela*“. Nikdo se nepozastavil nad rozumnější otázkou, zda měl, či neměl zbrojní lístek. Kapitán

²³⁰ Bytem „Pšovky u Klečetína“, tím se myslí Pšovky u Klečetné.

²³¹ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, č. j. 254 a.d. Prohlášení strážm. Wolrába.

²³² Toho času také exponovaný četnický štábní důstojník v Praze. V listopadu roku 1928 obdržel sám jako plukovník písemnou důtku od GVČ za „nepřípustnou“ kritiku nadřízeného úřadu.

Ferdinand Beyrodt jako disciplinární referent žádal velitele oddělení v Prachaticích, aby vyzval strážmistra Wolrába k ospravedlnění.

Strážmistr napsal ospravedlnění stejným slohem a bod po bodu reagoval na obvinění (dostal tak znovu možnost se k obviněním vyjádřit). Doznal, že slíbil Žofii Mužikové manželství i to, že její rodině způsobil výlohy během návštěv, ale ona sama prý přerušila známost. Popírá však, že by způsobil škody přijímáním darů, či marně nakoupenou výbavou, přesto nabízí, že případné škody uhradí. Přiznává, že „[...] *se svojí nevěstou udržoval důvěrné styky*“,²³³ prý za ním i dojížděla do Prahy a zdržovala se přes noc a druhý den večer odjížděla za rodiči. Odmítá, že by „[...] *vyhledával pro tuto pokoutní pomoci a za takovou něco zaplatil* [...]“²³⁴ i celkově údajné těhotenství. Dluhy, stejně jako dříve přiznává a znovu tvrdí, že je splácel. Zlatý prstýnek, náramek a koženou kabelku, tedy věci které svojí nastávající-Žofii Mužikové daroval, koupil v Praze na Žižkově u neznámé firmy, kterou, jak nabízel může zjistit. Zlaté náušnice patřící jeho sestře²³⁵ si prý vypůjčil u své matky, jelikož slečna Mužiková neměla žádné. Náušnice ihned sestře vrátil. Z „*theoretického*“ kursu v Praze dojížděl každých 14 dní na dovolenou ke své nevěstě. Ze stanice v Hrdlořezích obdržel několikrát dovoleno do Kladna, kam mu měli přivést chléb „[...] *a jiné životní potřeby* [...]“²³⁶. Několikrát se stalo, že do Kladna nikdo nepřijel a tak jel až do Řeže k nastávající nevěstě. Neoprávněné nošení hodnosti strážmistra vysvětluje zapůjčením pláště s hodností strážmistra, jehož majitel²³⁷ jej požádal, aby neměnil distinkce. Na konec doznal: „[...] *že jsem při jedné mé návštěvě v Chmelešné měl sebou starou pistoli, kterou jsem si přivezl ze Srbska a kterou jsem nosil ku své vlastní obraně, jelikož mně bylo v mém domově vyhrožováno, ježto jsem se jako němec, [sic!] přihlásil dobrovolně do služeb čs. republiky.*“²³⁸ Těžko posoudit, jak tomu bylo v jeho případě, ale němečtí četníci se do služeb Československé republiky na území s českou většinou často hlásili a pokud vstoupili do služeb

²³³ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, výslechový protokol se strážm. Wolrábem ze dne 13. června 1921, bez č. j.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Julie Dürschmiedová bytem v Řeži.

²³⁶ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, výslechový protokol se strážm. Wolrábem ze dne 13. června 1921, bez č. j.

²³⁷ Náhradní četník Vilém Švarc, toho času v Americe.

²³⁸ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, výslechový protokol se strážm. Wolrábem ze dne 13. června 1921, bez č. j.

některé z provincií Německého Rakouska, pak často slíbili poslušnost Zemskému velitelství v Praze, dostali amnestii a neodešli.²³⁹ Nelze jednoznačně vyloučit, že se strážmistr Wolráb necítil bezpečně z výše uvedených důvodů, ale zároveň může jít o záminku a důvodem byla jeho služba v četnictvu jako taková.

Šestého července 1921 sepsal kapitán Beyrodt Konečnou zprávu disciplinárního referenta o výsledku disciplinárního šetření. Ve zprávě vyčteme nejprve osobní údaje strážmistra Wolrába: narozen 1889, nemajetný syn domkáře, slouží úhrnem osm let a jedenáct měsíců. V konduitsní listině je líčen jako muž lehkomyšlné a neustálené povahy, náchylný k dělání dluhů a ne vždy pravdomluvný. „*Ve službě jest nespolehlivý a nejeví zvláštní zájem.*“²⁴⁰ Dosud nebyl soudně ani disciplinárně trestán. Kapitán Beyrodt ještě jednou shrnuje z čeho je strážmistr Wolráb podezřelý a uvádí výsledky předběžného vyšetřování a hodnotí důkazy. Závěrem zprávy navrhuje ústní přelíčení: „*Předvolati dlužno pouze obviněného [...], týž upustil od svého práva jmenovati důvěrníky.- Obhájce si dosud také neurčil. Disciplinární komise nechť uzná, zda-li skutky strážm. Wolrábovi za vinu přičítané jsou vesměs neb které z nich té povahy, že dlužno v nich spatřovati takový čin, pro který nelze dotčeného ve stavu trpěti, potažmo, poškodil-li dotčený svým jednáním a chováním dobré jméno stavu tou měrou, že nutno jej ze stavu vyloučiti.*“ Disciplinární referent kapitán Beyrodt navrhoval propuštění obviněného ze sboru „[...] ježto se dopustil různých trestných, nečestných, k ziskuchtivosti směřujících [sic!] a četníku nedůstojných poklesků [...] a poškodil tím plnou měrou dobrou pověst sboru.“²⁴¹ Dokument končí rozbořem naplnění skutkové podstaty jednotlivých činů. Je otázkou, zda byl kapitán Beyrodt, nebo kterýkoliv jiný četník (tedy nejspíš bez řádného právního vzdělání), schopen toto kvalifikovaně posoudit a zůstává záhadou, proč se ve spise nedochoval žádný doklad o informování vojenské prokuratury v této věci. Bohužel není v možnostech autora této diplomové práce posoudit, proč tento

²³⁹ Německé četníky napadli čeští vojáci zajišťující v letech 1918-19 pohraniční oblasti, stejně jako tyto československé vojáky napadali zfanatizovaní němečtí četníci zpravidla ve službách Německého Rakouska. Není mi znám případ, kdy by mimo tyto oblasti byl napaden německý četník. Tyto poznatky jsem načerpal studiem archivních fondů ve VÚA-VHA a NA (Divizní soud Praha a Zemské četnické velitelství Praha) a z rigorózní práce doktora Klečackého.

²⁴⁰ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, výslechový protokol se strážm. Opis konduitsní listiny strážm. Wolrába, bez č. j.

²⁴¹ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, Konečná zpráva disciplinárního referenta o výsledku disciplinárního šetření ze dne šestého července 1921, bez č. j.

případ nezkoumaly vojenské justiční úřady. Zvláštním se pak jeví, jak důstojníci disciplinární komise přemítají, zda činy strážmistra Wolrába naplňovaly skutkovou podstatu zločinu či přečinu. Dala by se za tím snad spatřovat snaha zbavit se četníka Wolrába, ale jak uvidíme na konci, motiv spočívá jinde a jednoduché vysvětlení postupu četnického aparátu chybí. Odpověď bychom snad našli velmi pečlivým studiem četnických a vojenských disciplinárních předpisů, jakož i vojenského práva v rozsahu, který leží mimo rámec této práce.

22. července se sešla disciplinární komise ve složení podplukovníka Bazaly jako předsedy komise, kapitána Berodta jako disciplinárního referenta, kapitána Josefa Povondry,²⁴² vrchního strážmistra Františka Hořánka a strážmistra Vojtěcha Čermáka. Obhájcem byl určen nadporučík Kamil Fontán. Před disciplinární komisí stanul strážmistr František Wolráb bez důvěrníků. Jednání proběhlo následovně: Disciplinární referent přednesl konečnou zprávu. Na rozkaz předsedy komise byly čteny výslechové protokoly a další materiály, k nimž dostal obviněný možnost se vyjádřit. Strážmistr Wolráb uváděl se hájil obdobně, jako předtím. Jelikož nikdo z členů disciplinárního výboru nežádal další vysvětlení, udělil předseda slovo obhájci. Na přání obhájce přečetli anonymní dopis. *„Obhajoba zní v tom směru, že skutková povaha trestních činů [následuje výčet, pozn.] nebyla zjištěna. Pouze disc. přestupek neoprávněného nošení zbraně a přivlastnění si charakteru strážmistra se připouští; tím ale nebylo dobré jméno četnictva v té míře poškozeno, že by obviněný měl býti ze sboru propuštěn. Pro případ, kdyby disc. komise uznala na propuštění navrhuje obhájce odročení líčení za účelem předvolání svědka Karla Funkeho k osobnímu výslechu. Po konečném návrhu disc. referenta a stručném náčrtku výsledku ústního jednání předsedou, pokračuje se k hlasování“. Vidíme, že jednání disciplinární komise probíhalo jako soudní řízení. „Disc. komise uznala, že skutková povaha trestního činu, který by příslušel do kompetenci [sic!] vojenského trestního soudu není dána. S většinou hlasů 3:2 usneseno, že strážmistr František Wolráb svým jednáním nepoškodil dobré jméno četnictva v té míře, že by na základě ustanovení § 22 bodu 6. zákona*

²⁴² K četnictvu nastoupil roku 1893. Později Josefa Povondru povýšili až na majora četnictva. Do dějin československé kriminalistiky vstoupil jako autor první četnické daktyloskopické sbírky a autor kriminalistické literatury. Společně s kapitánem Oldřichem Pinkasem napsal „Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů“ z roku 1922. V roce 1924 přidělen četnickému oddělení u poznávacího úřadu Policejního ředitelství v Praze, tedy na četnickém odborném kriminalistickém pracovišti.

o četnictvu měl býti propuštěn a má se tudíž ve sboru ponechati.“²⁴³ Pod podpisy členů komise následuje „*schvaluji!*“, datum 29. července a podpis generála Karla Vyčítala jako generálního velitele četnictva.

V korespondenci mezi četnickými velitelskými v době vyšetřování případu nalezneme i doklad poválečné bídy, která stále přetrvávala. Na dokumentu vyhotoveném 21. května 1921 na stanici v Petrohradě a zaslaném do Prachatic píše jeho autor kapitán Hájek: „[...] *Předkládám spis po výkonu tamního rozkazu s hlášením a prosbou za prominutí, že protokoly sepsané s členy Mužíkovy rodiny pro nedostatek inkoustu a světla psány býti musely tužkou.* [...]“²⁴⁴ I kdyby to byla výmluva, musela působit hodnověrně a můžeme ji tak pokládat za doklad poválečné bídy.

Strážmistr Ludvík Rozehnal

Odkaz k případu je ve složce T71/21 s případem strážmistra Wolrába na listu, kde podplukovník Šustr v zastoupení zemského četnického velitele nařizuje svolání disciplinární komise. Z druhé strany listu napsal podplukovník Bazala jako předseda disciplinární komise, že strážmistr Rozehnal „[...] *jest obviněn, že v opilství tupil českou národnost.* [...]“²⁴⁵ Kvůli tomu nařídil, aby výsledkem hlavních svědků byla činnost strážmistra Rozehнала vyšetřena tak, aby nevznikly pochybnosti a zjištěno, nakolik poškodil dobré jméno sboru. Dle konduktní listiny a dobrozdání okresní politické správy byl strážmistr Rozehnal „[...] *náchylný nemírnému pití* [...]“²⁴⁶ lehkovážný, zanedbával teoretické vzdělání a byl nespolehlivý. Vše mělo být prošetřeno a doloženo fakty i výpověďmi kolegů i bezprostředních nadřízených.

Z tabulky „*Disciplinární řízení*“, kterou vyhotovil exponovaný štábní četnický důstojník v Plzni vysvětluje, jak vše skončilo.²⁴⁷ Není úplně jasné, jaký mají

²⁴³ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, výslechový protokol se strážm. Protokol o závěrečném ústním přelíčení se strážm. Wolrábem ze dne 29. července 1921, bez č.j.

²⁴⁴ NA, f. ZČV, karton 1261, spis T71/21 strážm. František Wolráb, č.j. 217 a.d.

²⁴⁵ NA, f. ZČV, karton 1262, spis T71/21 strážmistr Ludvík Rozehnal „*K čís. j. 1675 a 4338 pob. Disciplinární komise pro mužstvo – svolání*“.

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ NA, f. GVC, karton 2, tabulka s nadpisem „Disciplinární řízení.“.

četníci na seznamu vztah k obvodu exponovaného štábního důstojníka. Někteří četníci na seznamu jsou dle dokumentu přiděleni v jeho obvodu, někteří však mimo tento obvod. Jedním z nich je i strážmistr Rozehnal, u něj je uvedeno, že je přidělen na stanici ve Stříbrné Skalici, oddělení číslo 20 a poznámka, že byl dnem 22. ledna 1921 propuštěn. K jeho propuštění došlo na základě rozhodnutí disciplinární komise.

Vrchní strážmistr Touš, strážmistři Pašek a Kloubský – T124/21

Vrchní strážmistr Vojtěch Touš a strážmistři Václav Pašek a Emanuel Kloubský eskortovali dne 25. listopadu 1921 „nebezpečného zločince a násilníka“²⁴⁸ Jana Šmejkal. Šmejkal četníkům ale v Jílovém uprchl a když jej dostihli, uprchl jim znovu, protože nepoužili zbraně. Událostí se musely zabývat vojenské justiční úřady – v dané fázi konkrétně prokuratura.

Archivní spis T124/21 obsahuje relativně malé množství materiálu – pár listů. Poskytuje však základní nástin události. Chronologicky prvním dochovaným dokumentem je lístek od Vojenského prokurátora v Praze,²⁴⁹ který sděluje Zemskému četnickému velitelství, že případ postoupil dle § 139 v. tr. ř. Funkcionáři vojenského prokurátora v Praze ke stíhání pro přečin dle § 242 v. tr. z.²⁵⁰ Brigádní soud v Praze potom rozsudkem ze dne 23. října 1922 četníky osvobodil.²⁵¹ Rozsudek se bohužel nedochoval. Naštěstí se ve spise nachází list,²⁵²

²⁴⁸ NA ČR, f. ZČV, karton 1263, spis T124/21, č. j. 16.800 pob., adresovaný MV ze dne 12. prosince 1922.

²⁴⁹ Toho času sídlil na Smíchově v Karlově ulici číslo 8 (Karlova ulice do roku 1923, dnes Holečkova vedoucí pod zahradou Kinských ke Klamovce).

²⁵⁰ § 242 popisuje porušení povinností ve službě strážní „menšího významu“, tedy méně závažná porušení povinností. Především v případě, že šlo „pouze“ o nedbalost, nebo nedopatření a zatčený nebyl obžalován ze zločinu, nýbrž méně závažného činu. Trest představovalo vězení v délce osmi dnů až jednoho měsíce, podle okolností případně až tři měsíce.

²⁵¹ NA ČR, f. ZČV, karton 1263, spis T124/21, č. j. 16.800 pob., adresovaný MV ze dne dvanáctého prosince 1922. Vrchní strážmistr Vojtěch Touš sloužil roku 1924 jako velitel stanice v Jílovém u Prahy, jak je uvedeno v HORKÝ, František: Příručka, schematismus a dislokace četnictva. Kroměříž: J. Gusek, 1924. s. 103.

²⁵² NA, f. ZČV, karton 1263, spis T124/21, č. j. 16800 pob.ad., list odeslaný ze ZČV v Praze 16. prosince 1922 Brigádnímu soudu v Praze.

který odkazuje na články v novinách, konkrétně Národní politice a Českém slově, jež případ popisují.

Zaměříme naši pozornost nejprve na obraz události ve večerním vydání Národní politiky z úterý dne 31. října 1922 v širším kontextu. Národní politika vycházela v letech 1883-1945. Vzešla z prostředí staročeského křídla Národní strany. Rychle se stala nejčtenějším českým listem, „[...] *který se však více než na hájení staročeské politické linie zaměřoval na svou komerční úspěšnost.*“²⁵³ Dokonce se stala koncem 19. a v první polovině 20. století komerčně nejúspěšnějším listem českých zemí.²⁵⁴ Staročeši definitivně o list přišli roku 1907, když redaktor Václav Beneš-Šumavský přestoupil k mladočechům a list byl oficiálně nazván nestranickým.²⁵⁵ Národní politika představovala deník silného národního (v čemž se nelišil od většiny tehdejšího tisku) a konzervativního ladění. Čtenáře listu bychom nejspíše našli mezi voliči Československé národní demokracie²⁵⁶ V období po první světové válce sledoval i zásobování věcmi nutnými k životu v rubrice „*Výživa a zásobování obyvatelstva*“. Národní politika vycházela dvakrát denně, jako ranní a večerní vydání.²⁵⁷ Národní politiku vydávalo vydavatelství „Politika“.²⁵⁸ Sídliila na Václavském náměstí č. 21 společně s redakcí deníku.

Ve zmíněném vydání Národní politiky v rubrice „Ze soudní síně“ nalezneme článek s nadpisem „Slasti četnického povolání.“ následujícího znění:

²⁵³ CIBULKA, Pavel: Národní strana. In: MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel a kol.: Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. 1. díl: 1861-1938. Brno: Doplněk, 2005. S. 122.

²⁵⁴ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a Petr ORSÁG: Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010. S. 21. Tamtéž na straně 39 se píše, že v polovině 30. let byl náklad velkých raníků ve všední den 10 000 (Lidové listy), 25 000 (České slovo) až 45 000 výtisků (Lidové noviny), ale Národní politika dosahovala 150 000. Večerníky mívaly obvykle o třetinu vyšší náklad. Večerní České slovo vycházelo ale ve více než půlmilionovém nákladu.

²⁵⁵ CIBULKA, Pavel: Národní strana. In: Politické strany 1861-1938. S. 118-122.

²⁵⁶ Vztah listu k Národní demokracii, není zcela jasný. Roku 1918 přešli mnozí staro- i mladočeši k České státoprávní demokracii, od roku 1919 zvané Československá národní demokracie. Ta disponovala Pražskou akciovou tiskárnou, v níž vycházely Národní listy. Národní listy představovaly hlavní stranický tisk národních demokratů. Kromě okolností vzniku listu by o určité náklonnosti listu k Národní demokracii mohl svědčit fakt, že národní demokracie oznamovala své schůze inzercí v tomto listě. Předpokládejme, že příslušníci Národní demokracie četli Národní politiku. List velmi silně hájil český jazyk a české, případně československé národní zájmy a sledoval německý nacionalismus (i domnělý). Tak ale činilo mnoho různých deníků.

²⁵⁷ Takto vycházela už před první světovou válkou, v jejím průběhu i po ní, jak je možné vyčíst z tiráže jednotlivých čísel. Už před válkou v neděli vycházela s přílohou.

²⁵⁸ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a Petr ORSÁG: Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010. S. 36.

„Povolání četnické není věru zavídněhodné. Když je nejhůř a nebezpečí největší, volá se četník. A ať si vede jakkoli, všem se nezachová, nehledě ovšem k postiženým pachatelům, jimž e přirozeně nezachová nikdy. Nezachová se ani svým představeným, ani obecnstvu. Použije-li např. zbraně a za prchajícím střílí, jest vyšterován, zda použil zbraně oprávněně, bylo-li to nezbytně nutné a mohl-li snad střelbou ještě někdo býti postižen, atd.

Obžalovaní 3 četníci strážmíři byli žalováni u soudu brigádního pro opačný delikt: že nepoužili zbraně.

Vina jejich spočívala dle názoru žaloby v tom, že zatknuvše jakéhosi vagabunda, o němž věděli z vlastní zkušenosti, že již byl trestán, nezabránili jeho dvojnásobnému útěku: jednou v polích, podruhé z domu pachatelova, rodinou obývaného.

Obhájce dr. Jaroslav Mellan, zástupce všech 3 obžalovaných, dovozoval v obšírné řeči nevinu. Jediný svědek, který přitěžuje obžalovaným, jest kapitán četnický, který učinil trestní oznámení. Toto oznámení stylisoval v Praze na základě úředního hlášení spolužalovaného vrchního četnického strážmistra. Na místě činu nebyl ani v době kritické, ani později.

Četníci naopak vedli si správně. Že pachatel dočasně unikl jich stíhání, jest náhodou, za niž neodpovídají, ježto dle zákona byli by se musili dopustiti povrchnosti, nedbalosti a nepoužití všech prostředků k postihu vedoucích, aby mohli býti odsouzeni. Soud také skutečně přikloniv se k vývodům obhájcovým všechny 3 obžalované sprosťil viny. Soudu předsedal kpt. dr. Špindler, žalobu vedl kpt. dr. Vaníček, obžalované hájil dr. Jar. Mellan.“²⁵⁹

Článek začíná nářkem nad četnickým povoláním. Četník je nepopulární nejen mezi zločinci, ale, jak se v článku dále píše, nesklidí ani dík představených a lidí, které chrání. Přitom musí snášet příkoří. V tomto případě vyšetřovaly četnické a justiční orgány použití zbraně, které se ostatně u četnictva vždy muselo zaznamenat do staniční služební knihy, kam se zaznamenávaly pochůzky, zvláštní služební úkony (eskortování vězňů, asistenční služba)²⁶⁰ a další informace.

²⁵⁹ Národní politika 31. října 1922, odpolední vydání

²⁶⁰ Četnická služba se dělila na obyčejnou a zvláštní. Zvláštní služba se vykonávala na vyzvání úřadu, velitelství či soudu (tak například soudy a státní zastupitelství žádaly písemnou výzvu o eskortování vězně). Podle: MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II: Československá republika (1918-1939)*. 1. vyd. Praha: Police History, 1999. s. 76-77.

Ačkoliv četníci požívali práv stráže vojenské i civilní podle § 13 zákona č. 299/1920 Sb. z. a n. o četnictvu, který jim umožňoval použít zbraň v různých případech,²⁶¹ přesto nadřazení použití zbraní pečlivě přezkoumávali.²⁶² V tomto případě mohly obě strany u soudu polemizovat se třetím bodem § 13.

Další zjištění přináší České slovo, jež fungovalo jako stranický tisk národních socialistů. Česká strana národně sociální vznikla roku 1897 a od té doby vycházelo mnoho jejích periodik (jako týdeníky či čtrnáctideníky). Prvním deníkem, který strana vydávala bylo České slovo, které vycházelo od roku 1907. Vlastnilo jej samostatné Vydavatelské družstvo Českého slova. Odpovědným redaktorem se stal Jiří Pichl (působil v letech 1907-1914, 1915, 1918-1919). Jako vydavatel byl uváděn Václav Jaroslav Klofáč. Deník tiskla Tiskárna národněsociálního dělnictva, kde měl rozhodující slovo Jaroslav Šalda.²⁶³ V prvních letech po válce zaznamenal tisk strany ohromný rozmach. Melantrich byl největším stranickým tiskařským podnikem v Československu.²⁶⁴ „*Původní národněsociální tiskařské družstvo, transformované zásluhou jeho ředitele Jaroslava Šaldy (1880–1965) ve významný vydavatelský podnik Melantrich, zaujalo vůči straně značně samostatnou pozici a během doby se dokonce vyvinula jistá závislost strany na Melantrichu. Posléze se ustálila praxe, podle níž vedení strany mělo k dispozici jako svůj tiskový orgán pouze ranní vydání Českého slova. Ústřední výkonný výbor totiž schvaloval šéfredaktora tohoto deníku. Na obsah ostatních tiskovin, které vydával Melantrich – deníky Večerní české slovo, později A-Zet, Telegraf, týdeníky Pražský ilustrovaný zpravodaj, Hvězda a další – a které se víceméně hlásily k národněsociální orientaci žádný vliv nemělo. J. Šalda sám se pokládal za člena strany a měl zájem na rozšiřování jejího vlivu, přestože*

²⁶¹ „Četník službu konající má zákonem stanovená práva stráže civilní i vojenské, ale smí, šetře předepsané opatrnosti, užití zbraně jen v těchto případech: 1. v případě nutné obrany, aby odvrátil násilný útok, jenž na něho byl učiněn nebo jímž se život jiné osoby ohrožuje; 2. nelze-li jinak překonat odpor, směřující k zmaření jeho služebního výkonu; 3. aby zamezil útěk nebezpečného zločince, jehož nemůže jiným způsobem zadržeti.“

²⁶² Ve fondu ZČV se dochovala řada kartonů 974-986 (tedy celkem dvanáct kartonů) o přešetřování použití zbraní četnictvem v letech 1904-1945. Stručně o prošetřování použití zbraní četnictvem pojednává v této práci kapitola „*Nástin dalších možností zkoumání kriminality četnictva*“.

²⁶³ SLÁDEK, Zdeněk: Československá národní demokracie. In: MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel a kol.: Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. 1. díl: 1861-1938. Brno: Doplněk, 2005, s. 405-406.

²⁶⁴ KONČELÍK, Jakub, ORSÁG, Petr a Pavel VEČEŘA: *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 36.

*zastával mnohdy odlišná stanoviska od jejího vedení. Melantrich byl ekonomicky velmi úspěšným podnikem, což mu umožňovalo financovat i některé ztrátové propagandistické a agitační akce strany.*²⁶⁵

V Českém slově na počátku listopadu 1922 zaznívá kritika doktora Kramáře, bolševiků i fašistů. Deník propaguje solidaritu (i peněžní sbírkou) s „*bratrským ruským lidem*“,²⁶⁶ který trpí hladomorem.²⁶⁷

V Českém slově otištěný článek „*Z ráje četníků*“²⁶⁸ hájí výkonné četnictvo²⁶⁹ a kritizuje „*staré*“²⁷⁰ a „*byrokratické*“ předpisy, které četník musí poslechnout. Četník prý není pánem své vůle. „*A běda četníkovi nejedná-li tak, jak mu mrtvá litera předpisu nařizuje.*“²⁷¹ Popis soudu autor zvládl v jednom krátkém odstavci (z celkem tří) a samotnou událost zvládne popsat jedním souvětím: „*Byli žalováni tři četniční strážmíři, protože prý nepoužili zbraně proti zatčenému, který jim utekl.*“²⁷² Obdobně jako v Národní politice hovoří o „*slastech četnických*“ a lituje četníky předvolané k soudu. Článek vyznívá poněkud překvapivě především ve svém závěru, protože připomíná svým obsahem časopis Četnický obzor²⁷³ vydávaný Bohumilem Mladým:

"

Z ráje četníků

Poukázali jsme již několikrát na velmi obtížné postavení a těžkou, zodpovědnou službu výkonného četnictva. Měli jsme příležitost také upozorniti veřejnost na tu okolnost, že výkon četnickovy služby vázán jest starými předpisy, které jej často donucují, proti jeho vnitřnímu přesvědčení k energickému výkonu.

²⁶⁵ SLÁDEK, Zdeněk: Československá národní demokracie. In: MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. 1. díl: 1861-1938*. Brno: Doplněk, 2005, s. 775.

²⁶⁶ České slovo z 1. listopadu 1922.

²⁶⁷ Mezi lety 1922 a 1923 zastával post odborného redaktora Vlasta Borek.

²⁶⁸ Článek „*Z ráje četníků*“ In: České slovo z 2. listopadu 1922, s. 3. Viz přílohu.

²⁶⁹ Výkonné četnictvo představují četníci, kteří vykonávají pochůzky a další bezpečnostní službu a jejich přímí velitelé.

²⁷⁰ Četnická služební instrukce, jak se jmenoval základní předpis upravující službu, byl platný od roku 1895. Věnoval se mnoha oblastem četnické služby. Více o instrukci v kapitole „*Právní systém a četnictvo, zákon o četnictvu a další předpisy.*“ v této práci.

²⁷¹ Článek „*Z ráje četníků*“ In: České slovo z 2. listopadu 1922, s. 3.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ Časopis Četnický obzor vydával bývalý četnický strážmistr Bohumil Mladý, který kritizoval poměry v četnickém sboru nejen prostřednictvím Četnického obzoru, ale i knih, které psal. Vadila mu podle jeho názoru přebujelá administrativa, velké množství správních důstojníků a špatná vybavenost četnictva. Více k působení Bohumila Mladého In: KOLÁŘ, Ondřej: „Soumrak četnictva“ – literární pramen k historii bezpečnostní služby v meziválečném Československu. In: *Historica olomucensia* 46. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2014.

A běda četníkovi, nejednal-li tak, jak mu mrtvá litera předpisu nařizuje. V zápětí stíhá jej udání, vyšetřování, soud a zkáza existence.

Charakteristický případ ze slastí četnických, byl nedávno předmětem jednání u brigádního soudu v Praze. Byli žalováni tři četniční strážmistři, protože prý nepoužili zbraně proti zatčenému, který jim utekl. Obhájci obžalovaných strážmistřů se sice podařilo přesvědčiti brigádní soud o jejich nevině a soud vynesl také rozsudek osvobozující, ale útrapy obžalovaných, spojené s vyšetřováním a soudem jim jistě nenahradí nikdo.

Tohoto případu by si měli zejména povšimnouti ti, kteří v našem četnictvu nevidí nic jiného, než nepřítel, aniž by uvážili, že četník není vždy pánem své vůle, a že výkon jeho služby mu diktuje ne jeho úsudek, ale byrokratický předpis. A proto celá veřejnost by měla společně s výkonným četnictvem usilovati o zdemokratisování četnických sborů, o odstranění rakušáckým duchem prosáklých četnických důstojníků a o občanskou rovnoprávnost výkonného²⁷⁴ četnictva.“²⁷⁵

K poslednímu souvětí článku nutno dodat tři poznámky. Jednak se četnictvo během revoluce roku 1918 stalo terčem fyzických i slovních útoků a předmětem sporů v souvislosti s jeho minulostí. Četníkům byla vyčítána příliš horlivá služba Rakousku, snad i snaha se za války obohatit. Míru „rakušáctví“ četníků těžko zjistit a posoudit, nebudeme se tím zde zabývat. Nelegální obohacování četníků za války po válce prošetřovaly vojenské soudy. Dochoval se menší počet spisů jednak ve fondech divisních soudů a Nejvyššího vojenského soudu a jednak v řadě trestních spisů četníků. Jedním takovým případem je případ strážmistra Tumlíře, který vyšetřovaly roku 1917 rakouské úřady.²⁷⁶ Zda skutečně pěstoval desítky kusů drůbeže, prodával upytlačené maso a jinak se obohacoval na úkor obce, ostatních lidí ve vsi či dokonce eráru nezjistíme. Velmi podrobně se dochoval případ vrchního strážmistra Čenka Křišťana, který můžeme studovat z dokumentů četnických²⁷⁷ a také dokumentů Divisního soudu v Praze a ze spisu

²⁷⁴ Do roku 1922 mohl být výkonným četnickým důstojníkem nejvýše kapitán. MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II: Československá republika (1918-1939)*. Praha: Police History, 1999, s. 100.

²⁷⁵ Článek „Z ráje četníků“ In: *České slovo* z 2. listopadu 1922, s. 3.

²⁷⁶ NA, f. ZČV, karton 1259, spis T22/1918, strážmistr Karel Tumlíř.

²⁷⁷ NA, f. ZČV, karton 1260, spis T1/1920.

Nejvyššího vojenského soudu v Praze.²⁷⁸ Kolik četníků skutečně zneužilo válečnou nouzi a přijalo úplatek, či se za války jinak nelegálně obohatilo nelze zjistit. V případě vrchního strážmistra Křišťana neměly tehdejší soudy dlouho jasno. Divisní soud v Plzni jej uznal vinným především z přijetí úplatku od řezníka²⁷⁹, konkrétně koňského masa a sádla. Obhájce vrchního strážmistra podal odvolání a zmateční stížnost k Nejvyššímu vojenskému soudu v Praze, který zmateční stížnosti vyhověl usnesením, ve kterém nařídil věc znovu projednat u soudu první stolice (takže se případ vrátil k Divisnímu soudu v Plzni). Ohledně odvolání odkázal na toto usnesení. Vojenský prokurátor v Plzni nakonec trestní stíhání zastavil, ale spisy ještě zůstaly u Krajského soudu v Plzni. Z toho lze usoudit, že zároveň s řízením u vojenských soudů, probíhal s vrchním strážmistrem ještě občanskoprávní proces u krajského soudu (snad o náhradu škody, kterou vrchní strážmistr někomu způsobil, nebo naopak vrchní strážmistr žaloval dotyčného pro urážku na cti).

Za druhé poválečné období chápeme jako dobu, kdy různé politické strany měly s četnictvem své záměry a vítězná koncepce byla pravděpodobně konzervativní, která organizaci a postavení četnictva příliš neměnila. Proti ní stálo více koncepcí, které se například neshodovaly v tom, jak velký vliv má mít armáda na četnictvo a zda má četnictvo být vojensky organizovaným sborem. I v otázce organizace četnictva a jeho vztahu k armádě Četnický obzor působil a usiloval o jeho demilitarizaci. Dlužno podotknout, že představy některých národních socialistů, jako například Hugo Bergmanna, měly blízko k názorům Bohumila Mladého a úsilí o demilitarizaci obecně zapadá do rétoriky národních socialistů již od konce 19. století.²⁸⁰ Za třetí dílce článku silně připomíná texty Bohumila Mladého, především kritikou důstojníků. Literatura Bohumila Mladého ale zpravidla kritizuje konkrétněji správní důstojníky. Rozdíl spočívá v tom, že v článku v Českém slově jsou kritizovány především „staré“, „byrokratické“ předpisy. Bohumil Mladý také kritizoval byrokracii a zastaralost, ale odsuzoval i některé moderní trendy, které by k byrokratizaci podle něj vedly.²⁸¹

²⁷⁸ Rozsudek Dtr40/20 divisního soudu se nedomáhal ve fondu Divisního soudu v Plzni, ale alespoň jako opis ve spisu nejvyššího vojenského soudu. VHA–VHU, f. Nejvyšší vojenský soud Praha 1918 – 1939, krabice číslo 10 z roku 1920, spis P519/20.

²⁷⁹ Četníci nesměli podle služebních instrukcí přijímat dary, aby nemohli být nařčeni z úplatnosti.

²⁸⁰ Tohoto názoru je Mgr. Ondřej Kolář, Ph.D.

²⁸¹ Konzultováno s Mgr. Ondřejem Kolářem, Ph.D.

V čísle Českého slova ze druhého listopadu otiskli mnoho zpráv se vztahem k četnictvu. Dozvídáme se, že Četnická záložna jako svépomocný podnik československého četnictva byla zapsána do obchodního rejstříku.²⁸² Na další straně nalezneme článek „*Vzácný lov četnictva roudnického*“²⁸³ o dopadení dvojce lupičů, z nichž jeden i vraždil. Zatkli je tři strážmistři z Roudnice nad Labem. Článek se zaměřil pouze na zloděje a práci četníků nijak nehodnotí. Na následující straně je článek o ženě, která svého bývalého muže zabila topůrkem od sekyry a četníci z Roudnice ji zatkli.²⁸⁴ Ti také zatkli porodní asistentku, která chtěla devatenáctileté dívce vyhnat plod z těla (řečeno současným jazykem provést potrat) pomocí různých lektvarů, čímž ji otrávila a doktoři jí už nemohli pomoci.²⁸⁵ Další zmínka o četnících je ve zprávě, že v Horní Sytové²⁸⁶ zatkli četníci nebezpečného muže, kterého předtím zadrželi lidé ze statku.²⁸⁷ Strana šest obsahuje zmínku o Odborovém sdružení stráže bezpečnosti, které těžce neslo, že vláda nevzala v potaz jejich požadavky.²⁸⁸ Následujícího dne je ještě ve večerním Českém slově uveřejněn článek „*Krvavý zápas s podloudníky dva četníci zavražděni*“.²⁸⁹ Dva četníky brutálně zavraždili pašeráci u hranice s Maďarskem. List věnoval druhého a třetího listopadu četníkům nebývale velkou pozornost. Můžeme jen spekulovat, zda měl v Roudnici nad Labem dopisovatele, nebo mu zprávy poskytlo samotné četnictvo.

Četnictvo, respektive jeho důstojníci a především generální velitel četnictva, dbalo na dobré jméno sboru. O vše jevílo zájem i Ministerstvo vnitra, které chtělo dostat zprávu od Zemského četnického velitelství i soudní spis k případu (Btr 313/22).

²⁸² Přijímala vklady na knížky i běžný úvěr a půjčovala peníze na směnky, cenné papíry a hypotéky. Vklady se zúčtovaly o 4,25 až 4,75 %. Půjčovat směla pouze svým členům. In: *České slovo* z 2. listopadu 1922, s. 3.

²⁸³ Dne 16. října 1922 strážmistři Luž, Strejcovský a Novák zatkli Ludvíka Medáčka a Karla Diskautu. Podle *České slovo* z 2. listopadu 1922, s. 4.

²⁸⁴ *České slovo* z 2. listopadu 1922, s. 5.

²⁸⁵ *České slovo* z 2. listopadu 1922, s. 5.

²⁸⁶ Zřejmě Horní Sytová dnes v okrese Semily.

²⁸⁷ *České slovo* z 2. listopadu 1922, s. 5.

²⁸⁸ *České slovo* z 2. listopadu 1922, s. 6.

²⁸⁹ Krvavý zápas s podloudníky dva četníci zavražděni. *České slovo* z 3. listopadu 1922, s. 6.

Kriminalita četnických důstojníků v trestním rejstříku

Kriminalita četnických důstojníků znamená výzvu především z heuristického hlediska, jelikož chybí uspořádané prameny, které by poskytovaly podrobné informace (soudní spisy nejsou dochovány kompletně). Přesto vyšel alespoň článek o kázeňských záležitostech četnictva odborný článek. Jeho autoři se zabývají obdobím mezi lety 1921 – 1930. Článek pojednává o působení Generálního velitele četnictva a činnosti disciplinárních výborů pro nižší a vyšší důstojníky. Popisuje například zajímavý spor pobočníka GVČ podplukovníka Františka Horkého a podplukovníka Josefa Ježka (později dosáhl hodnosti generála a funkce Generálního velitele četnictva). Pplk. Ježka, který v době po převratu dohlížel na spisovou rozluku rakouského a československého četnictva nařkl pplk. Horký z toho, že mu chtěl uškodit dopsáním rukopisné poznámky do jeho služebních záznamů. Pplk. Ježek skutečně dopsal do spisu pplk. Horkého německy poznámku o tom, že jej v krátké přeložili z Prahy do Vídně a zpět. Není zcela jasné, jak mohl tímto pplk. Ježek způsobit nějakou škodu, ale pplk. Horkému již předtím okolí vyčítalo, že přesazení dosáhl protekcí. Mezi oběma podplukovníky proběhl soudní spor. V jiném případě tisk naznačoval, že Generální velitel četnictva generál Vyčítal zprostředkoval jakousi finanční transakci pro svého někdejšího spolužáka z měšťanské školy.²⁹⁰

Zvláštním pramenem ke kriminalitě četnictva je trestní rejstřík důstojníků.²⁹¹ V této knize, která byla vedena v kanceláři Generálního velitele četnictva, jsou sepsány delikty i vážnější činy. Kniha jako pramen je velmi užitečná, jelikož nabízí přehled činů a můžeme se domnívat, že od roku 1921 je kompletní. Hlavní důvod tkví ve skutečnosti, že do knihy zaznamenávali veškeré delikty, tedy takové činy, které potrestal Generální velitel četnictva nebo Zemské četnické velitelství pro Čechy v Praze alespoň písemnou důtkou. Za nejstarší zaznamenaný delikt obdržel 22. listopadu 1920 důtku Jan Janovský (tehdy

²⁹⁰ BARTEČKOVÁ, Ivana a Ondřej KOLÁŘ. Kázeňské záležitosti četnických důstojníků v agendě Generálního velitelství četnictva ve dvacátých letech 20.století. *Historica olomucensia*. 2013, č. 45, s. 141-151.

²⁹¹ NA ČR, fond GVČ, inv.č.5, „*Trestní rejstřík důstojníků z l. 1921 – 39*“. Kniha se skládá z listů spojených provázky, později svázána a opatřena krásnou pečeti GVČ z červeného vosku, na které je vyobrazen český lev.

v hodnosti nadporučíka v účtárně polního četnictva pro východní Slovensko a Podkarpatskou Rus, pravděpodobně v Košicích), ale delikt zřejmě byl zapsán zpětně. Prvním zapsaným záznamem je totiž případ kapitána Beneše, který obdržel důtku 15. června 1921. Do knihy jsou zapisováni i důstojníci účetní, což je dalším důvodem k tomu, abychom předpokládali, že kniha dokumentuje všechny trestné činy četnických důstojníků. Není v ní ale ani jediný záznam důstojníka jiné služby, než účetní (tedy intendantstva, justiční služby a zdravotnictva), příslušníků těchto služeb, ale nebyly v československém četnictvu ani dvě desítky.²⁹²

Jednotlivé listy byly vedeny podle jména a příjmení. Z obsahu se podle kolonek dozvíme v jaké hodnosti a zařazení byl obviněný potrestán, stručný popis činu, který spáchal, druh a výměr trestu, kdo uložil trest, den, kdy provinilec nastoupil trest a zda byl odpykán (důtku vyhlášena), případně kým a jak dalece byl prominut. Někdy je též dopsáno, kdy byl trest vymazán a kdy provinivší se důstojník odešel do důchodu (a ve kterém výnosu MV informaci uveřejnili).

Jednotlivé případy kriminality důstojníků

Major Josef Gaube²⁹³

„*Nedbal předpisů pro uveřejňování oprav tiskem vydaných a nevyčkal vyžádaného rozhodnutí gen. vel. četn., uveřejnil v „Četnickém obzoru“²⁹⁴ samovolně opravu.*“ Trest deset dní jednoduchého domácího vězení uložil GVČ. Major Gaube nastoupil trest třetího listopadu 1921. Pod záznamem je poznámka „*Pensionován*“, ale v hodnosti podplukovníka sloužil u četnictva ještě roku 1924.²⁹⁵ Major Josef Gaube nesloužil ve sledovaném období v Praze, v práci jeho případ ponechávám pro příklad.

Kapitán účetní Heřman Sluka²⁹⁶

²⁹² Tabulka stav četnictva v rep. Československé v roce 1931. In: Statistická příručka republiky Československé IV. Praha: Státní úřad statistický, 1932. Str. 411.

²⁹³ NA ČR, fond GVČ, inv.č.5, „*Trestní rejstřík důstojníků z l. 1921 – 39*“, s. 1.

²⁹⁴ O četnickém obzoru více v případě T124/21 popsáném v této práci.

²⁹⁵ NA, f. GVČ, karton 113, osobní kvalifikační listina majora Josefa Gaubeho.

²⁹⁶ NA ČR, fond GVČ, inv.č.5, *Trestní rejstřík důstojníků z l. 1921-39*, s. 6.

„Rozesílal nevhodné obchodní nabídky jako věc úřední nedbaje zem.čeln.velitelstvím mu věci učiněné výtky“. Jako trest obdržel od GVC pět dní jednoduchého domácího vězení. Trest nastoupil 20. února 1922. Kapitán účetní služby Heřman Sluka v té době sloužil jako přednosta účetní skupiny v Karlových Varech.²⁹⁷ Po téměř po celou dobu služby měl vynikající hodnocení a krátký čas po tomto poklesku získal hodnost štábního kapitána účetní služby.²⁹⁸ Jeho kariéra nezaznamenala žádné újmy. Uvádím zde jeho případ pouze pro zajímavost, jako příklad přestupku důstojníka služeb. Stejný případ by se ale mohl stát například i v účetní skupině Praha.

Kapitán Ludvík Beneš²⁹⁹

„Užíval jako instruktor v hodnostní škole³⁰⁰ neslušných výrazů, které musely vyvolati kritiku a nepříznivé posuzování ze strany podřízených.“ 15. června byla vyhlášena písemná důtka GVC. Případ se nejspíš stal v Praze, protože u ZČV pro Čechy probíhala výuka v hodnostní škole v Praze.

²⁹⁷ Tam sloužil od 1.5.1919 do 9.7.1929, později byl přeložen do Plzně a nakonec do Užhorodu. 14.9.1929 byl dán do trvalé výslužby. Celkem sloužil 29 let, 8 měsíců a 7 dní. Podle NA, f. GVC, karta 161, osobní kvalifikační listina štábního kapitána účetního Heřmana Sluky.

²⁹⁸ NA, f. GVC, karta 161, osobní kvalifikační listina štábního kapitána účetního Heřmana Sluky.

²⁹⁹ Tamtéž, S.37.

³⁰⁰ Snad je míněna škola pro výcvik výkonných důstojníků. Více informací In: MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II: Československá republika (1918 – 1939)*. 1. vyd. Praha: Police History, 1999. Str. 69.

Nástin dalších možností zkoumání kriminality četnictva

Tato práce přes snahu autora nevyčerpala veškeré možnosti zkoumání tématu. Neustále se objevovaly nové prameny, některé vyžadují i velmi zvláštní přístup. Zde si je představíme.

V první řadě musím konstatovat, že četníci v občanskoprávním řízení podléhali občanským soudům. Četník mohl být žalován v občanskoprávním řízení o náhradu škody, a to i v případě, že náhrada škody nebyla přiznána vojenským soudem. Existuje i možnost, že zároveň probíhalo řízení u vojenského trestního soudu a občanského soudu. Několik případů známe z judikátů k zákonu 299/1920 Sb.z. a n. o četnictvu. Například roku 1922 rozhodl Nejvyšší soud Československé republiky, že žalobci nenáleží možnost žalovat četníka, který mu zastřelil psa. Četník si totiž myslel, že pes má vzteklinu. Četník jednal ve službě jako úřední osoba a jako takový nemůže být za svůj služební výkon žalován (tedy nemůže s ním být vedeno občanskoprávní řízení), ani v případě, že by překročil meze své působnosti. Pes sice vzteklinu neměl, ale i svědek potvrdil, že četníkovu podezření bylo důvodné a ten tak nebyl potrestán ani disciplinární komisí. Jistý občanský soud ve věci rozhodl, možná nařídil náhradu škody, ale Nejvyšší soud, jako soud odvolací zamítl věc jako zmatečnou, žalobu odmítl a rozhodl, že není možné četníka v dané věci vůbec žalovat.³⁰¹

Další dva judikáty k tomuto zákonu také náležejí do dvacátých let. Popisují situaci, kdy četník střílel z jedoucího vozidla (proti předpisům), poté vystoupil a střílel po lidech, které považoval za pachatele, či útočníky³⁰² a situaci, kdy četnická hlídka na Slovensku chtěla zastavit muže směřujícího do nevěstince, kterého považovala za nebezpečného zločince, když muž během dotazování hlídky začal utíkat, četníci po něm několikrát vystřelili. Zranili ho a následně zemřel na otravu krve.³⁰³

³⁰¹ Judikát č. 1641, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 1922, R I 484/22. Judikát dávám do přílohy práce.

³⁰² Judikát č. 7159, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1927, R I 483/27.

³⁰³ Judikát č. 9187, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. září 1929, Rv I 681/28.

Významný pramen znamenají též spisy s vyšetřováním a posuzováním jednotlivých případů použití zbraně četnictvem dochované v řadě spisů označených písmenem Z. Mezi nimi nacházíme jak méně závažné případy použití zbraně, tak i ty nejzávažnější, které dopadly tragicky. V mnoha případech četník (či voják četníkům asistující) užil zbraně oprávněně, což vojenské justiční úřady a nadřízení konkrétních četníků uznali po seriózním vyšetřování. Častou přílohou těchto spisů jsou i plánky míst činu pečlivě narýsované a nakreslené. Řada spisů pravděpodobně vůbec neobsahuje přezkoumávání použití chladných zbraní (bodáků, šavlí) četnictvem, alespoň pro období 1918 – 1921.

Na území zkoumaném v této práci se dochovaly čtyři případy použití zbraně četnictvem, které byly následně takto vyšetřovány.³⁰⁴

Stále existuje určitá možnost provést orálněhistorickou studii ohledně vnímání četnictva veřejností, která se mi nezdála vhodná pro mou práci. Významný pramen také představují knižně vydané paměti, tedy memoárová literatura. Musím smutně konstatovat, že knižně vydaných pamětí četníků je velmi málo a nevím o žádném deníku. Za nejlepší pro poznání života četníka ve třicátých letech dvacátého století považuji vzpomínky Františka Fary.³⁰⁵ Více memoárové literatury příslušníků prvorepublikových bezpečnostních složek vydalo nakladatelství Codyprint.³⁰⁶ Objevení deníků či sepsaných vzpomínek příslušníků sboru i jejich blízkých by významně přispělo k prozkoumání a zhodnocení každodennosti života četníků i jejich blízkých a interakce s jejich okolím.

³⁰⁴ NA, f. ZČV, karton 997, spisy Z14/20, Z27/20, Z2/21, Z36/21.

³⁰⁵ FARA, František. *Četnické vzpomínky*. Praha: Codyprint, 2002.

³⁰⁶ Toto nakladatelství vydalo zajímavé vzpomínky příslušníka finanční stráže. Nabízejí příběhy ze života na Pokarpatské Rusi. Autor popisuje mnoho různých poklesků a trestných činů. NEVYHOŠTĚNÝ, Josef. *Financem na Podkarpatské Rusi*. Upravil a poznámkami opatřil Radan Lášek. Praha: Codyprint, 2002.

Statistika

Před uzavřením práce je namístě kriminalitu četnictva shrnout jako problém vyjádřitelný statisticky. Statistiku kriminality četnictva uveřejňoval Státní úřad statistický. Statistika nám umožní porovnat kriminalitu civilních osob, vojáků a četníků za předpokladu, že data podrobíme kritickým úvahám.

Z údajů v první řadě vyplývá, že počet četníků rostl. V prvních letech po vzniku RČS ale četnický sbor neustále procházel personální proměnou. Četníci odcházeli dobrovolně, dokonce i bez povolení i nedobrovolně. Zároveň četnictvo často posilovala armáda. Pro nedostatek mužů roku 1918 téměř nebyly zřizovány nové četnické stanice, a pokud tak prozatímní, kde jeden četník dostal k dispozici jednotku místních sokolů.³⁰⁷ Výpomocní a náhradní četníci zařazení k četnictvu znamenali v letech 1918 – 1919 potencionální problém pro kázeň v četnictvu. Náhradní četníci vykonávali svou vojenskou službu a k četnictvu byli převedeni od armády, podobně, jako četníci, převedení pod armádu tvořili polní četnictvo. V jejich řadách sloužili také četníci ve výslužbě, na které se však stále vztahovala branná povinnost. V průběhu války se stali nenahraditelnou součástí sboru a po jejím skončení museli sloužit dál. I když mnoho mužů vojenská správa demobilizovala, mnozí museli sloužit dál (včetně náhradních četníků). Přes učiněná opatření k propuštění náhradních četníků (ve věku 18, 19 a nad 37 let) do 20. prosince 1918 sloužilo stále mnoho náhradních četníků dál. S daným stavem někteří nesouhlasili, samovolně odcházeli, neposlouchali rozkazů ani zákonů. Takoví náhradní četníci si snažili službu všemožně ulehčit, obohatit se a dosáhnout odeslání ke své mateřské jednotce, kde by byli propuštěni.³⁰⁸ Nelichotivou charakteristiku náhradních četníků nalezneme v hlášení velitele četnického oddělení v Plzni:

„Vždy více vidím, že náhradní četníci špatnou náhradou za četníky z povolání jsou, jsou i mezi nimi výjimky, celkově však to jest element nespolehlivý, dokonce rozvratný. Dokud byla válka a oni před nebezpečím smrti jaksi schováni

³⁰⁷ KLEČACKÝ, Martin: Převzetí rakouského četnictva československým státem 1918 – 1919. Rigorózní práce na Ústavu českých dějin na FF University Karlovy obhájená roku 2011, s. 123.

³⁰⁸ KLEČACKÝ, Martin: Převzetí rakouského četnictva československým státem 1918 – 1919. Rigorózní práce na Ústavu českých dějin na FF University Karlovy obhájená roku 2011, s. 94-96.

byli, bylo možno s nimi vyjít; od převratu ale chovají se po většině indolentně [netečně, líně – pozn. PhDr. Martina Klečackého], kazí mi četníky, z nichž někteří mladí lidé jejich vlivu podléhají.“³⁰⁹

Našly se i výjimky. Někteří žádali o ponechání u četnictva z existenčních důvodů. V průběhu prvního pololetí 1919 tak byli všichni náhradní četníci buď propuštěni, nebo prezentováni jako četníci na zkoušku.³¹⁰

Výpomocné četníky přijímalo četnictvo na základě rozkazu z 21. listopadu 1919. V souladu s tímto rozkazem samotné četnické stanice přijímaly vhodné adepty z řad vojska k výpomocné službě. Zemské vojenské velitelství v Praze vyšlo vstříc četnictvu a vydalo následujícího dne rozkaz, který umožnil, aby vojáci mohli odcházet do výpomocné četnické služby i s výzbrojí a výstrojí. Do výpomocné služby k četnictvu v Čechách do ledna 1919 nastoupilo 692 výpomocných četníků z toho 40 k oddělení číslo 20. Výpomocní četníci představovali také rizikovou skupinu.³¹¹ Také oni navíc psali stížnosti, zpravidla na výši žoldu. Skutečně totiž pobírali nižší žold, než četníci na zkoušku.³¹²

Stav jednotlivých ZČV v polovině března 1919³¹³					
ZČV	Četníků z povolání	Četníků na zkoušku	Četníků náhradních	Výpomocných sil	celkem
Praha	2 537	1 794	514	512	5 357
Opava	499	289	7	23	818
Brno	1 307	777	20	559	2 663
Bratislava	407	214	69	648	1 338

Předpokládám, že mezi počtem četníků a kriminalitou četnictva existuje nepřímá úměra. Dále předpokládám, že v krizových obdobích (1918 – 1920) a v obdobích, kdy došlo k velkým náborům a tedy i skokovému navýšení počtu

³⁰⁹ Citace převzata z KLEČACKÝ, Martin: Převzetí rakouského četnictva československým státem 1918 – 1919. Rigorózní práce na Ústavu českých dějin na FF University Karlovy obhájená roku 2011, s. 94-96.

³¹⁰ Tamtéž, s. 94-96.

³¹¹ Například případ výpomocného četníka Josefa Šaška, který v době, kdy se léčil v lázních pašoval s kumpány tabák, ačkoliv zřejmě pouze pro vlastní spotřebu. NA, f. ZČV, karton 1260, spis T84/20 výpom.čet. Josef Šašek.

³¹² KLEČACKÝ, Martin: Převzetí rakouského četnictva československým státem 1918-1919. Rigorózní práce na Ústavu českých dějin na FF University Karlovy obhájená roku 2011, s. 96-100.

³¹³ Tabulka převzata z BOHATA, Ivan. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 22.

četníků, byly snižovány nároky na schopnosti a charakter uchazečů. Četníci přijatí na zkoušku tedy neprocházeli tak přísným výběrem a zkoušením.

Konečně gážísté mimo hodnostní třídy (později termín upraven na „*služební třídy*“) byli hodnoceni shovívavěji (Výjimkou jsou případy německých četníků superarbitrovaných ve 20. letech ze zdravotních důvodů).³¹⁴ Pro zajímavost uvádím, že u ZČV Čechy sloužilo roku 1921 v lednu 52 legionářů.³¹⁵ Sbor se tedy skládal převážně z četníků převzatých z rakouského četnictva. Ve sledovaném období zahynulo ve službě na celém území RČS minimálně 34 četníků (ale zřejmě žádný policista), většina z nich na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Mnoho z nich padlo v boji proti maďarské armádě. V ve sledovaném období a na sledovaném území zemřeli ve službě dva četníci.³¹⁶

V následujících tabulkách se budu snažit vyjádřit kriminalitu četnictva statisticky. Přesnějšími údaji disponujeme až pro pozdější léta, sledované období je ale zcela klíčové pro československý stát a další směřování jeho četnictva. Pro rok 1918 jsem nenalezl žádné potřebné údaje, přesto jejich existenci nemohu vyloučit.

Pokud nebude řečeno jinak (prostřednictvím poznámky pod čarou), budou veškeré údaje přejaty ze statistických příruček (ročenek) vydaných Státním úřadem statistickým v letech 1920-1937. Při výpočtu procent uvádím výsledek zaokrouhlený na dvě desetinná místa.

Celkový počet četníků odsouzených brigádními a divisními soudy				
Rok	Počet četníků odsouzených brigádními soudy	Počet četníků odsouzených divisními soudy	Celkový počet odsouzených četníků	Celkový počet četníků
1919	-	-	-	11 030
1920	23	3	26	11 707
1921	78	13	92	12 987
1922	176	46	222	13 385
1923	151	48	199	13 258
1924	150	62	212	-

³¹⁴ Při superarbitračních řízeních v jejich případě mnohdy docházelo k úmyslné manipulaci. Superarbitrace zde sloužily jako nástroj k odstranění německých četníků a jejich přeložení do důchodu. Více KLEČACKÝ, Martin: *Převzetí rakouského státního četnictva československým státem 1918 – 1919*. kapitola 3.1 Události března 1919 a jejich důsledky.

³¹⁵ NA ČR, f. ZČV, karton 90, č.j. 54 p.k., všelegionářský sjezd-účast četnictva.

³¹⁶ Databáze padlých četníků se nachází na stránkách <http://padli.muzeumpolicie.cz/>. [kontrolováno 25.7.2016]

1925	122/121	44	166/165 ³¹⁷	-
1926	91	32	123	-
1927	96	30	126	12 190
1928	64	25	89	12 346 ³¹⁸

Počet četníků odsouzených v Čechách			
Rok	Počet četníků odsouzených brigádními / divisními soudy	Procento četníků odsouzených brigádními / divisními soudy / celkem z celkového počtu četníků	Celkový počet četníků v Čechách
1919	-	-	4 842 (3 877 ³¹⁹ , 3 362 ³²⁰ , 5 357 ³²¹)
1920	6 / 3	0,13 / 0,06 / 0,19 %	4 660 ³²²
1921	19 / 8	-	-
1922	30 / 16	-	-
1923	-	-	5 162

V následující tabulce se pokusím o kvantitativní zhodnocení kriminality vojáků. Ke zjištění přesného počtu vojáků ve zkoumaném období a na zkoumaném území by bylo třeba provést archivní výzkum. Takto se musím spokojit s dílčími údaji uvedenými v literatuře. Ročenky Státního úřadu statistického i další zdroje například na internetu³²³ si vystačí pro dvacátá léta s počtem 150 000 vojáků,³²⁴ případně 150 000 vojáků v tzv. zimním stavu (od prvního října do 31. března) a 90 000 v tzv. letním stavu (od prvního dubna do 30. září).³²⁵ Tyto počty jsou však pouze plánovaný (tedy tabulkový) mírový stav a

³¹⁷ Zde se liší údaje statistické ročenky z roku 1925 a statistické příručky z roku 1932.

³¹⁸ Takový byl „systemisovaný“, čili tabulkový stav četnictva podle Statistické ročenky Republiky československé. Praha: Státní úřad statistický, 1934.

³¹⁹ Převzato z KLEČÁČKÝ, Martin: *Převzetí rakouského četnictva československým státem 1918 – 1919*. Rigorózní práce na Ústavu českých dějin na FF University Karlovy obhájená roku 2011. s. 59.

³²⁰ K 15. Lednu 1919. Převzato z BOHATA, Ivan. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 21.

³²¹ V polovině března 1919. Převzato z BOHATA, Ivan. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 22.

³²² V červenci 1920. Převzato z BOHATA, Ivan. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978, s. 32.

³²³ PROCHÁZKA, Zdeněk a kol.. *Vojenské dějiny Československa III (1918 – 1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 104. a dále Československá armáda. *Wikipedia.org* [online, kontrolováno 25.7.2016]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ceskoslovensk%C3%A1_arm%C3%A1da#Vznik_arm.C3.A1dy_1918.E2.80.931920

³²⁴ Podle § 1. zákona č. 196/1920 Sb. z. a n. jímž se stanoví početný [sic!] mírový mírový stav československého vojska.

³²⁵ Plánované početní stavy čs. armády v míru a ve válce. *Armada.vojenstvi.cz* [online, kontrolováno 25.7.2016]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/cisla/5.htm>

jejich přesné dodržení nepovažuji za reálné. Vždyť samotný zákon č. 176/1924 připouští za určitých podmínek možnost dočasného překročení početního stavu.

Počet vojáků odsouzených brigádními a divisními soudy				
Rok	Celkový počet odsouzených vojáků v Čechách	Celkový počet odsouzených vojáků v RČS	Celkový počet vojáků v RČS	Procento odsouzených z celkového počtu vojáků v RČS
1919	-	-	234 648 ³²⁶	-
1920	3 662	11 356	150 000	7,57 %
1921	4 623	10 776	150 000	7,18 %
1922	7 874	21 433	150 000	14,29 %
1923	-	17 005	150 000	11,34 %
1924	-	11 800	150 000 / 90 000	7,87 % / 13,11 %

V roce 1920 tak z celkového počtu 11 489 osob odsouzených vojenskými soudy představovalo 99,43 % vojáky, 0,08 % četníky a zbylých 0,49 % civilisty potrestané pro trestné činy v pravomoci vojenských soudů. Z toho můžeme jasně vidět, že kriminalita vojenských osob byla výrazně vyšší, než kriminalita četníků. Věřím tomu i navzdory faktu, že drtivou většinu trestních případů vojáků pravděpodobně představovalo neuposlechnutí povolávacího rozkazu (dle § 50 branného zákona). Vojáci z povolání páchali kriminalitu jistě odlišnou od kriminality branců.

Vzhledem k příslušnosti civilních osob k vojenským trestním soudům pouze pro určité delikty se nedá z počtu civilistů odsouzených vojenskými soudy usoudit prakticky nic.

Na závěr se podíváme na kriminalitu civilních obyvatel. V tabulce uvádím počet všech souzených osob. Pro lepší pochopení statistiky by bylo dobré zjistit průměrnou rychlost, s jakou soudy určité stolice vedly soudní řízení.

V úvodu ke statistice trestního soudnictví Státní úřad statistický upozorňoval: „*Pokud jde o delikty majetkové, dlužno připomenouti, že pokles valuty a vzrůst hodnoty movitého majetku způsobil – mimo jiné příčiny – nápadný vzestup zločinů*

Podle § 1. zákona č. 176/1924 Sb. z. a n. jímž se stanoví mírový počet československého vojska na dobu od 1. října 1924 do 30. září 1927.

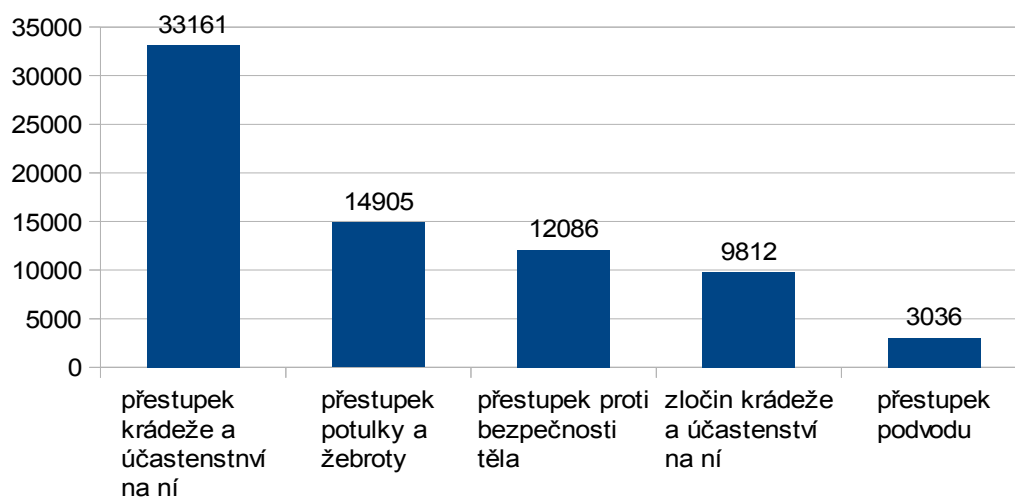
³²⁶ PROCHÁZKA, Zdeněk a kol.. *Vojenské dějiny Československa III (1918 – 1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 62.

*proti bezpečnosti majetku, neboť začasť bylo nutno souditi jako zločin např. krádež menšího předmětu, která před válkou byla by posuzována jen jako přestupek. Ovšem přibýlo po válce i skutečně p ř e s t u p k ů proti bezpečnosti majetku.,,*³²⁷

Počet osob souzených v trestních věcech okresními a sborovými soudy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku o nichž byl vydán rozsudek (i osvobozující)			
Rok	Počet osob souzených okresními soudy	Počet osob souzených sborovými soudy jako soudy 1. stolice	Celkový počet obyvatel českých zemí
1910	-	-	10 148 768
1912	253 069	14 201	-
1914	229 081	12 858	-
1918	154 287	21 325	-
1919	187 058	24 675	-
1920	213 004	37 307	-
1921	230 645	55 584	10 005 734
1922	252 693	42 314	-
1923	245 774	-	-
1924	230 661	-	-
1925	232 831	40 297	-
1926	239 325	38 700	-
1927	240 975	40 652	-
1928	239 506	41 136	-

Následující graf vyjadřuje nejčastější trestné činy, které soudily civilní (nevojenské) trestní soudy v Čechách. Jak můžeme vidět, roku 1922 patří mezi pět nejběžnějších činů pouze zločin krádeže, všechny ostatní činy jsou přestupky.

³²⁷ Statistická příručka Republiky československé II. Praha: Státní úřad statistický, 1925, s. 331.

Následující tabulka představuje přehled dochovaných trestních spisů ve fondu ZČV Praha.

Počet dochovaných trestních spisů ve fondu ZČV Praha	
Rok	Počet spisů (podle inventáře)
1918	pouze výběr spisů, které se staly do října 1918
1919	pravděpodobně více než 108 ³²⁸
1920	129
1921	142
1922	216
1923	166
1924	128
1925	143
1926	122
1927	126
1928	97
1929	114
1930	116
1931	126
1932	98
1933	88
1934	128
1935	116
1936	104
1937	112

³²⁸ Nedochovaly se všechny spisy. Odhad učiněn podle nejvyššího dochovaného čísla trestního spisu v kartonu 1260.

Provedl jsem úplnou analýzu kartonu trestních spisů z roku 1920.³²⁹ Z té vychází že z celkového počtu 129 složek s trestními spisy jich 34 chybí. Dvakrát se vyskytuje číslo složky T82/20 ale jedná se o dva rozdílné případy. Dochovaný počet složek činí 96.³³⁰ Pro dva jednotlivce existují dvě složky (složky T89/20 a T117/20 na strážmistra Aloise Rusa a složky T93/20 a T125/20 na vrchního strážmistra Karla Šrůtku). Obsah alespoň jedné složky putoval k ZČV na Slovensku a zřejmě další dvě k ZČV ve Slezsku (zůstala pouze obálka složky bez obsahu, nebo část obsahu). Celkový počet podezřelých osob, kvůli kterým byla složka vedena činí 102,³³¹ nepočítaje v to skupinu pachatelů vedenou praporčíkem. V osmi případech se objevuje dvojice pachatelů, v jednom případě skupina více pachatelů vedených praporčíkem. Z analýzy vyplývají zjištění, která jsou velice zajímavá, ale bohužel (vzhledem k tomu, že mnoho složek chybí) ne zcela věrohodná.³³² Přesto nezavrhneme zcela následující zjištění: 1. Ze 102 podezřelých jich 51 tvoří strážmistři, 30 vrchní strážmistři, 10 četníci na zkoušku, 8 závodčí, 2 výpomocní četníci a 1 náhradní četník (původně náhradního četníka Josefa Pokorného-T13/20 počítám mezi závodčí).

V kartonu 1260 se nachází ještě následující výběr amnestovaných spisů z roku 1919:

T17/19 strážm. Breitfelder a Schlosser

T31/19 vrch. strážm. Václav Heilek

T43/19 strážm. Antonín Urban

T84/19 vrch. strážm. Josef Robejšek

T90/19 vrch. strážm. Josef Mrnka

T101/19 vrch. strážm. Václav Štogr

T108/19 vrch. strážm. Rudolf Trojan+čet.na zk. Vladimír Hořejší

³²⁹ NA ČR, f. ZČV, karton 1263.

³³⁰ Pravděpodobný původní počet 129 - 34 chybějících + 1 jedna špatně očíslovaná = 96 složek v kartonu.

³³¹ 94 případů s jedním podezřelým a osm případů se dvěma podzřelými, nepočítaje v to skupinu vedenou strážmistrem.

³³² Domnívám se, že v následujících kartonech je situace lepší a věřím, že některý z následujících roků, který se dochoval třeba kompletně nabízí možnost zpracovat spolehlivější kvantitativní rozbor.

Shrnutí a analýza získaných poznatků

Jak jsme si ukázali v předchozí kapitole (při pohledu na seznam případů), struktura kriminality četníků v Praze byla jiná, než ve zbytku Čech a předpokládejme, že zcela odlišná od zbylých zemí Československé republiky. Proto se lišila kriminalita četníků v Praze, na Moravě, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi. Doklady o hrstce nejzávažnějších činů jako znásilnění, zabití a vraždy, nalezneme v archivních soudních spisech. Odehrávají se na Moravě a především na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Většinu činů v rámci RČS ale představovaly přečiny proti bezpečnosti cti (urážky civilistů, jiných četníků...), porušení subordinace (nepatřičné chování vůči nadřízenému), opuštění stanice, opilství ve službě i mimo ni, dělání dluhů, přijímání darů (a úplatků), nesprávné nošení výstroje (nebyli oblečeni a vybaveni podle předpisu, což nadřízení sledovali a trestali domácím vězením), drobné krádeže (které mezi vojáky základní služby byly nespíš častější, mezi civilisty nejrozšířenější a kterými se někteří civilisté živili), porušení povinností ve službě strážní (hlavně při eskortě trestanců), podvody, neuposlechnutí rozkazu a nevojenské chování. U vrchních strážmistrů a důstojníků se k tomu přidávala hrubost vůči podřízeným, či nedbalé vedení kancelářské agendy. Přestupky i závažnější činy páchali i ti nejvyšší důstojníci, včetně důstojníků služeb (účetní). Před soudem se ocitl i generál justiční služby četnictva Josef Hafner, za mravnostní delikt, kterého se měl dopustit roku 1921, ale těžiště soudních procesů proběhlo roku 1923. Na sledovaném území a v daném období je dochováno minimum urážek, porušení subordinace a výstrojové nekázně (napříč hodnostním žebříčkem).

Především je nutné konstatovat, že na pachatele z řad četnictva mělo největší vliv prostředí. Za hlavní faktor považují společnost, která četníka obklopovala. Pokud kolegové a nadřízení na četníka nedostatečně dohlíželi, mohlo to svádět k ledabylosti, či nekázní a nežádoucímu chování. Naopak přílišný dohled pravděpodobně četníky demoralizoval. Nadřízení četníků, nebo veřejnost často zbytečně četníky kriminalizovali, popotahovali a v konečném důsledku obtěžovali, ponižovali, ztrpčovali jim život a tím je nakonec opět demoralizovali. Četníci navíc dostávali úkoly obtížné, nepříjemné, nebezpečné (nebyli ušetřeni ani

důstojníci, například když 17. listopadu 1920 před budovou parlamentu v Praze propukla bouře, při které zahynul obvodní inspektor Josef Švojgr) či takové, které byly proti jejich přesvědčení.³³³ Příkladem důsledného dohledu četnických důstojníků může být na předešlých stránkách popsán případ četníků Touše, Paška a Kloubského. Nepoužili ke stíhání nebezpečného uprchlého zločince zbraně a kvůli tomu muselo nejen proběhnout vyšetřování, ale dokonce i soudní řízení, a to i navzdory tomu, že zločinec byl opět dopaden. Stížnost majora zvláštních služeb kapitánu Riedlovi mohla ztrpčit život. Dohled nad disciplínou ve vojensky organizovaných sborech smysl nepostrádá, mohla však být udržována kázeňskými tresty. Nekázeň kapitána Riedla však (alespoň dle mého názoru) zbytečně zatěžovala vojenské justiční úřady, a pokud by prokuratura, na níž leželo důkazní břemeno, nenalezla svědky, nedokázala by nic prokázat. Kapitán četnictva by tedy tak jako tak nedošel trestu.

Poválečná doba působila mnoha způsoby, které vytvářejí gordický uzel, jež nelze snadno rozmotat. Stát omezil spotřebu zboží. Zanedbáváním výroby (v jakosti i množství) všeho postradatelného pro zachování holého života (nikoliv zdraví) se na konci války nedostávalo věcí, které považujeme za běžné, při úrovni současného hospodářství jsou vyráběny ve velkém množství a cenově dostupné. Mám na mysli například oblečení a ložní prádlo, s jejichž krádežemi se setkáváme na stránkách této práce, ale i v archivních dokumentech. Předpokládám, že během velké války lidé spotřebovali ložní prádlo a oblečení, téměř se nedostávalo nového, a proto je lidé kradli. Jiný názor zastává profesor Šedivý, míní, že prádlo a oblečení lidé prali a především sušili veřejně a tak dávali zlodějům (např. tzv. Půdařům) příležitost. Výraznější existenční příčiny ke krádežím válka jistě dávala, stejně jako pro bujení černého trhu. Po válce se však situace lepšila pouze pozvolna.³³⁴ V roce 1919 kupní síla mezd dosahovala pouhých 35 % předválečné úrovně. Nezaměstnanost v sledovaném období však klesala (roku 1919 přes čtvrt

³³³ Ku příkladu zákroky proti lidem v materiální nouzi, chudým a hladovým. Případem, kdy četník kvůli svému sociálnímu cítění a politické orientaci četnictvo opustil je Rudolf Bolfík. In: KOLÁŘOVÁ, Ivana a Ondřej KOLÁŘ. *Sociální postavení příslušníků československého četnictva 1918 – 1939. Český časopis historický*. 2015, č. 1, s. 76-96.

³³⁴ O horší dostupnosti i kvalitě zboží hovoří RÁKOSNÍK, Jakub. Naše zlatá léta: Mýtus ekonomické vyspělosti první republiky. *Dějiny a současnost*. 2008, č. 3. Praha: Občanské sdružení pro podporu historické literatury a časopisu Dějiny a současnost. [online, kontrolováno 23.7.2016] Dostupné také z: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2008/3/nase-zlata-leta/>

milionu nezaměstnaných, roku 1921 60-70 tisíc).³³⁵ Ve sledovaném období jsme tak svědky změny struktury kriminality z doby války na kriminalitu poválečnou a poté mírovou. Během války se změnily tendence, které můžeme vidět v kriminalitě civilních osob. Především ubylo násilných trestných činů, potulky a žebroty a přibýlo majtkové kriminality. Po válce se začaly tyto tendence opět obracet.

Dalším faktorem byla psychika. Někteří lidé jednoduše nemají vhodné duševní vlastnosti pro bezpečnostní službu. Nejsou například odvážní, aby se postavili ozbrojenému pachateli, mají nízkou inteligenci, nejsou dostatečně motivovaní, či jim chybí trpělivost, nedokáží se soustředit, nebo jsou dokonce hysteričtí. Pak nemohou nebo nechtějí plnit služební povinnosti. Některé slabší povahy zvíklala příležitost (nejčastěji ke krádeži), která se jim naskytla. Nelze opomenout duševní zdraví, kterým někteří příslušníci sboru neoplývali. Některé z tohoto důvodu superarbitrovali po mnoha letech služby a někteří ukončili svůj život sebevraždou.

Způsob života lidí a jejich způsob obživy významně ovlivňovalo životní prostředí. Města, kde je veliká koncentrace lidí, peněz a zboží a kde zároveň sídlí úřady, nutně vyžadují větší množství policejních sil. Kriminalita osob na venkově se, od kriminality osob ve městě liší, nikoliv pouze strukturou, ale především způsobem provedení (pojistný podvod na venkově mohl spočívat v zapálení vlastní stodoly, ve městech k něčemu takovému sotva mohlo dojít).

Kriminalita na hranicích je pak zvláštním případem, kdy jde o jednu z mála oblastí vhodnou pro pašování. V oblastech s vysokou nezaměstnaností je vyšší kriminalita, ale zdá se, že příslušníci bezpečnostních složek často měli sociální citění a přistupovali tak k méně movitým občanům s větší mírností v případech majtkové kriminality. Avšak při demonstracích, které se vymkly kontrole, četnictvo a armáda střílely do dělnických demonstrací bez těchto ohledů. V těchto událostech se socialistický a komunistický tisk přímo vyžíval. Navíc pokud by třeba nějakí četníci byli odsuzováni, znevažováni, či přímo

³³⁵ Poté se ale situace začala zhoršovat a roku 1923 počet nezaměstnaných dosáhl téměř 450 000 osob. Více RÁKOSNÍK, Jakub. Naše zlatá léta: Mýtus ekonomické vyspělosti první republiky. *Dějiny a současnost*. 2008, č. 3. Praha: Občanské sdružení pro podporu historické literatury a časopisu Dějiny a současnost. Dostupné také z: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2008/3/nase-zlata-leta/>.

stigmatizování (zavrhování společností, nejen pachatelů, například policisté bývají stigmatizováni tímto způsobem) jak naznačuje případ závodčího Zítka v Kunraticích, mohli by mít motiv k páčání trestné činnosti. Například by a zneužívali úřední moc, aby se mstili. V nejhorším případě by skončili v situaci, kdy se jejich okolí předpokládá, že se budou chovat nesprávně. Nevíme, zda v Kunraticích šlo o oprávněnou reakci vůči zlovcům konkrétních četníků, nebo projev nenávisti vůči neoblíbené skupině obyvatel (zde četníků).

Dnes bohužel asi nebude možné přesvědčivě stanovit, zda bylo četnické povolání prestižní, či nikoliv. Přesto lze nějakým způsobem posoudit kvalitu uchazečů. Pro přijetí do sboru a působení nastavili zákonodárci vysoké nároky (i na bezúhonnost a mravnost četníka i jeho okolí).

Odzbrojení četníků davem rozhněvaných obyvatel proběhlo na více místech, zvláště v období po státním převratu. Různé takové případy prameny popisují,³³⁶ výjimečnost událostí v Kunraticích však spočívá ve skutečnosti, že obec ležela v bezprostřední blízkosti Prahy (mnohem blíže než Kladno). V samotné Praze sice probíhaly demonstrace celkem často, ale k boji o Lidový dům došlo až o několik měsíců později.

Některé stížnosti zůstaly ze strany četnických nadřízených téměř bez odezvy. Například stížnost na strážmistra Bohumila Karase, kdy nelze jednoduše pochopit, proč případ nadřízení neprošetřili. Bilance případu, který se udál v Kunraticích (případ závodčího Zítka) ukazuje, že i do vyšetřování velmi vážné kauzy zasáhla amnestie. Vážné závěry vyšetřování, které amnestie zarazila, nepřineslo. Z bouře, která dosáhla na poměry dané oblasti nebyvalé velikosti, nevyvodil zřejmě nikdo žádné závěry, četníky jejich velitelé pouze přeložili. Viníci z řad civilních obyvatel došli trestu. Dnes nelze s určitostí říci, zda jeden z četníků (konkrétně závodčí Zítek) Boženu Šebkovou vyslýchal a užil proti ní při tom násilí. Můžeme se pouze domnívat, že četníci se chovali nespravedlivě a nadřžovali bohatším, či přímo konkrétně rodině místního řezníka. Množství případů, které zcela unikly pozornosti četnických nadřízených a vojenských soudů, nelze zjistit, ale jistě nebylo zanedbatelné.

³³⁶ Například KNAIBL, Jan. *Vzpomínky státního zástupce*. Olomouc: Hanácká knihtiskárna s.r.o., 1932, s. 19-20.

Nejvíce pachatelů mezi četníky patřilo ke strážmistrům a vrchním strážmistrům. Menší množství náleželo k těm, kteří nebyli ještě řádnými četníky. Mám za to, že nejpočetnější skupinu podle hodnosti představovali v četnictvu strážmistři a po nich vrchní strážmistři. Opět tak vycházím z předpokladu určité nepřímé úměry, zde konkrétně úměry mezi počtem četníků v dané hodnosti a počtem četnických pachatelů v dané hodnosti. Jednoduše se domnívám, že strážmistři tvořili největší skupinu pachatelů, protože jich bylo v četnictvu nejvíce.

Lze předpokládat, že mnoho uchazečů o službu v četnickém sboru, kteří neměli vhodné vlastnosti pro službu nebylo vůbec přijato, nebo se jejich neschopnost k četnické službě ukázala ve zkušební době. Přesto nacházíme mezi pachateli i velké množství vrchních strážmistrů. Považuji to za překvapivé zjištění, protože ne každý četník dostal v životě příležitost dosáhnout výše, než na pozici strážmistra a stát se vrchním strážmistrem (a tím pádem i velitelem stanice). Nechápu docela ochotu riskovat náročnější, ale i lépe placenou a snad také prestižní pozici. Mezi časté delikty páchané vrchními strážmistry patřilo porušení subordinace (například urážkou nadřízeného) nebo urážka na cti (uražením civilisty).

Ve sledovaném období jsem na celém území státu našel pouze jeden případ vraždy spáchaný četníkem a jeden případ, který hodnotím jako zabití. Vraždu spáchal jedenáctého května 1920 na Slovensku jižně od Malého Lipníku četník na zkoušku Josef Sláma. Končil u četnictva a měl odevzdat výstroj a výzbroj v Bratislavě a přihlásit se u svého mateřského vojenského útvaru. Namísto toho dezertoval. Jiného četníka postřelil do břicha a pak jej zabil ranou pažbou do hlavy, nakonec jej okradl a střílel po svědcích činu. Za to byl Divizním soudem v Bratislavě odsouzen k trestu smrti provazem, prezident republiky neudělil v jeho případě amnestii a trest byl vykonán.³³⁷

Zabití, které soud klasifikoval jako přečin proti bezpečnosti života spáchal nadporučík Karel Teichmann (někdy psán jako Tejchmann). Na Slovensku mu kladl pasivní odpor při zatýkání jistý civilista – lehl si na zem a vzpíral se, když jej chtěli naložit na dvoukolák. Nadporučík Teichmann toho člověka bodl

³³⁷ VÚA-VHA Praha, f. Nejvyšší vojenský soud 1918 – 1939, krabice číslo 8 pro rok 1920, spis P389/20.

bodákem do ramene, způsobil mu tím smrtelné zranění. Soud jeho čin kvalifikoval jako přečin proti bezpečnosti života.³³⁸

V celé práci máme možnost posoudit, jak veřejnost vnímala a reagovala na kriminalitu četnictva čtyřikrát. Podařilo se to v případě stížnosti na strážmistra Bohumila Karase, v případě zavodčího Zítka v Kunraticích, kde nebylo provinění četníka zcela prokázáno, dále v případech strážmistřů Synka a Švojgra a strážmistra Wolrába. Případ strážmistra Karase hodnotím jako velmi zvláštní, kvůli reakci nadřízených míst. Nechápu, že jsem se s ním nesetkal v žádném trestním spisu ani jiném dokumentu. Porovnáme-li stížnost na strážmistry Karase a Korejse, musíme dojít k závěru, že činy strážmistra Karase byly mnohem závažnější, přitom se mu pravděpodobně dostalo stejné pozornosti. Jinak se mi dohled nadřízených četníků jeví dostatečně bedlivý a v zásadě správný. Podle mého názoru se kromě stížnosti na strážmistra Karase dostalo přiměřené až přílišné pozornosti. Otevírá se i možnost zkoumat vliv politické správy (např. okresních úřadů) na četnictvo, jelikož její úřady vstupovaly i do vyštrfování a trestání četníků. Ačkoliv tisk reagoval na úspěchy i pochybení četníků poměrně často, tato práce obsahuje pouze jediný případ, kdy noviny reagovaly na soudní řízení s četníky.

³³⁸ VÚA-VHA Praha, f. Nejvyšší vojenský soud 1918 – 1939, krabice číslo 4 pro rok 1922, spis P143/22.

Závěr

Kriminalita četníků znamenala problém, kterému museli četniční velitelé čelit, ale právě tím, že mu čelili, jeho důsledky velmi zmírňovali. Mladý československý stát ve svých počátcích musel překonávat řadu obtíží. S kriminalitou v četnictvu se vyrovnal i díky určité stabilizaci situace mezinárodní i vnitřní. Po překonání obtížného zakladatelského období s jeho válkami proti Polsku a Maďarsku, nepokoji ve společnosti vyvolanými válečnou bídou trvající i několik následujících let po velké válce a politickou situací (vždyť za bouřlivého politického kvašení na počátku 20. let proběhly mnohé demonstrace a vznikly u nás dvě extrémistické strany – Komunistická strana a Národní obec fašistická), se situace poněkud stabilizovala. Revoluce sice přinesla především splnění národních požadavků Čechů a do určité míry Slováků, mnozí lidé si však slibovali od revoluce více. Další revoluce nicméně vyvolána nebyla, stát a společnost bojovaly s následky války, ale blýskalo se na lepší časy a lidé chtěli žít a užívat života. Po oddělení levicového křídla sociální demokracie už nebyla revoluce na pořadu dne. Předně se vzpomínalo na tu, ze které vzešel stát (Němci a Maďaři na ni vzpomínali zpravidla s nelibostí). Četnictvo získalo čas a prostředky k vybudování sboru s kvalitním personálem. Svědčí o tom ostatně porovnání počtu četníků s počtem prošetřovaných případů četnické kriminality, které se dochovaly. K překonání obtíží zakladatelského období přispělo četnictvo, celkově pomohlo převzetí zákonů a úřadů z dob habsburské monarchie a jejich zdokonalení. Ve třicátých letech, kdy stát zasáhla vlna teroru páchaná extrémními nacionalistickými skupinami, zasahovalo četnictvo jako úplně konsolidovaný a fungující sbor.

Myslím, že struktura kriminality četníků a podoba jejich nesprávného chování nepřekvapuje. Je dána prostředím, ve kterém četníci pracovali, možnostmi, které se naskytly těm horším z nich a dobou, která na bezpečnostní orgány kladla obzvlášť velké nároky. Za klíčové považuji rčení „*Příležitost dělá zloděje*.“ Kriminalita četnictva se svou skladbou lišila od kriminality civilních obyvatel pouze z toho důvodu, že civilisté nemohli spáchat některé vojenské trestné činy.

Pro fungování státu kriminalita četnictva neznamena vážný problém. Působila však při utváření obrazu četnictva mezi veřejností. Do procesu utváření obrazu četnictva mezi veřejností zasahoval také tisk. Výsledkem nemorálního či přímo protizákonného mohla být dílčí nedůvěra občanů ke státu. Pro dobu první republiky považují ale za hlavní pramen nedůvěry ke státu a jeho úřadům nespokojenost vycházející z rozporu národní, či politické orientace jednotlivce či skupiny a skutečné politiky státu (například lze očekávat, že vláda rudo-zelené koalice v letech 1919 – 1920 neměla důvěru voličů Národní demokracie či nacionálně smýšlejících příslušníků národnostních menšin).

Abychom všechna tvrzení v této práci mohli uvádět s jistotou, bude potřeba ještě dalšího výzkumu k získání, kritice a interpretování většího množství pramenného materiálu. Bakalářská práce *„Kriminalita četnictva v Praze a okolí v letech 1918 – 1921“* obsahuje málo případů, které poskytují příležitost zkoumat reakci běžných obyvatel (stížnost na strážmistra Karase, případy závodčího Zítka v Kunraticích a strážmistra Wolrába) a tisku (případ četníků Touše, Paška a Kloubského) na kriminalitu četnictva. Pro rok 1922 už jsou trestní spisy uchovány dosti uceleně, což skýtá velké možnosti nejen pro studium jednotlivých případů, ale i pro věrohodnější kvantitativní hodnocení. Pokud by byla zpracována kriminalita různých ozbrojených složek za celé období první a druhé republiky a pokud by vznikly dílčí studie o kriminalitě za první republiky, poměrně snadno by šlo shrnout, zkritizovat a interpretovat veškeré poznatky do nějaké ucelené studie. Ta by nesporně znamenala přínos pro vojenské dějiny, dějiny bezpečnostních složek a snad i pro dějiny Československa v době první republiky.

Příloha

tabulka četnických hodností

a) C. K. četnictvo v roce 1918³³⁹

vyšší důstojníci	inspektor četnictva
	plukovník
	podplukovník
	major
	rytmistr
	nadporučík
	poručík
strážmistři	štábní strážmistr
	okresní strážmistr
	strážmistr I. třídy
	strážmistr II. třídy
mužstvo	místostrážmistr
	závodčí
	četník

b) československé četnictvo snad od října 1919 – hodnostní označení četnictva je v letech 1918-1921 velmi nepřehledné a nejasné, tuto tabulku přidávám pouze jako nezbytnou pomůcku, nikoliv jako závazný výsledek bádání

plukovník
podplukovník
major
rytmistr
naporučík
poručík
praporčík
vrchní strážmistr
strážmistr (po devíti letech služby)

³³⁹ Tabulka hodností C.K. četnictva vypracována podle SPURNÝ, Miroslav. *Ve dne v noci podle zákoníku....: Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.

strážmistr (po čtyřech letech služby)

strážmistr (po jmenování)

četník

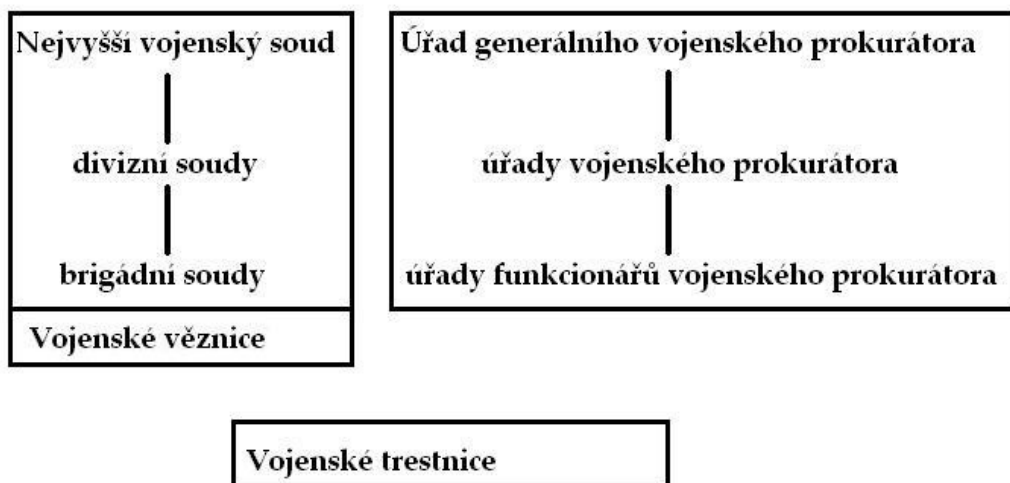
Četnická dislokační mapa Prahy z roku 1907, detail Prahy a okolí

Četnická dislokační mapa z roku 1925, detail Prahy a okolí, tmavě modrá čára ohraničuje zkoumané období, žlutě odd.č.1, zeleně odd.č.2 (dříve oddělení číslo 20, číslování oddělení doznalo ve dvacátých letech určité změny)

Schéma vojenských justičních úřadů

Judikát číslo 1641

„Nepřípustnost pořadu práva pro nárok na odškodné proti četníkovi, jenž při služební obchůzce zastřelil psa.

(Rozh. ze dne 26. dubna 1922, R I 484/22.)

Žalovaný četník při své úřední obchůzce svěřeným mu rayonem zastřelil psa žalobcova v domnění, že pes je stížen vzteklinou. O žalobě na náhradu škody rozhodl s o u d p r v é s t o l i c e ve věci samé. O d v o l a c í s o u d zrušil napadený rozsudek i s předchozím řízením jako zmatečný a odmítl žalobu. D ů v o d y: Dle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 299 sb. z. a n. o četnictvu jest četnictvo republiky Čsl. orgánem politické správy státní, podřízeným ve výkonu služby bezpečnostní politickým úřadům státním, a jest úkolem jeho, by podle platných zákonných předpisů a podle nařízení příslušných úřadů státních udržovalo v celém území republiky Čsl. veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost (§§ 1, 2 a 7 cit. zák.). Pakli - jak zjištěno, žalovaný nikoliv jako osoba soukromá, nýbrž j a k o ú ř e d n í o s o b a (četník) při své služební obchůzce zastřelil žalobcova psa, podléhá výkon žalovaného předpisu dvorského dekretu ze dne 14. března 1806, čís. 758 sb. z. s., podle kterého státní úředníci pro své úřední výkony nesmějí býti soudně žalováni. Tento předpis nebyl zrušen pozdějším zákonodárstvím, naopak platí nadále dle § 1 j. n. a je nerozhodno, zda žalovaný ve své úřední činnosti překročil meze působnosti mu vytčené čili nic, stačí, že formálně vystupoval jako orgán státní správy, neboť zmíněný dvorský dekret chrání státní funkcionáře před žalobou, ať již ve svém oboru překročili meze svého oprávnění čili nic. K nepřípustnosti pořadu práva musí soud kterékoli stolice z úřední povinnosti hleděti a shledá-li její podstatu, musí z úřední povinnosti zrušiti řízení - pokud se týče pak soudu odvolacího zrušiti i rozsudek -

jako zmatečné a žalobu odmítnouti (§§ 42 j. n., 477 čís. 6, 478 odstavec prvý a 494 c. ř. s.). Důsledky tyto platí plnou měrou i v tomto případě.

N e j v y š š í s o u d nevyhověl rekursu.

Důvody:

*Správně uvedl odvolací soud, že četnictvo jest dle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 299 sb. z. a n. orgánem politické správy státní, podřízeným politickým úřadům státním. Pak-li, jak zjištěno nižšími stolicemi, žalovaný ve své úřední působnosti, jako četník, tedy jako osoba úřední, při služební obchůzce psa žalobcova zastřelil, a to, jak dle svědectví Václava R-a první soud zjistil, zcela oprávněně, takže proti němu ani disciplinární řízení zavedeno nebylo, není pro nárok na náhradu škody způsobené zabitím psa proti němu dle dvor. dekretu ze dne 14. března 1806, čís. 758 sb. z. a n. pořad práva přípustným a dlužno žalobu takovou odmítnouti. Ustanovení tohoto dvor. dekretu by nebylo lze užítí, kdyby žalovaný byl jednal mimo obor působnosti jemu přikázané, neboť takové jednání by nebylo jednáním úředním, avšak případu toho zde, jak první soud zjistil, není. Uznal-li tedy odvolací soud za těchto okolností, že v tomto případě je pořad práva vyloučen, pak neposoudil případ po stránce právní mylně.*³⁴⁰

³⁴⁰ Judikát č. 1641, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 1922, R I 484/22.

Seznam pramenů a literatury

Literatura:

k četnictvu:

- BOHATA, Ivan. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1978.
- DLOUHÝ, Michal. *Páté přikázání*. Praha: Pragoline, 2014.
- MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva I: Habsburská monarchie (1526 – 1918)*. Praha: Themis, 1997.
- MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II: Československá republika (1918 – 1939)*. Praha: Police History, 1999.
- SPURNÝ, Miroslav. *Ve dne v noci podle zákoníku...: Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.

k vojenské justici:

- MATULOVÁ, Helena. *Vojenské trestní právo*. In: Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 – 1938) a jejich místo ve střední Evropě. Praha: Karolinum, 2010. s. 843-874.
- PEJČOCH Ivo a Jiří, PLACHÝ. *Masarykovy oprátky*. Cheb: Svět křídel, 2012.
- PRINC, Michal. *Soudnictví v českých zemích v letech 1918 – 1938: Soudy, soudní osoby, dobové problémy*. Praha: Wolters Kluwer, 2015.

ostatní:

- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918 – 1938): Díl první (1918 – 1929)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2000.
- KONČELÍK, Jakub, ORSÁG, Petr a Pavel VEČEŘA. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010.
- MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel a kol. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 – 2004. 1. díl: 1861-1938*. Brno: Doplněk, 2005.
- MASKALÍK, Alex. *Elita armády: Československá vojenská generalita 1918 – 1992*. Košice: HWSK, 2012.
- MATĚJKA, Ivan a kol. *Slavné stavby Prahy 4*. Praha: Foibos a.s., 2008.
- PEJČOCH, Ivo. *Vojáci na železné oponě*. Cheb: Svět křídel, 2012.
- PROCHÁZKA, Zdeněk a kol. *Vojenské dějiny Československa III (1918 – 1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987.
- Databáze padlých četníků na stránkách <http://padli.muzeumpolicie.cz/>.

Periodika a sborníky:

- BARTEČKOVÁ, Ivana a Ondřej KOLÁŘ. Kázeňské záležitosti četnických důstojníků v agendě Generálního velitelství četnictva ve dvacátých letech 20.století. *Historica olomucensia*. 2013, č. 45, s. 141-151.
- HERAJT, Tomáš. Případy dokonaných sebevražd příslušníků četnictva v působnosti Zemského četnického velitelství Čechy v letech 1918 – 1928. In:

GALAŠ, Radek. *Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků*. Praha: Muzeum Policie České republiky, 2012, s. 26-47.

GALANDAUER, Jan. Generál Jaroslav Kunz: Příběh českého vojenského právníka. *Historie a vojenství*. 2014, č. 3, s. 78-90.

KOLÁŘ, Ondřej. „Soumrak četnictva“ – literární pramen k historii bezpečnostní služby v meziválečném Československu. *Historica olomucensia*. 2014, č. 46, s.

KOLÁŘOVÁ, Ivana a Ondřej KOLÁŘ. *Sociální postavení příslušníků československého četnictva 1918 – 1939*. *Český časopis historický*. 2015, č. 1, s. 76-96.

RÁKOSNÍK, Jakub. Naše zlatá léta: Mýtus ekonomické vyspělosti první republiky. *Dějiny a současnost*. 2008, č. 3. Praha: Občanské sdružení pro podporu historické literatury a časopisu Dějiny a současnost. Dostupné také z: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2008/3/nase-zlata-leta/>.

TOMEK, Prokop: Šikana: skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969. *Historie a vojenství*. 2012, č. 2, s. 30-41.

VOJÁČEK, Ladislav. Československé četnictvo. *Historický obzor*. 1997, č. 5-6, s. 123-128.

Paměti:

FARA, František. *Četnické vzpomínky*. Praha: Codyprint, 2002.

KNAIBL, Jan. *Vzpomínky státního zástupce*. Olomouc: Hanácká knihtiskárna s.r.o., 1932.

KUNZ, Jaroslav. *Kus českého života*. Praha: J. Otto, 1929.

NEVYHOŠTĚNÝ, Josef. *Financem na Podkarpatské Rusi*. Upravil a poznámkami opatřil Radan Lášek. Praha: Codyprint, 2002.

Diplomové práce:

KLEČACKÝ, Martin. *Převzetí rakouského četnictva československým státem 1918 – 1919*. Praha, 2011. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Ústav českých dějin.

KOLÁŘÍK, Jan. *Vojenské trestní právo v Rakousku a ČSR*. Diplomová práce. Plzeň, 2012. Západočeská univerzita, Právnická fakulta, Katedra právních dějin.

STASZKO, Dominik. *Vojenské soudnictví po II. světové válce*. Diplomová práce. Brno, 2013. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra dějin státu a práva.

Beletrie:

OLBRACHT, Ivan. *Anna proletářka*. Praha: Orbis, 1951.

Prameny:

Archivní materiál:

Národní archiv v Praze (Chodovec):
fond ZČV (Zemské četnické velitelství)
 kartony 90, 91, 299, 928, 990, 997, 1259 – 1263, 1324, 1388, 1625

fond GVČ (Generální velitel četnictva)

kartony 2, 113, 161

kniha, inv.č.5, Trestní rejstřík důstojníků z l. 1921 – 39

Státní oblastní archiv Praha:

fond sbírka četnických knih ze Středočeského kraje

Památník četnické stanice Kunratice u Prahy čís. 4

Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv:

fond Nejvyšší vojenský soud 1918 – 1939

krabice číslo 2 z roku 1919, spis P63/19

krabice číslo 7 z roku 1920, spis P330/20

krabice číslo 8 z roku 1920, spis P389/20

krabice číslo 10 z roku 1920, spis P519/20

krabice číslo 4 z roku 1922, spis P143/22

krabice číslo 4 z roku 1922, spis P165/22

krabice číslo 7 z roku 1923, spis P384/23

fond Divisní soud Praha 1918-1939

karton 3, spis Dtr 94/19

Denní tisk:

České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha: Melantrich, listopad 1922.

Národní politika. Praha: Politika, 31.10.1922 odpolední vydání.

Kroniky:

RATAJ, Václav. *Pamětní kniha obce Kunratic u Prahy.* Psána od roku 1923. Uložena na Obecním úřadě městské části Praha-Kunratice.

normativní prameny:

Disciplinární předpisy (kázeňské a kárné) platné pro četnictvo. Kroměříž: J. Gusek, 1923.

Kasární předpis četnictva. Praha: nákladem státní tiskárny, 1936. Doplněné a opravené vydání.

zákon č. 1/1895 Ř. z., o četnictvu království a zemí na radě říšské zastoupených

zákon č. 114/1920 Sb. z. a n., kterým se sousední obce a osady slučují s Prahou

zákon č. 115/1920 Sb. z. a n., o volbách do ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy

zákon č. 116/1920 Sb. z. a n., o organizaci a působnosti ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy a místních výborů

zákon č. 117/1920 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují ustanovení zákona ze dne 5. května 1908, č. 32 z. z., o zavedení a vybírání obecních platů a dávek v obci hlavního města Prahy

zákon č. 193/1920 Sb. z. a n. Branný zákon republiky Československé
zákon č. 299/1920 Sb. z. a n., o četnictvu
zákon č. 176/1924 Sb. z. a n., jímž se stanoví mírový počet československého vojska na dobu od 1. října 1924 do 30. září 1927

návrh zákona o četnictvu ze 17. ledna 1920 (s důvodovou zprávou), [online, kontrolováno devátého ledna 2015]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/T2212_00.htm

Statistické příručky (od roku 1934 statistické ročenky):

Statistická příručka Republiky československé. Praha: Státní úřad statistický, 1920.

Statistická příručka Republiky československé II. Praha: Státní úřad statistický, 1925.

Statistická příručka Republiky československé III. Praha: Státní úřad statistický, 1928.

Statistická ročenka Republiky československé. Praha: Státní úřad statistický, 1934.

Četnická literatura:

HORKÝ, František. *Příručka, schematismus a dislokace četnictva*. Kroměříž: J. Gusek, 1924.

další:

Hoch, A. A.. *Lidová praktická encyklopedie*. Praha: Pokrok, 1930.